"Maar Máátje toch, Gaston van den Driessche is mijn vent niet, al geeft hij zijn weekgeld af tot op de laatste frank, hij is mijn *amant*." Ik zeg: "Mona, ge weet wie dat ik bedoel. Uwe vent die heel zijn leven mijn vent geweest is."

"Moeder," zegt ze, want als ze nijdig is noemt ze mij 'moeder', "Moeder, ge zijt weer aan het stoken en aan het vuilemuilen. Mijn vader woont bij mij omdat hij hier zijn verzorging niet kreeg, maar één paar kousen meer had en dan nog met zúlke gaten in. En ik kan me nu met hem bezighouden, ik heb nu tijd." Ik zeg: "Omdat uwe Veldmaarschalk er niet meer is." "Feld*webel*★," zegt ze, "Moeder, en ge moet uw neus niet optrekken want ge hebt brood en spek en margarine en chocola gehad door die Feldwebel." Ik zeg: "Ja, van dat zuur brood!"' 'Het was toch voedzaam!" roept ze. Ik zeg: "Ja, maar het is zuur en als ge dat als Belg niet gewoon zijt, smaakt het u niet."'

Feldwebel: sergeant-majoor, opperwachtmeester.

Raspe's hand was afgezet. 'Eerst dachten ze dat ik het expres gedaan had, omdat het mijn trekvingers zijn, dat ik ze expres had laten bevriezen. Ik kom van Wachteren. Daar hebben ze allemaal hun kazak gekeerd★. Ik kan het hun wel uitleggen maar ze willen het niet verstaan, zij wachten op de regering van Londen die terugkomt, zeggen ze. Ik zeg: "Maar mensen, wat hebt ge ooit van de Belgische Staat gekregen? Vernedering. Mensen, wat hebben we te verliezen? Zou de Engelsman ooit winnen, het is te zeggen de Rus, wat zijn dan nog de kansen voor Vlaanderen?" Ze lachen. Ik zeg: "Vaderland" of "Arbeid". Ze lachen. Ik zeg: "Mensen, wat is België? Hooguit een hoop goudreserves en het politiek crapuul dat het beheert en onder elkaar verdeelt. Wat is dat vergeleken bij ons volksdom..."'

'Ons volk dom?'

'Ach, lach ook maar. Mensen, ons volksdom, ja desnoods onder het zonneteken opgenomen in het geheel. Van Rijsel tot in Polen, één land.'

Kazak: overkleed met wijde mouwen, jas.
Zijn kazak keren: van (politieke) mening veranderen.

Maar later nadat hij menig glas had gedronken van Tante Hélène's erwtenbrouwsel (drie uur koken, koud laten worden, filteren, dan een groot pak salie★ erin en dat laten gisten) zei Raspe: 'De Duitsers hebben ons op flessen getrokken★. Wat kan hen ons idealisme schelen? Vlaams Legioen, het is gauw uitgesproken, maar we worden toch gecommandeerd door Pruisen en Beiers. Maar ge kunt er niet onder uit. Ge hebt de eed van trouw gezworen. Ja, met mijn hand die ik niet meer heb.'

Salie: kruid uit de mediterrane keuken.

Echte salie

Op flessen trekken: (iem.) voor de zot houden, in het ootje nemen, beetnemen, de gek scheren met iets of iemand.

'Louis, vindt ge niet dat uw vader zo dikwijls naar madame Kerskens-van-de-overkant gaat? Hij snijdt er de rozen, maait er het gras, ik denk dat hij zelfs haar schoenen kuist, ik kan de blink niet meer vinden. Natuurlijk, ge weet weer van niets, gij, Jezuïetenjong. Niet dat het mij wat kan schelen. Laat hem zijn gerief maar elders zoeken, bij mij gaat hij het niet vinden. Maar gij zoudt hem een keer, zo tussen neus en lippen door, moeten vertellen dat zijn madammeke Kerskens-van-de-overkant regelmatig in een bad vol champagne zit bij mijnheer Groothuis als hij zijn feestjes geeft. Hij is wel van de verkeerde kant, mijnheer Groothuis, maar hij haalt toch vrouwvolk in huis voor de andere industriëlen. Zoals hij altijd op twee paarden wedt. Want na de oorlog zullen de mensen ook weer textiel en tapijten nodig hebben.

Goed, vertelt ge 't hem, Louis, van madame Kerskens-van-de-overkant? Want gij kunt dat goed, hé, overbrieven en verklikken? Daar zijt ge een kei in.'

'Geachte Mijnheer Seynaeve, met meer dan belangstelling heb ik uw zending van drie gedichten gelezen en naar mijn bescheiden mening heeft u een uitgesproken talent. Het komt evenwel niet volledig tot zijn recht vanwege de vrije

Het Literaire Kunstwerk, door W. Kramer, Wolters, Groningen 1932.

Commentaar van M. Rutten: Kramer (W.). Inleiding tot de stilistische Interpretatie van litteraire Kunst, 3e druk, p. 182:

> "Het stemt dan ook bemoedigend een wetenschapsmens als Kramer daartegen te zien reageren met zijn eis tot volledige onderwerping aan het kunstwerk" (en niet aan de excessen van een exclusief literairhistorisch onderwijs).

Uit: Opwaartsche wegen. Jaargang 10 (1932-1933):

> De heer Kramer heeft dit werk bedoeld als schoolboek. (...) Mijn eerste bezwaar is, dat de literaire verschijnselen teveel uit hun histories verband worden gerukt. Literaire werken uit alle mogelike tijden worden hier kriskras door elkaar aangehaald. Inplaats van het ontstaan en de ontwikkeling van een bepaalde vorm te tekenen, stelt de schrijver zich al te zeer tevreden met estetise meditaties. Hij behandelt historise vormen essayisties, dus alsof het vormen van zijn eigen tijdgenoten gold. Mijn tweede bezwaar is, dat dit boek zo weinig systematies is. Het verliest zich teveel in de afzonderlike feitjes, in het bizondere, in de voorbeelden.
> K.H.

A. Verwey, Ritme en Metrum:
Verwey, Albert, 1865-1937. Ritme en metrum. Santpoort : Uitgeverij C.A. Mees, 1931

Hölderlin, Es hängt ein ehern Gewölbe:

Der Tod des Empedokles is een onvoltooid treurspel van Friedrich Hölderlin. Het ontstond tussen 1797 en 1800. Zijn opzet strandde in drie onafgewerkte versies.
Het handelt over de antieke filosoof Empedokles uit Akragas (Agrigent/ Sicilië) die in de 5de eeuw voor Chr. door een sprong in de Etna zijn leven beëindigde.

Hij weigert bestaande maatschappelijke, politieke en biologische grenzen te aanvaarden. Een intens afscheid en tegelijk een toekomstvisioen:

> **Es hängt ein ehern Gewölbe**
> der Himmel über uns, es lähmt Fluch
> die Glieder der Menschen,

Empedocles of Agrigentum

versvorm, die mijns inziens in Vlaanderen zijn tijd gehad heeft. Een nauwgezette studie van de klassieke vormenleer zoals u die kunt aantreffen in *Het literaire Kunstwerk* van W. Kramer★, en *Ritme en Metrum* van A. Verwey★ zou u zeker niet schaden. Ik veronderstel, gezien de overgevoelige en weemoedige toon in uw zeker niet onverdienstelijk werk, dat u vrij jong bent. Dan wens ik u veel voorspoed en wilskracht want gij vertegenwoordigt de toekomst van ons volk. Met Dietse groet, J. Willemijns, lic., redactie Kunst en Letteren van *Volk en Staat*. P.S. Ben ik abuis als ik veronderstel dat 'Een wolk' geïnspireerd werd door Hölderlin's 'Es hängt ein ehern Gewölbe'★?'

'Abuis, abuis, abuis,' gilde Louis tegen de wanden van zijn kamer. De echo van zijn stem wekte buiten het trompetje van de ijscokar. Bij de kar met de broodmagere pony stonden flierefluiters al te likken. Hölderlin's plagiator rende naar beneden.

'De Atlantikwal,' zei apotheker Paelinck, 'daar zitten serieuze gaten in. En dat komt, ge weet dat ik mijn woorden wik en weeg, omdat de Duitsers zo stom zijn geweest om er Hollanders aan het werk te zetten. Ik ben voor Groot Dietsland, dat is bekend, maar die Hollanders erbij, dat is een grove vergissing. Redeneer eens. Een Hollander is eerst en vooral een commerçant, dus dat wil zeggen dat vanaf de meestergast tot de simpelste metselaar iedereen op het materiaal verdient. Bijvoorbeeld, op een bunker die een dekkingsdikte van twee meter moet hebben brengen ze een aantal centimeters minder aan, op heel de breedte van de Atlantikwal gaan zo veel guldens in de Hollander zijn binnenzak. Ze verdienen op het beton, op het staal, op de schroeven, op de planken. De Duitsers die daar zitten zijn stekeblind, want de meesten zijn daar in *Genesungsurlaub* of het zijn zulke beginnelingen dat zij als zij landmijnen moeten leggen over hun eigen voeten struikelen en over een draad en de lucht ingaan.'

und die erfreuenden Gaben der Erde sind wie Spreu, kaf
es spottet unser mit ihren Geschenken die Mutter
und alles ist Schein.

Nieuwe wereld

en als een ijzeren gewelf hangt
de hemel over ons, een vloek verlamt
de leden van de mensen, en de kracht en vreugde schenkende
gaven van de aarde, ze zijn als kaf,
ze spot met ons, de moeder met haar geschenken
en alles is schijn –

(uit: De dood van Empedokles)

Empedokles (ca. 492 v.Chr. — ca. 432 v.Chr.): ziener, staatsman, dichter en vooral arts en presocratische filosoof uit Akragas, Sicilië. Volgens klassieke bronnen toonde hij graag zijn rijkdom en zag hij zichzelf als een god, verrichtte hij wonderen en maakte hij zich nuttig voor zijn medeburgers, zodat hij een populair persoon werd.

Zijn filosofie is eclectisch. Alles zou bestaan uit een mengsel van vier eeuwige elementen. Twee natuurkrachten, Liefde en Strijd, werken daar op in en zorgen voor ontstaan en vergaan van de dingen. De krachten nemen om de beurten toe en af in dominantie, zodat de kosmos een eeuwige cyclus doormaakt van toenemende scheiding en vereniging. Leven ontstaat door een balans van beide. Het eerste leven bestaat uit goddelijke daimonen. Die worden corrupt en moeten vervolgens een reeks van reïncarnaties doormaken om weer zuiver te worden. De mens is zo'n tussenstadium van incarnatie.

Plato, Lucretius en neoplatonisten gebruikten ideeën van Empedokles, en de elementenleer werd van grote invloed in de premoderne wetenschap, zoals geneeskunde en alchemie. De anekdotes over Empedokles' leven en dood werden vooral vanaf de zeventiende eeuw gebruikt in kunst en literatuur door bijvoorbeeld schrijvers als Friedrich Hölderlin.

In *Die Fackel*, nr . 912 - 915, 1935, het onafhankelijke satirische tijdschrift van Karl Kraus, dat bestond van 1899 tot 1936 en gaandeweg uitsluitend door hemzelf werd volgeschreven, vinden we ook het volgende citaat van Hölderlin:

> Wo ein einziger Mann den Staat erhalten kann, ist der Staat in seiner Fäulnis (verrotting, inwendig verval) kaum der Erhaltung wert.

'Zij hebben een ventje opgepakt, een Waal, hij had die witte duif nog in zijn hand. Een Engelse duif met geheime documenten op rijstpapier aan zijn pootje. Zij hebben hem direct tegen de muur gezet.'

'Direct? Zij gaan vooreerst zijn oren schoon uitgekuist hebben.'

'Uw oren? Wat is er van?' zei Tante Hélène die Louis' haar veel te kort geknipt had.

'Zij steken zo uit.'

'Maar dat is mode. Zoals bij Clark Gable★. Het vrouwvolk ziet dat gaarne. En daarbij, alle Seynaeves hebben zulke oren. Kijk maar naar uw Peter. Maar die laat zijn oren nu hangen. Mona laat hem geen minuut gerust, zij is jaloerser dan als zij zijn vrouw zou zijn.'

'Tante Hélène, is Cecile een kind van Peter?'

'Zijt ge zot? Wie vertelt dat? Louis, ge moet niet naar zulke vertelsels luisteren! Alhoewel...'

'Alhoewel wat?'

'Cecile lijkt in ieder geval meer op een Seynaeve dan op Ward. Zij heeft niets van Ward's dikke lippen of van zijn kiekenoogjes. Maar dat wil niets zeggen.'

'Nee. Ik lijk ook niet op mijn vader.'

'Meer dan ge denkt.'

'Ikke? Ikke? Niet waar. Ge houdt mij voor de zot!'

'Gij kunt het niet wegsteken dat ge een Seynaeve zijt.'

'Niet wáár! Niet wáár!'

Een bezorgd besje belde aan.

'Madame Seynaeve, ik heb gewacht tot ik uw man heb zien weggaan. Ik weet dat ge meer dan genoeg dingen aan uw hoofd hebt, omdat ge zeer goed zorgt voor de jongens van de ERLA, en misschien zegt ge tegen mij: "Madame,

Clark Gable: zie ook p. 211.

begin hier niet over, dat is het departement van mijn man." Maar ge hebt geen telefoon en ik heb al drie kaartjes naar dit adres gestuurd, die uw man voorzeker in de vuilbak heeft gesmeten. Het is lelijk om te zeggen maar uw man, Madame Seynaeve, is een deugniet. De laatste keer dat ik hem gezien heb was op de vergadering van de drukkers en daar deed hij alsof hij mij niet kende, ik ben er wekenlang ongemakkelijk van geweest, zo'n affront in tegenwoordigheid van de andere drukkers. 't Is maar om te zeggen dat ge misschien op de hoogte zijt van wat er mijn man is overkomen, een goeie man maar voor 't ongeluk geboren, hij heeft een hersenbloeding gehad en tot nu toe was hij meestal goed en normaal, maar af en toe krijgt hij toch zijn scheuten naar gelang hij zit te broeden op het een of het ander, het is een emotiemens, Madame, direct in vuur en vlam en bezorgd voor de anderen en dan moet ik hem wel in de kelder opsluiten waar dat niemand hem kan horen, zijn zuster Ottilie had dat ook, die hoorde altijd glas rinkelen in haar hoofd en liep rond met borstel en blik, zoekende naar scherven. *Enfin*, Madame Seynaeve, ik ben er nu mee verzoend, mijn man gaat niet beter worden, wij gaan hem niet meer uit de kelder halen, want ik durf hem niet naar het zothuis te brengen, want daar mismeesteren zij de mensen expres met hun nieuwe medicamenten, omdat zij denken dat het niet de hersenen zijn die iets mankeren maar de lever of de gal, *enfin* om 't kort te maken, Madame Seynaeve, ik heb mijn man zijn papieren nagekeken met de notaris en ik heb die schuldbekentenis van u gevonden voor honderdduizend frank, wat gaan we daarmee doen, Madame? Ik, met mijn vier kinderen, moet alles bijeenschrapen wat ik kan.'

'Honderdduizend frank,' zei Mama.

'Zegt alstublief niet dat ge van niets weet.'

'Maar ik weet van...'

'Zegt alstublief niet dat ge ze mij na de oorlog gaat teruggeven!'

'Kalmeer u, Madame.'

'Als ik ze niet krijg, kom ik uw huis in brand steken!'

'Madame...'

'Uw man verdient geld met hopen. Hij krijgt het dubbele van het papier van andere drukkers omdat hij alleen werkt voor DeVlag, hij heeft het zelf gezegd op de vergadering!'

'Madame, mijn man...'

'Is nog lang niet klaar met mij,' brieste het besje.

'Een potje koffie, Madame?'

'Is 't echte? O ja. Bedankt. Gij zijt een goed vrouwmens, Madame Seynaeve.'

'Ge hebt gelijk, Staf, ik heb die schuldbekentenis met uw naam ondertekend en ik had er u moeten over spreken,' zei Peter. 'Maar ge zoudt u ook kunnen afvragen waarom ik dat geld bij die drukker geleend heb.'

'Ik vraag het mij af, vader.'

'Omdat ik liever niet officieel geld leen. En waarvoor had ik dat geld nodig? Precies, om het aan u te geven zodat ge dit huis zoudt kunnen kopen.'

'Geven? Maar de huur die we aan u betalen, vader, is veel hoger dan de rente die gij aan die drukker betaalt,' zei Mama poeslief.

'Constance, laat vader uitspreken.'

'Het is simpel,' zei Peter. 'Als wij die honderdduizend terug moeten geven, dan doen wij dat. Wij verkopen het huis, er zijn liefhebbers genoeg met zwart geld.'

'En wat doen wij met de winst?'

'Welke winst, Constance?' vroeg Peter.

'Wat er boven die honderdduizend frank...'

'Ge bedoelt dat ge daar een stukje van wilt? In een redelijke verhouding? Er is daarover te discussiëren.'

Zij discussieerden. Toen Peter weg was wierp Papa op dat zij misschien met de winst een DKW met een houtvergasser★ zouden kunnen kopen.

'Gij zijt nog dwazer dan ik dacht, Staf.'

'Of een schone bontmantel voor u.'

Een **houtvergasser** is een houtkachel met "naverbranding": door toevoeging van extra zuurstof in een tweede verbrandingskamer worden de rookgassen "naverbrand". Daardoor worden nog hogere verbrandingstemperaturen bereikt en een meer volledige verbranding, met als resultaat een zeer hoog rendement. De ontstane warmte wordt afgegeven aan de ruimte waar de kachel staat.

Bron: collectie Regionaal Archief Tilburg

https://www.ecobouwers.be/forum/post/auto-met-houtvergasser:

> “In de strips van Guust Flater herinner ik mij een auto met een soort kachel achterop. Onlangs, bij het googelen op houtvergasser, kwam ik op een afbeelding terecht van een Mercedes van net na de oorlog, met houtvergasser. Dat blijkt dus wel degelijk bestaan te hebben! (...)”

https://deautovanmnopa.nl/kentekens/n-40720:

We zien “(...) een vrachtwagen, die op de Bosscheweg (later Tivolistraat) in Tilburg werd gefotografeerd. De foto is in 1944 gemaakt en de vrachtwagen is dan ook voorzien van een houtgasgenerator. Blijkbaar deed de houtvergasser het niet goed, want de wagen moest worden geduwd.”

Veldmaarschalk Rommel: zie p. 344, 453, 505.

Roosevelt: zie p. 93.

Pierlot: zie p. 41, 102, 298.

De aanval op **Dieppe**, ook bekend als De slag om Dieppe of Operatie Jubilee, was een geallieerde aanval op de door de Duitsers bezette havenstad Dieppe, gelegen aan de noordelijke Franse kust, tijdens de Tweede Wereldoorlog, die plaatsvond op 19 augustus 1942.
De aanval werd uitgevoerd door meer dan 6000 infanteriesoldaten, hoofdzakelijk Canadezen, ondersteund door Britse zeemacht- en luchtmacht-contingenten. Het doel van de operatie was om een belangrijke haven te veroveren en bezet te houden gedurende een periode, om te bewijzen dat dit mogelijk was en om informatie in te winnen en te kijken hoe de Duitsers zouden reageren. Ook was de aanval bedoeld om de Luftwaffe in een grotere slag te betrekken.

De aanval werd over het algemeen beschouwd als een tactische ramp, want geen van de hoofddoelen werd verwezenlijkt. 4384 van de in totaal 6086 mannen die tot aan de wal kwamen, werden gedood, verwond of gevangengenomen. De Royal Air Force en de Royal Canadian Air Force (RCAF) verloren 119 vliegtuigen, terwijl de Royal Navy 555 slachtoffers telde. De catastrofe in Dieppe heeft latere geallieerde voorbereidingen voor Operatie Toorts en D-Day beïnvloed.

Canadese gesneuvelden en uitgeschakelde Churchill-tanks op het strand bij Dieppe

'Ik heb niets van u nodig. Zorg liever voor uw huishouden en voor Louis.'

'Wij zijn er weer bovenop voor een tijdje,' zei Papa.

'Uw vader had zijn trouwring niet aan.'

'Hij past misschien niet meer op zijn vingers, want hij vermagert zienderogen.'

'Van zijn slecht geweten.'

'Constance, wanneer gaat dat nu eens gedaan zijn met dat hertefretten!'

'Als ik dood ben,' zei Mama. 'Het liefst zo rap mogelijk.'

'Zij zijn in Normandië geland, precies op de plek waar Veldmaarschalk Rommel★ ze verwachtte, en met dat schoon weer, zonder wind, zullen de parachutisten afgeschoten worden als duiven.'

'Als de Germaanse zegedrift ontbrandt, zal Roosevelt★ uit zijn karretje vallen van de schrik.'

'Het zijn voornamelijk negers die geland zijn, die moeten altijd in de eerste linies de kolen uit het vuur halen, de sukkelaars, al dat zwart vlees dat blijft hangen aan het prikkeldraad van Europa.'

'Het gaat om het zijn of niet zijn van Europa.'

'Pierlot★ zegt het zelf in Londen. "Nog is de tijd voor de grootste strijd niet gekomen." Dat wil zeggen dat ze een probeersel wagen, zoals in Dieppe★. "Lijden en ontbering zullen nog groter worden," zegt Pierlot. En dat we moed, tucht en vertrouwen moeten hebben. Hoe durft hij, met alle nachten die moordenaars in de lucht van Walle die komen bombarderen? Kardinaal Van Roey★ zelf - en als er een is die de kat uit de boom kijkt is hij het,- heeft in een brief van alle kansels geprotesteerd dat het onmenselijk was.'

'Het is een ramp voor ons,' zegt Tante Monique, 'de prijs van het vlees is dertig procent gedaald in twee dagen tijd.'

'Van de boter ook.'

'Het is toch wreed dat uw commerce zo kan afhangen

van een landing in Normandië. Maar Robert laat het aan zijn hart niet komen. De prijs mag nog tot de helft zakken, zegt hij, ik ga er geen uurtje slaap voor laten. Ge leeft maar één keer!'
'Nu dat de Russen hun werk goed gedaan hebben in hun streek met miljoenen doden, ja, nu zijn ze daar, de Angelsaksers, de Amerikanen. Zij komen er aan!'

De Ku Klux Klan★ die in zijn witte gepunte mutsen met zwarte gaten als ogen, negers ophangt en roostert,
de majorettes met zilveren gepluimde sjako's★ en schaamteloos malse dijen, zwaaiend met de Stars and Stripes,
de buikdanseressen met diamanten op de tepels en schaamhaar in V (for Victory)-vorm geschoren,
de uit Sing-Sing★ gehaalde Al Capone★, Legs Diamond★,
de Comanches★ en de Sioux★ en de Apaches★ en John Wayne★, zij komen eraan en gooien valse dollars naar beneden en fosfoorbommen,
zij komen onze Sint Maartenstoren, onze Romaanse en Gotische trots, onze Gravenstenen en Minnewaters vernielen, onze Gregoriaanse zangen doven.

Zoals ze Rome hebben platgelegd, nee, *bijna* hebben platgelegd want de Paus heeft het natuurlijk op een akkoordje gegooid, soort zoekt soort, hij heeft Rome laten innemen door een Britse generaal die van zijn familienaam Alexander★ heet, zoals Alexander de Grote★ de Veroveraar.

Kardinaal Van Roey: zie p. 468 context.

Ku Klux Klan (ook wel Klan of KKK genoemd) is de verzamelnaam van een aantal verschillende geheime blanke organisaties in de Verenigde Staten die vooral door hun racistisch geweld bekend geworden zijn.

Symbool van de Ku Klux Klan

Zij legden zich toe op terreur tegen zwarte mensen, andere kleurlingen en strijders voor grondwettelijke rechten, maar waren ook antisemitisch, homofoob, anti-islamitisch, antikatholiek en anticommunistisch en keerden zich tegen nieuwe immigranten. De eerste Ku Klux Klan kreeg grote aanhang in de zuidelijke staten van de VS als blanke reactie tegen de afschaffing van de slavernij aan het eind van de Amerikaanse Burgeroorlog.

Vanaf het ogenblik dat het huis in de Oudenaardse Steenweg hun niet meer toebehoorde (zelfs al was het nog niet definitief verkocht aan de neef van Kanunnik van Londerzeele) verwaarloosde Mama het huishouden meer dan ooit. Als Papa de vaat niet deed, bleven er stapels staan met korsten. Mama zei dat ze geen tijd meer had, nu de overuren in de ERLA gewone werkuren geworden waren.

Toch zat ze soms lange tijd voor zich uit te staren in de keuken, zei dat ze zich zou melden als Hilfschwester, eerst

De KKK kende perioden van grote activiteit afgewisseld door lange tijdspannen in de marge van de samenleving. De leden (Klansmen en Klanswomen genoemd) zijn bij hun optreden vaak gemaskerd en kleden zich dan in lange witte, rode, zwarte of blauwe gewaden (toga's of habijten met puntmuts).

De Ku Klux Klan speelde in de Amerikaanse geschiedenis een belangrijke rol tijdens de Reconstructie, in het Interbellum en tijdens de segregatiekwestie. Heden ten dage wordt de KKK als organisatie geacht niet meer te bestaan. Wel zijn er tal van regionale extreemrechtse groeperingen die op de oude Klan geënt zijn.

Een **Sjako** is een hoge klephoed van vilt en leer, door militairen gedragen.

Sjako M1865 Infanterie Officier

De **Sing Sing** is een gevangenis in het Amerikaanse stadje Ossining in de staat New York. De officiële naam van deze maximaal beveiligde inrichting is Sing Sing Correctional Facility.
De naam Sing Sing is van Indiaanse origine. Het bestuur van de staat New York opende de gevangenis in 1828 naast een zilvermijn, zodat de Sing Sing zichzelf kon bedruipen. Van 1891 tot 1963 vonden in deze gevangenis meer dan 600 terechtstellingen (een record) plaats met de elektrische stoel. De bekendste geëxecuteerden waren Julius en Ethel Rosenberg in 1953.

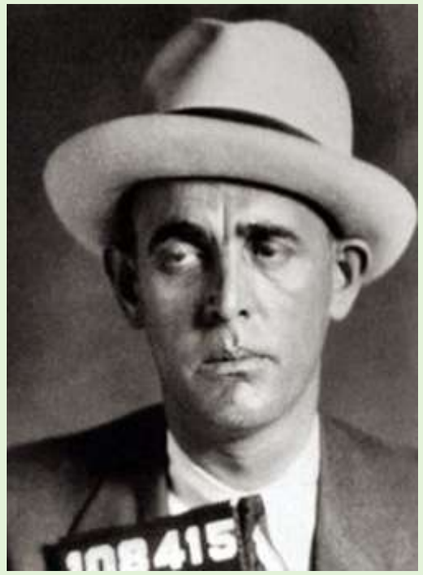
Elektrische stoel in Sing Sing, ca. 1900

Alphonse Gabriel (**Al**) **Capone** (New York, 1899 – Palm Beach County (Florida), 1947) was een beruchte Amerikaanse gangster in de jaren '20 en '30 van de 20e eeuw.

Hij werd geboren in het New Yorkse stadsdeel Brooklyn, maar verhuisde later naar Chicago. Tijdens de periode van de drooglegging beheerste Al Capone in Chicago het merendeel van de activiteiten met betrekking tot het uitbaten van casino's, het organiseren van prostitutie en illegale handel in alcohol. Hoewel de politie van zijn misdaden op de hoogte was, kon Capone deze lange tijd ongestraft voortzetten. Uiteindelijk werd hij toch gearresteerd, beschuldigd van en veroordeeld voor belastingontduiking. "Scarface" moest zijn straf uitzitten in de gevangenis op het eiland Alcatraz.

John **"Legs" Diamond** (Philadelphia, 1897 - New York, 1931) was een beruchte Amerikaanse gangster van Ierse origine. Hij was ook bekend onder de namen Jack Moran en Gentleman Jack. Hij was vooral actief tijdens de drooglegging in New York, waar hij betrokken was bij de illegale handel in drank. Zijn mentor was de joodse zakenman Arnold Rothstein.
Tussen 1919 en 1931 overleefde hij verscheidene moordaanslagen, hetgeen hem de bijnaam “kleiduif van de onderwereld” opleverde.
Zijn andere bijnaam verwijst ofwel naar zijn danstalent ofwel naar het feit dat hij vaak wist te ontsnappen uit de handen van zijn vijanden. Zijn grote rivaal was Dutch Schultz.

Philadelphia mugshot (portretfoto voor politiedossier) van Jack Diamond, 1929

De **Comanche** is een van meerdere oorspronkelijke indianenvolken van Noord-Amerika. De naam is een exoniem; zelf noemen ze zich Neme-ne.

Het leefgebied van de Comanche strekte zich uit van het huidige New Mexico, gedeeltes van Texas, Oklahoma, tot het zuiden van Colorado en Kansas.

Sioux: zie p. 48.

Apachen is de verzamelnaam voor een historisch taai en sterk nomadenvolk. Na in een periode van eeuwen vanuit Canada zuidwaarts te zijn geëmigreerd vestigden deze groepen zich uiteindelijk in het zuidwesten van de huidige Verenigde Staten.

Zij waren eeuwen onafgebroken in gevecht met de Spanjaarden en Mexicanen. Het Amerikaanse leger ervoer na diverse confrontaties dat de 'Apachen' zowel wrede en onverzoenlijke strijders waren als bekwame strategen.

John Wayne (1907 – Los Angeles (Californië), 1979): Amerikaans acteur, voornamelijk actief tussen 1926 en 1976. Aanvankelijk had hij enkele bijrollen in stomme films maar stapte al snel over op de geluidsfilm.
Het bekendst werd hij door zijn rollen in westerns.

John Wayne ca. 1965

Wayne was politiek gezien conservatief rechts en steunde bijvoorbeeld de Amerikaanse deelname aan de Vietnamoorlog. Hij was zijn leven lang een fervent supporter van de Republikeinse Partij.

Volgens vele mede-acteurs was hij aangenaam en tolerant van karakter. Hij hield van zijn vak en zei tegen een interviewster enkele jaren voor zijn dood, dat hij in zijn films gewoon 'zichzelf speelde'. Deze twee woorden geven de kern weer van de meer dan 200 films waarin hij speelde. De rode lijn is steeds weer een goede vent met kleine gebreken, met af en toe een vrouw die voorbij komt en hem op het rechte pad houdt.

Generaal Harold **Alexander** (Londen, 1891 – 1969) was een Brits officier en veldmaarschalk die zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog diende.

Harold Alexander

Hij was belast met de leiding over de 15e Legergroep en keurde met steun van diverse geallieerde commandanten de controversiële bombardementen van Monte Cassino goed, wat resulteerde in een kleine opmars richting de Duitse Gustav-linie. Pas na vier pogingen om de Gustav-linie te doorbreken wisten de troepen van Alexander op te rukken en in juni 1944 Rome te bevrijden.

> De Gustav-linie was een verdedigingslinie tijdens de Tweede Wereldoorlog in Zuid-Italië. De linie liep op 135 kilometer zuidelijk van Rome over de gehele laars, en omvatte sterkere punten bij de plaats Monte Cassino.

Geallieerde troepen werden in januari 1944 aan land gezet bij Anzio, 95 kilometer noordelijk van de Gustav-linie, om de Duitsers te flankeren en in de rug aan te vallen. De Britten en Amerikanen deden in diezelfde periode verwoede pogingen Monte Cassino in te nemen, maar konden de Duitse weerstand niet breken. Ondertussen nam de druk op de geallieerden in Anzio met de dag toe en dreigde de situatie erg kritiek te worden. Poolse troepen moesten een definitieve doorbraak forceren. De eerste aanval mislukte, maar bij hun tweede poging wisten ze op 17 mei Monte Cassino te veroveren en een bres te slaan in de Gustav-linie ondanks zeer zware verliezen. Dit bleek een enorme strategische nederlaag voor de Duitsers, want de geallieerde troepen in Anzio konden nu eenvoudig worden ontzet.

De Duitsers verlieten de linie en trokken zich terug op de Gotenstellung, die een stuk noordelijker lag. Aldaar hielden ze, mede door het invallen van een strenge winter, stand tot april 1945.

Koning Alexander III van Macedonië (356 - Babylon, 323 v. Chr.), beter bekend als **Alexander de Grote** (Grieks: Μέγας Αλέξανδρος) veroverde het Perzische Rijk tot aan de Indus, waardoor hij een van de grootste rijken uit de oudheid creëerde.

Na de moord op zijn vader Philippus erfde Alexander een machtig koninkrijk en een ervaren leger. Hij hervatte het pan-Hellenistisch project van zijn vader door Macedonië en de Griekse steden te verenigen in een coalitie vooraleer hij het Perzische Rijk binnenviel. In 334 v.Chr. vertrok hij naar Azië voor een veldtocht die tien jaar zou duren. Hij behaalde vele overwinningen tegen de Perzen, waarvan de Slag aan de Granicus, de Slag bij Issos en de Slag bij Gaugamela de belangrijkste waren.

Buste van marmer van Alexander de Grote - British Museum

Na de dood van de Perzische koning Darius III en de definitieve verovering van het Perzische Rijk, begon Alexander een veldtocht in de Indusvallei, waarin hij de Slag bij de Hydaspes won. In 326 v.Chr. weigerden zijn soldaten nog verder te gaan. Alexander besloot daarom terug te keren. Hij stierf in 323 v.Chr. op 32-jarige leeftijd in Babylon, voordat hij zijn plannen om Arabië te veroveren tot uitvoering had kunnen brengen. Na zijn dood bevochten zijn generaals elkaar in de Diadochenoorlogen en viel het rijk uiteen.

Er zijn veel literaire werken over Alexander de Grote geschreven, maar er is geen enkel werk van een historicus uit zijn tijd overgebleven. Na zijn dood vormde zich een legende rond de persoonlijkheid van de jonge koning. Hij is ook nu nog terug te vinden in diverse westerse en oosterse culturen.

Schwerin is een stad in Noord-Duitsland. Het is de hoofdstad van de deelstaat Mecklenburg-Vorpommeren.

(Hier duikt het archetypische meisje op, dat sinds De Hondsdagen *in het oeuvre van Hugo Claus verschillende keren verschijnt, het meisje dat hij blijkens zijn laatste novelle* De Slaapwandeling *een kort maar heftig moment lang zag in de metro van Parijs. En nooit meer vergat. Haar haar was zwart, met Pruisisch blauwe glanzen, haar ogen waren amandelvormig, haar wimpers maakten sprieteltjes over haar wangen. Haar ogen waren zwart met gouden spikkeltjes. A.B.)*

een maand aardappelen schillen en gebroken benen verzorgen in Schwerin★ en dan naar een veldlazaret in het Oosten dat steeds dichterbij kwam op de kaart. Of ze sprak van zich op te hangen aan een lantaarn.

'Wacht tot er een kerstboom op de Grote Markt staat, als de Amerikanen hier zijn,' zei Louis, 'dan kan heel Walle u zien hangen.'

'Lach maar,' zei zij. 'Wacht maar.'

Herman Polet die later naar de Universiteit van Gent wil om voor advocaat te studeren en dan pas, met diploma op zak, degenslikker en vuurspuwer wil worden, zei: 'Dat zijn gedichten van een halve frank, Seynaeve, er zit geen diepe gedachte in, het is allemaal over verdriet, wie kan het wat schelen dat ge goesting hebt om u op te hangen omdat ge geen lief hebt.'

'Ik heb een lief.'

'Wie dan?'

'Zeg ik niet.'

'Houd uw moeder voor de zot.'

'Ik heb haar beloofd dat ik haar naam niet zal noemen.'

'Hoe oud is zij?'

'Een maand jonger dan ik.'

'Blond of zwart.'

'Zwart, met Pruisisch blauwe glanzen.'

'Als ge er een blauw lampje op zet, zeker?'

"s Avonds knoopt ze haar haarwrong los.'

'Aha, zij is bij de Dietse Meisjesscharen!'

'Nee. Zij dragen allemaal hun haar hoog opgestoken in een wrong, in haar familie. Haar moeder ook, die is pianiste. Maar als ik haar 's avonds zie, knoopt ze haar haar los en valt het over haar naakte schouders.'

'Tot aan haar gat?'

'Nee. Nee.'

'Ge moet niet rood worden, Seynaeve. Heeft ze een dik

Imprudence van Worth is een bloemenparfum voor mannen en vrouwen. Het merk werd op de markt gebracht in 1938.

Preutelikker: een preutelekker is een klein hondje, die je in je tas kunt stoppen.

Barzoi of borzoi is een oud Russisch hondenras, behorende tot de windhonden. Hij is hoogbenig en langharig. Verder heeft hij een lang, smal hoofd, hangende, naar achteren gevouwen oren en een lange staart.

"Borzói" is het mannelijk enkelvoud van een archaïsche Russische bijvoeglijk naamwoord dat "snel" betekent. "Borzaya Sobaka" (snelle hond) is de gangbare term die door de Russen gebruikt wordt, maar "Sobaka" valt meestal weg.

gat, staat het een beetje hoog, of zakt het wat af?'

'Polet, dat gaat u niet aan.'

'Vertel verder. Na het haar zijn het gewoonlijk de ogen die eraan te pas komen.'

'Amandelvormig met wimpers die, als het licht van boven valt, sprieteltjes maken over haar wangen.'

'Kijkt ze een heel klein beetje scheel?'

'Natuurlijk niet.'

'Jammer.'

'Waarom?'

'Omdat schele vrouwen als ze schieten recht kijken. Welke kleur hebben haar ogen?'

'Zwart.'

'Banaal.'

'Met gouden spikkeltjes.'

'Sprieteltjes, spikkeltjes, schei toch uit, Seynaeve. Heeft ze parfum op? Welk merk?'

'Dat weet ik niet.'

'Ja, maar stinkt ze of niet?'

'Wacht. Ik weet het toch. *Imprudence*★.'

'Dat bestaat niet.'

'Ik zal u morgen het flesje laten zien.'

'Wat doet ze 's avonds onder die blauwe lamp?'

'Zij zegt niet veel. Ze leest. Zij kan heel goed schaken. Zij is zot van de natuur en van de dieren. Daarom heeft ze ook altijd een hond bij zich.'

'Een preutelikker★, zeker.'

'Nee. Een borzoi★.'

'O, gij godverdomse leugenaar. Borzoi, zegt hij. En hij heeft nog nooit van zijn leven een borzoi in 't echt gezien. Gij zijt ontmaskerd, Seynaeve, want 'borzoi', dat staat in de bloemlezing van Hollandse gedichten. Ah, ge dacht dat gij alleen in Walle op de hoogte was, toevallig zijn we niet allemaal stomme kloten. Borzoi!'

'Het is een Russische hond, Polet. Hij wordt gebruikt voor de wolvenjacht. Zij heeft hem cadeau gekregen van een oudere man die verliefd is op haar en die haar niet kon krij-

Die Fahne hoch, die Reien fest geschlossen:

Het Horst Wessellied was de officiële partijhymne van de NSDAP. Het eerste couplet vormde van 1933 tot 1945 samen met het eerste couplet van het Deutschlandlied, het Duitse volkslied. Het Horst Wessellied werd na het Deutschlandlied gespeeld. Het is geschreven door Horst Wessel (1907-1930) op een veel oudere melodie. Wessel was een officier in de Sturmabteiling (SA), de paramilitaire organisatie van de NSDAP. Nadat hij gewond was geraakt in een ruzie over huurschuld overleed hij in het hospitaal. Nazileider en propagandist Jozef Goebbels zag in hem een bruikbaar symbool als martelaar (hij zou "gevallen" zijn in de strijd tegen het communisme) en maakte daar werk van.

Die Fahne hoch! Die Reihen fest geschlossen!
SA marschiert mit ruhig (mutig) festem Schritt.
|: Kam'raden, die Rotfront und Reaktion erschossen,
Marschier'n im Geist in unser'n Reihen mit. :|

Die Straße frei den braunen Bataillonen.
Die Straße frei dem Sturmabteilungsmann!
|: Es schau'n auf's Hakenkreuz voll Hoffnung schon Millionen.
Der Tag für Freiheit und für Brot bricht an. :|

Zum letzten Mal wird Sturmalarm (-appel) geblasen!
Zum Kampfe steh'n wir alle schon bereit!
|: Schon (Bald) flattern Hitlerfahnen über allen Straßen (über Barrikaden),
Die Knechtschaft dauert nur noch kurze Zeit! :|

Het is in Duitsland en Oostenrijk verboden het lied in welke vorm dan ook ten gehore te brengen.

Das Lied der Deutschen (meestal **Das Deutschlandlied** genoemd) is een patriottisch Duits drinklied uit de 19e eeuw. Sinds 1922 is het in gebruik als het Duitse volkslied. Vanaf 1952 werd echter alleen het derde couplet gezongen. Sinds 1991 vormt dit ene couplet het volkslied.

gen en daarom naar het Oostfront vertrokken is.'

'Waar zijn pietje bevroren is zeker. Waarom wilde zij hem niet?'

'Omdat ze verliefd is op mij, Polet.'

'Zegt ze dat?'

'Zij zoekt mij overdag in de stad, zegt ze, terwijl dat ze weet dat ik op school ben. Als de Amerikanen overvliegen sterft ze duizend doden, zegt ze, omdat zij mij onder het puin ziet liggen.'

'Is ze van een rijke familie?'

'Ik geloof van wel. Want zij wil mij een hele dure horloge kopen.'

'Maar die aanvaardt ge niet, omdat ge ons op het College de ogen niet wilt uitsteken?'

'Nee. Omdat ik niet van haar geld wil afhangen.'

'Heeft ze kalfsknieën?'

'Een beetje, geloof ik. Ja.'

'Aha! En haar spleetje? Nat?'

'Alstublief, Polet, een beetje manieren.'

'Gij hebt er toch al aan gezeten?'

'Wat dacht ge?'

'Aha, en zij, wat deed zij bij u?'

'Laatst lag zij op haar knieën en zij pakte mijn fluit, deed er mijn hemd rond en stak hem weer in mijn gulp.'

'Het is iets met het vrouwvolk tegenwoordig,' zei Herman Polet.

Louis damde met Nonkel Leon. Zij hurkten samen op het tapijt, Nonkel Leon kon nog niet wennen aan zijn huis. In het tapijt vol brandgaten dat Duitsland nu was had hij altijd in kleermakerszit op de plankenvloer van hun barak gezeten. Hoe meer tonnen bommen op Duitsland dalen, des te heftiger zingt men daar in de kelders vol water en roet: 'Die Fahne hoch, die Reihen fest geschlossen.'★

Tante Nora deed uitgelaten, zij die de karwats verdiende

Componist van de melodie is Joseph Haydn, die haar in 1797 aan keizer Frans II had gewijd, de Kaiserhymne. De melodie gebruikte Haydn ook voor het tweede deel (poco adagio, cantabile), van zijn strijkkwartet Op. 76 No 3 in C groot, het 'Kaiserquartett'.

Einigkeit und Recht und Freiheit
für das deutsche Vaterland!
Danach lasst uns alle streben
brüderlich mit Herz und Hand!
Einigkeit und Recht und Freiheit
sind des Glückes Unterpfand;
|: blüh' im Glanze dieses Glückes,
blühe, deutsches Vaterland. :|

Frans Jozef Karel van Habsburg-Lotharingen (Florence, 1768 – Wenen, 1835), zoon van keizer Leopold II, was als Frans II de laatste gekozen keizer van het Heilige Roomse Rijk en als Frans I de eerste erfelijke keizer van Oostenrijk.

Staf de Clercq: zie p. 19. **Van Severen**: zie p. 127, 315. **Tollenaere**: zie p. 407.

Het Dietse Volk herleeft na jaren ... is een lied van Piet Heins, (A'dam, 1907 - 1973) Nederlands componist en collaborateur.

Heins studeerde in 1930 af aan het Conservatorium van Amsterdam en werkte als koordirigent en componist. In oktober 1936 trad hij toe tot de Nationaal Socialistische Beweging (NSB). Heins componeerde verschillende partijliederen voor de NSB alsmede het bekende *WA marcheert voor Volk en Vaderland* met tekst van Frans Bankman. Hij was ook hopman bij de weerbaarheidsafdeling (WA) en verspreidde zo de NSB-liederen bij de jeugd. Heins nam in 1942 dienst bij de Nederlandse SS en werd pas in 1944 bij de Waffen SS ingezet bij het front in België. Na de oorlog was hij nog werkzaam als orkestleider en arrangeur van operettes.

Daar dreunen trommels in de straten,
Daar stampen laarzen op het plein,
Daar klinkt een marslied van soldaten,
Wat zouden dat voor strijders zijn?

om haar ontucht met een uiterst minderjarige. 'Nonkel Leon, ik heb uw vrouw bereden.' Zo zei men dat toch?

'Gij hebt het aan uw hart niet laten komen, hè?' zei Nonkel Leon bitter.
'Waarom zou ik?' zei Tante Nora koket.
'Gij hebt het ervan genomen, hè?'
'Wat zoudt gij gedaan hebben in mijn plaats?'
'En ik maar mijn kloten afdraaien in Duitsland!'
'Ge moet niet overdrijven, Leon.' Zij streelde over zijn hoofd.

De grote Doden, Staf de Clercq★, Van Severen★, Tollenaere★ stonden op houtsnede-achtige wit-zwarte panelen zonder schaduwpartijen. Kleiner, maar nog tweemaal levensgroot, hing in een fluwelen zwarte lijst de foto van Hulp-rekenplichtige Victor Degelijn met een Hollandse helm op, het leeuwenschild net zichtbaar op de linkermouw, op een schouderstuk het zilveren nummer 44. Een flauw ongelovig lachje om zijn mond: 'Ben ik nu werkelijk zo reusachtig tweedimensionaal dood voor mijn overlevende kameraden?' De bovenzak van zijn jas bultte, daar zat zijn stamboekje in. Klaroenen en trommels, vertrouwd rouwgeluid. Vic Degelijns weduwe leunde tegen een Hauptmann van het Heer. De aangetreden Vlaamse Wachters waren voornamelijk in het feldgrau en zongen: 'Het Dietse Volk herleeft na jaren, verbroken 't juk der slavernij.'★ Papa wreef zijn tranen weg.

Duitse officieren stonden minder stram in de houding dan de Vlaamse toen een boodschap van Freiherr von Brentano★ werd voorgelezen waarin hij zwoer dat de Hinterbliebene unterstützt zouden worden. Van Vic Degelijn, op wacht voor het kolenlager van Haarsten, had men, na de Anglofiele bom, de brokstukken in een kruiwagen verzameld. Papa snotterde. (Wat is er toch met mij gebeurd het laatste jaar? Ik was vast ook zeer bewogen geweest een jaar geleden; nu

En vrolijk klinkt het wijd en zijd:
"Wij melden u de nieuwe tijd".
Gij Dietse gouwen, reikt elkaar de hand, (bis)
W.A. marcheert, W.A. Marcheert,
Voor ons volk en vaderland!

En van fabrieken en van werven,
Vanuit de mijnstreek en het veen,
Van vissersdorpen, boerenerven,
Klinkt nu de werkroep: Allen één!

Het Dietse volk herleeft na jaren,
Verbroken 't juk der slavernij
't Komt zich in onze rijen scharen,
Vertrouwend, onverdeeld en vrij.

Freiherr von Brentano: Heinrich ??

In Exodus wordt **manna** beschreven als een "fijn, schilferachtig laagje", dat bleef liggen toen de morgendauw optrok. "Het leek op korianderzaad, maar dan wit, en het smaakte als honingkoek." Het moest direct verzameld en dezelfde dag gegeten worden. Een dag later was het bedorven en vol wormen.

> Jezus zei: "Ik ben het brood dat leven geeft" (Johannes 6:35). En "Het is niet het brood dat uw voorvaders aten; zij zijn gestorven, maar wie dit brood eet zal eeuwig leven." (Johannes 6: 48 - 58)

NSJV: zie p. 362.

Hajot Leistungsabzeigen:

Simone van Bethanië, de Melaatse:
Het dorp Bethanië lag op de zuidoostelijke helling van de Olijfberg, op enkele kilometers van Jeruzalem. Als locatie van deze plaats op de huidige Westelijke Jordaan-

is Vic Degelijn een van de velen die ik van haar noch pluimen ken. Het is een redelijke dood, misschien komt straks een tijd dat ik het absurd zal vinden. Zoals de Luftwaffenarm die, onafhankelijk van tijd en ruimte, op de knieën van een onbekende lag. De bloedige stomp wentelt zich om, en rijst, blijft rijzen naar mijn mond. Manna★.)

'Gij Dietse gouwen, reikt elkaar de hand, de Wacht marcheert'★- 'Breek het gelid, mars, houzee!'
Een NSJV'er met een gevlamde trommel bengelend aan zijn middel maakte zich los uit de groep die wachtte om de soldaten met de kist te volgen, salueerde voor Papa en Louis, sloeg de hakken tegen elkaar en zei: 'Houzee, Seynaeve!'

'Houzee,' zei Papa tot de tanige rosblonde jongen met vooruitstekend gebit en hazelnootkleurige (amandelvormige) glanzende (blauwwit-melkwit-oogwit, mijn liefde) blik, het was Vlieghe. Op zijn borst het Hajot Leistungsabzeichen★.

'Wel,' zei Louis. 'Heui.' (Ivo Liekens vanachter de koeiestrontkont van het boerenbuitenpummelsdom: '*Heui*'.) Hij kneep zijn vingernagels diep in zijn handpalm tot het pijn deed. En hoorde diezelfde achterlijke Ivo Liekens, boerenlomp joviaal zeggen met zijn eigen stem: 'Vlieghe, vent, een mens zou geld geven om u te zien!'

Trompetten weerklonken, het gelid vormde zich. 'Ik zie u direct,' zei Vlieghe in de omfloerste haastige en bevelende toon van het rossige schoolkind van vroeger. Hij trok de riem van zijn trommel aan. Met hem stampten honderd ijzeren voeten weg. Stom nors *bête* geluid.

Papa wandelde traag met Leevaert en Paelinck (wiens dochter, hoe heet zij ook weer? Simone, een bril droeg, ik heb dat meisje eerder gezien ergens maar sla me dood als ik weet waar, zij ziet er verkommerd uit, gebrek aan liefde, gebrek aan een prijshengst die haar tegen de plankenvloer ramt, Simone, ja, zo heet zij, Simone van Bethanië★, de Melaatse, en ik ben het negengordelig dier★ gepantserd voor alles wat van haar komt, met mijn schubben en graafklauwen schuifel ik van haar weg naar het kerkhof).

oever wordt de Palestijnse stad Al-Eizariya genoemd. Het dorp is o.a. bekend als de woonplaats van **Simon de melaatse**, vermoedelijk door Jezus van zijn ziekte genezen.

Negengordelig dier: zie ook p. 555-556.

Van de zes soorten gordeldier met een lange neus, is het negengordelig gordeldier de enige die in Noord-Amerika voorkomt. Met zijn zware pantser van dikke, hoornachtige platen kan hij zich tot een harde bal oprollen om zich tegen roofdieren te beschermen. Hij is miljoenen jaren lang vrijwel onveranderd gebleven.

Graven is voor het negengordelig gordeldier een belangrijke bezigheid. Met zijn krachtige klauwen graaft hij een netwerk van soms vijftien holen binnen zijn territorium, dat bij voorkeur uit zachte, zanderige grond bestaat.

Bovengronds kan dit trage dier er toch snel vandoor gaan als hij wordt opgeschrikt. Bij een aanval rolt hij zich vaak op of verdwijnt hij in één van zijn tunnels. Ondanks zijn stevige, bepantserde lichaam kan hij zich indien nodig ook in het water redden. Om een groot stuk over te steken, zuigt hij lucht op om zijn maag op te blazen, zodat hij blijft drijven als hij naar de overkant zwemt. Eenmaal veilig op het droge laat hij een paar uur lang de overtollige lucht weer uit zijn lichaam lopen.

Der Spiess: (hier:) compagnie-sergeant-majoor.

Doodsbeeldje: doodsprentje, bidprentje.

Hagelrune:

Hagal is de 7de rune, de "moeder-rune", van de “Armanen Futharkh”-reeks, die bestaat uit 18 runen, vrijwel geheel gebaseerd op de historische Younger Futhark, geïntroduceerd door de Oostenrijkse mysticus, schrijver en journalist Guido von List (1848 – 1919) in zijn boek *Das Geheimnis der Runen*, gepubliceerd in 1908.

Hagal rune

Op het kerkhof zei de hoofdwachtmeester, de moeder van de Compagnie, der *Spiess*★, dat de decadentie overwonnen moest worden, dat ons geestelijk leven dat Vic, onze Vic Degelijn, het leven had gekost, zeker nu méér dan ooit hervormd moest worden in een nieuw begin, want steeds rijzen de brandende vragen: Wat zijn wij in de geschiedenis? Wat is de identiteit en de natuur van de mens? Moeten wij niet in onze vaste wil zelf een waarheid scheppen?

Het papiertje in de grove handen van de *Spiess* beefde. 'De woestijn,' las de man van zijn papiertje, 'breidt zich uit rond ons, maar het is in de woestijn dat de goden terug zullen komen. Sieg Heil...'

De *Spiess* keek opgelucht op en zei: 'Amen.'

Toen de manschappen zich verspreidden zei Vlieghe (ooit Voske): 'Godverdomme, Seynaeve, de wereld is klein.'

'Ja.'

'En toch...'

'Ja, zo is dat.'

'Wie had dat gepeinsd?'

'Ik niet.'

'Nee.'

Papa schatte volgens papierformaat en druk de prijs van het doodsbeeldje★ waar de hagelrune★ op stond, die betekent: Kent God en God kent u.

Oog in oog met Vlieghe die vloekte en zei: 'Ja, waar is de tijd, Louis?'

Hoe wij ongerept, onvergrofd, onverkruimeld op elkaar aangewezen waren als kleintjes, althans ik op u.

'Weet ge 't nog, hé, Zuster Sapristi, hé, Seynaeve, dedju toch!'

'Ik weet het nog.'

De vendeljongen Vlieghe had een koortslip. Zijn witte sokken, reglementair over de grijze kousen tot over de bergschoenen gerold, waren vol bruine spatten.

'Wij hebben afgezien, hé, wij tweeën, in het Gesticht, dju, dju.'

'Maar we hebben ook plezier gehad.'

De term “Armanen runen” brengt de runen in verband met de veronderstelde Armanen, die von List zag als de oude Arische priester-koningen.

Guido von List hield lezingen over de moderne heidense beweging, bekend als het Wodanisme, waarvan hij beweerde dat het de herleving was van de religie van het oude Germaanse ras, hetgeen een serie Arische wijsheidslessen inhield, die hij samenvattend muntte met de term Armanisme.

Bartholomeüs: zie p.55.

Blauwe bloempjes wijsmaken:

Van Dale (2005) vermeldt de variant ‘iemand blauwe bloempjes op de mouw spelden’. Met blauwe bloempjes worden bedrieglijke woorden, kletspraatjes, verzinsels bedoeld. Het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) vermeldt bij het trefwoord 'blauw' dat deze kleur vaak iets bedrieglijks aanduidt.

'Dat is waar, verdomme. Al was het met beschimmelde chocola.'

'Ja. Jaja.'

'En 's winters, blauw van de kou.'

"s Zomers zo warm.'

'Tekent ge nog altijd zo schoon?'

'Ik?' (Hij verwart me met een ander! Met Dondeyne! Met Goossens die de Apostel Bartholomeüs★ was!)

'Wel ja, ge tekende toch altijd van die huizen, meestal kasteeltjes, met bomen en planten, fijn gedetailleerd met vrouwen op een canapé. Weet ge dat niet meer? Die vrouwen hadden altijd een grote witte hoed op.'

'Het is mogelijk.'

'Gij gaat naar het College, hé?'

'Ik heb een jaar moeten overdoen.'

Papa hoestte kort. Als Zuster Koedde in de grauwe gangen.

'Moet ge weg?' (Vlieghe reageert op het signaal, als vroeger.)

'Ik geloof van wel.'

'Ik ook,' zei Vlieghe meteen. 'Kijk, die dáár. Dat schoontje daar, ziet ge ze? die is van mij.'

Een papperig meisje met vlechten. Haar brede blouse met paarlemoeren knopen spande over brede platte borsten.

'Ik heb haar eergisteren oorbellen gegeven van tegen de honderd frank. Ik had dat gewonnen van onze Schaarleider. Met whisten. Wij spelen voor groot geld. Hij is de zoon van de dokter.'

'Zij draagt ze niet, uw oorbellen.' (Gemelijk. Jaloers. Nuffig. Hou op!)

'Dat mag niet in uniform,' zei Vlieghe. 'Gij, gij weet daar niks van, natuurlijk. Gij zijt voorzeker een beetje aan de Anglofiele kant, aan de witte kant. Ik zie dat direct aan iemand zijn manieren van doen.'

'Ik? Waar haalt ge dat?'

'Seynaeve, gij gaat mij nooit blauwe bloempjes★ kunnen wijsmaken. Ge hebt het nooit gekund. Ik heb u altijd doorzien.'

Het meisje naderde.

'Dat is ze, mijn Kerlinneke. Binnen twee maanden, als de Amerikanen nog niet hier zijn, wordt zij 'Stormster'.'

'Houzee,' zei het Kerlinneke.

'Ik dacht dat het 'Heil, Vlaanderen' was,' zei Louis.

'Wij zijn Dietsers,' zei Vlieghe's meisje, van onder haar jurk vlotte een doorschijnende walm die mayonaises deed schiften, kettinghonden deed opspringen.

'Het is van het grootste belang dat wij thans beslissen of wij onze eigenheid als Vlamingen en Dietsers kunnen bewaren of ons willen laten inlijven in het Duitse Rijk,' reciteerde Vlieghe onder haar welwillende blik. En toen, terwijl hij zijn arm om haar middel sloeg op het ogenblik dat zij met een borsteltje over haar plooiloze rok schuierde: 'Allee, ik weet waar ik u kan vinden. Het beste. Houzee!'

'Houzee,'zei Papa.

'Punt in de wind, Vlieghe,' zei Louis, zoals de Boeren, als zij afscheid nemen van elkaar op de uitgestrekte velden van Zuid-Afrika.

Punt in de wind, meestal gebruikt als "dit gaan punt in die wind" is volgens taalkundige deskundigen een unieke, authentieke Afrikaanse uitdrukking, afkomstig uit de scheepvaart. Het verwijst naar de "punt" (de boeg) van een schip dat gunstig in de wind ligt, waardoor het vaartuig snel en soepel vooruitkomt.
Men wil ermee zeggen dat een onderneming uitstekend slaagt of dat het met iemand heel erg goed gaat.

Rommel gesneuveld: Het Duitse volk werd wijsgemaakt dat Rommel was overleden aan de verwondingen die hij bij de luchtaanval van 17 juli had opgelopen. De ware doodsoorzaak kwam pas aan het licht tijdens het proces van Neurenberg, toen beklaagde Wilhelm Keitel ondervraagd werd, die vertelde dat Rommel zelfmoord had gepleegd met een gifpil, onder druk gezet door enkele generaals die beloofden dat zijn familie niet alleen met rust gelaten zou worden, maar zelfs leefgeld zou ontvangen.

Nu Rommel gesneuveld★ is, aan de gevolgen van zijn ongeluk op de Route Nationale Nummer Honderdnegenenzeventig bij Caen, tot op het laatste ogenblik op zijn sterfbed, oog in oog met zijn Schepper, de maarschalksstaf omklemmend, naderen de Amerikanen gezwind.

De Witten worden baldadiger, kijk maar naar de muren van de Gendarmerie, ge ziet de baksteen niet meer van de opruiende leuzen tegen de Nieuwe Orde, de Witten roken speciale scherp-zoete sigaretten die samen met hun wapens worden geparachuteerd op het voetbalveld van Stade-Walle.

Generaal Frissner★ heeft het zesde leger bevolen zich terug te trekken achter de stroom Prut★. De Prut? De Prut.

Madame Kerskens-van-de-overkant wast en strijkt haar Belgische vlag.

Over heel Europa moet het Heer zich beperken tot verdedigingsacties.

Johannes **Friessner** (1892 – 1971): Duitse generaal van de Wehrmacht van Nazi-Duitsland in WOII.

Bevorderd tot Generaal-Overste op 1 juli, voerde Friessner korte tijd het commando over Legergroep Noord, totdat hij op 25 juli werd gestuurd naar de Legergroep Zuid Oekraïne. Niet in staat het 4 maanden durende Russische offensief van maarschalk Rodion Malinovsky's Tweede Oekraïense Front tegen te houden, werd Friessner ontslagen van zijn commando op 22 december.

De stroom **Prut**: vormt het grootste deel van de westgrens van Moldavië.

De **Luger** P08 is een pistool van Duitse makelij. De juiste (door de fabriek gegeven) benaming van het pistool was "Selbstladepistole Parabellum". (Parabellum is een onderdeel van de Latijnse spreuk 'Si vis pacem, para bellum')

Luger P08

De naam "Luger" is vooral buiten Duitsland blijven hangen en als niet-officiële naam aan het wapen verbonden gebleven. Deze naam is afgeleid van degene die het wapen heeft verbeterd, de Oostenrijker Georg Luger.

Heilige Christoffel: Er is nauwelijks iets te zeggen over de historische Christoffel, maar er worden des te meer legenden over hem verteld.

In de middeleeuwen gold Christophorus als een van de Veertien Noodhelpers of Heilige Helpers, die ook als groep aangeroepen konden worden in een noodsituatie. Hij zou beschermen tegen de pest en tegen een 'onvoorziene dood', dat wil zeggen overlijden zonder de laatste sacramenten te ontvangen. Vanwege de geringe levensverwachting van de middeleeuwer waren (volks)prenten en beelden van de drager van Christus in de late middeleeuwen overal te vinden, op marktpleinen, in huizen en in kerken.

Sint-Christoffel door Albrecht Dürer

Adler: zie p. 338.

Simplicissimus: zie p. 485.

'Wij moeten beginnen benauwd te worden voor ons eigen volk,' zei Papa. 'Wij die vanaf het begin van de oorlog niets anders gedaan hebben dan de bevolking helpen. Tot onze laatste frank hebben wij in Het Pakket van de Soldaat gestoken. En mijn vrouw die, nu nog, vandaag nog, probeert de jongens weg te houden van transport naar Duitsland.'

'De mensen zien haar niet gaarne,' zei Theo van Paemel. 'Met haar neus in de lucht. En die air van kom-niet-aan-mij-of-ik-bijt.'

'Het is omdat zij Constance niet goed kennen.'

'Staf, ik ga het maar uitspuwen zoals het is. Gij zijt lelijk verbrand.'

'Verbrand!' riep Papa.

'Als ge wilt kan ik u altijd mijn Lüger★ geven, met een Schein. Voor uw protectie.'

'Nooit van zijn leven,' zei Papa. 'Tegen mijn eigen volk?' Hij haalde Louis' Hitlerjugend-dolk uit de broekzak van zijn overall. 'Hiermee...' Louis griste zijn bezit uit zijn vader's hand. Het lemmet rook naar zure appelen.

'Gij kunt al zo wel vertrouwen op een medaille van de Heilige Christoffel★,' zei Theo van Paemel.

'Lach daar niet mee, Theo. Wij hebben nog gehoord van kogels die afketsten op zo'n medaille.'

'Staf, jongen, ik ga het u rechtaf zeggen. Het is uw tijd. Zij staan gereed voor u en uw familie met de hakbijl.'

Toen Mama thuiskwam, zei Papa: 'Constance, de mensen in ons gebuurte zien u niet gaarne. Het is niet schoon, het is ondankbaar, het is uw schuld niet, maar wij moeten toch de gevolgen daarvan onder ogen zien.'

Met Peter erbij hield de stam Seynaeve beraad. De alarmsirene loeide snerpender dan ooit, met een nieuwsoortig verdriet.

'Ik moet al mijn plakboeken, mijn Adlers★ en Simplicissimussen★ verbranden van mijn moeder,' zei Louis en Bekka ant-

Wijdogig wordt de schone, blank-armige godin Hera wel genoemd. (Ook: koe-ogig.)

Breviarium der Vlaamse lyriek: verzameling poëzie, door Marnix Gijsen samengesteld in 1937.

Hij opent zijn Inleiding aldus:

> Niet zonder bedoeling, heeft de uitgever deze verzameling lyrische gedichten, van uit de vroegste tijden tot op heden, «BREVIARIUM» genoemd. Te recht of ten onrechte wordt aldus verondersteld dat de Vlaamsche lezer de behoefte gevoelt af en toe terug te grijpen naar een of ander vers dat beteekenis voor zijn geestelijk bestaan zou hebben, want een brevier is een dagelijksch geestelijk voedsel. Alleen reeds om het schoon optimisme van deze overtuiging zou dit initiatief gewaardeerd moeten worden.
>
> Het is inderdaad wenschelijk dat er in onze maatschappij, die zoozeer evolueert naar het baldadige en het geweldige, naar een verheerlijking van de kracht en van de materie, ten koste van het geestelijk bezit, hier en daar een vluchtheuvel worde aangebracht, die kan dienst doen als verzamelpunt voor al wie aan het leven meer eischen stellen dan de materieele. (...)

woordde dat het verstandig was. Zij slenterden, aten korenhalmen, er was geen boer te zien. Drie zilveren vliegtuigen bewogen in zoekende cirkels, doken niet. Twee magere koeien liepen met hen mee langs het prikkeldraad. Koeien aten ratten. Varkens aten elkaar op. En de kinderen zullen de schors van de bomen eten.

'Ik ga u een hele tijd niet meer zien,' zei hij.

'Wie weet.'

'Ik mag het aan niemand vertellen waar wij naartoe verhuizen. Maar aan u kan ik het zeggen.'

'Ik wil het liever niet weten.'

'Interesseert het u niet waar ik naartoe ga?'

'Hoe minder een mens weet, hoe beter.'

'Gij zijt de enige die ik ga missen.'

'Voor een dag of twee.'

'Nee, heel mijn leven. - Hebt ge 't ook zo warm?'

'Ik? Nee. Ik moet naar huis.'

(Nu ik wegga, zie ik haar. Toen zij er was al die tijd, zag ik haar niet. Is dat een wet? Zij is wijdogig★ (als een ree? in: *Breviarium der Vlaamse lyriek*★?) scherp, met magere bronzen benen en geschramde knieën en ik zal haar niet meer zien in de puinhopen straks, de Russen komen tot aan de Noordzee, de Amerikanen zullen Frankrijk en Italië cadeau krijgen omdat het klimaat daar op Californië lijkt, de Russen in Walle, wij moeten elkaar groeten met omhooggestoken vuist, biefstukken van elanden, beren, wodka, Mongolen.)

'Ik zal u af en toe een brief schrijven. Let niet op de fouten,' zei zij.

'Naar welk adres?'

'Dat kom ik tegen die tijd wel te weten.'

'Villa Kernamout, Dorpsstraat, Acht, Glijkenisse,' zei Louis.

De vliegtuigen hadden een prachtig gebogen witte draad in de lucht achtergelaten. Het afweergeschut bij de Leie schoot naar die draad.

'Er gaat een grote brand komen over Europa,' zei Louis.

'En onze koning dan? Hij is naar Duitsland gevoerd. Het

Op 7 juni 1944, de dag na de Landing in Normandië, werd eerst Leopold III en daags daarop de hele koninklijke familie door de Duitsers gedeporteerd naar kasteel **Hirschstein** aan de Elbe in Saksen. (bij Dresden.)
Op 7 maart 1945, toen de geallieerde troepen naderden, werden ze overgebracht naar Strobl in Oostenrijk. Heinrich Himmler gaf bevel de koninklijke familie te fusilleren, maar doordat de troepen van generaal George Patton de telefoonlijnen hadden vernield kwam het bericht niet aan.
Begin mei werden ze door het 7e Amerikaanse leger van generaal Alexander Patch bevrijd.

Schloss Hirschstein

Ick segh adieu is de titel van een afscheidslied uit het Antwerps Liedboek (1544).
Muziek: Naar Een nieu lb. genaemt den Druyventros der amoreusheijt, 1602

1. Ick seg adieu,
wy twee wi moeten sceiden,
tot op een nyeu;
so wil ick troost verbeyden.
Ic late bi u dat herte mijn,
want waer ghi zijt, daer sal ic zijn.
Tsi vruecht oft pijn, (bis)
altoos sal ic u vry eygen zijn.

2. Mijns sins ghequel
dat doet mi dicwils trueren.
Haer liefde rebel
die doet mi therte schueren.
Dat sceiden van u doet mi den noot,
ic blijf gewont, ic segt u bloot,
schoon bloeme minioot, (bis)
u eygen blive ic tot inden doot.

3. Ic dancke u lief,
reyn minnelic lief gepresen,
voor alle grief
so wilt mi doch ghenesen.
Dese niders fel met haer fenijn,
si hebben belet ons blide aenschijn
op dit termijn. (bis)
Altoos sal ic u vry eygen zijn.

4. Mijn hoop, mijn troost,
fortuyne sal noch keeren,
lief, op mi gloost
so sal myn vruecht vermeeren.
Al moet ic derven myn conroot
ende blijven in dit lijden groot,
swaerder dan loot, (bis)
u eygen blijf ic tot inde doot.

enige wat hij mee mocht nemen was zijn kroon. Zij weegt twaalf kilo.'

'In het kasteel Hirschstein★.'

Een boer fietste langs en joeg hen weg met wilde kreten: 'Van mijn erf. Dat is hier van mij tot aan de Leijerwaard!'

Zij zaten bij het grijze water met zijn scherfjes licht, de opborrelende en uiteenspattende luchtbellen. 'Nu of nooit,' dacht de kruisvaarder, die naar Turkije en Jeruzalem vertrok waar men, negen op tien, zijn schedel zou splijten, zijn met wijn besproeide hersenen zou oplepelen, en trok haastig zijn broek open.

'Kijk.'

'Steek dat gauw weg,' zei zij stilletjes.

'Ick segh adieu★,' las hij van de pagina gotische krulletters.

Zij sloeg haar jurk tussen haar knieën, en flipte haar duimnagel tegen de roze stengel, zoals een kleintje in het Gesticht dat niet goed kan knikkeren.

'Zo doen de infirmières dat als zij een gekwetste soldaat moeten wassen, en dat ding staat in de weg,' zei zij en tikte harder, het deed geen pijn, veranderde niets aan de staat van dienst.

'Allee, steek het maar gauw weg.'

'Laat mij een keer bij u zien.'

'Zijt gij op uw hoofd gevallen?'

'Toe.'

'Wat is er daar aan te zien?'

(Veel. Alles!) Een duivelse ongeduldige ergernis verspreidde zich in zijn lijf.

Hij knoopte zijn broek dicht.

'Gaat ge weer nukken?'

'Voor een keer dat ik u iets vraag!'

'Maar het is zo'n dwaze vraag.'

'Dan niet. Ik ga u mijn verrekijker geven.'

'Wat moet ik met uw verrekijker?'

'Ge kunt hem aan Tetje geven.'

'Wanneer krijg ik hem?'

'Vanavond als ge wilt.' En de lome hitte uit het water

5. Adieu, van mi
so zijt ghi nu gescheyden:
een ander met dy
sal hem nu gaen vermeyden.
Coragieus gelijc deverswyn,
een amoreuselijck cranselijn,
puer ist van dijn, (bis)
altijt sal ic u vrij eyghen zijn.

6. Adieu, schoon stadt,
adieu, prieel vol vruechden,
reyn maechdelijck vat,
daer wi tsamen verhuechden!
Gedenct den troost die ghy mi boot,
ghi zijt myn lief die ic noeyt en vloot;
ic segt u bloot: (bis)
u eygen blive ic tot inde doot.

Schotse sjaal:

Ridder Roeland: Roland (ca. 736 - 778), ook bekend als Roeland, Roelant of Orlando (in het Oudfrankisch Hruodland of Hruotland), was een van de eerste Paladijnse ridders aan het hof van keizer Karel de Grote in de 8e eeuw. In de latere Middeleeuwen werd hij een populaire held die in liederen en proza werd bezongen. Het bekendste van deze liederen is het 12e-eeuwse *Chanson de Roland* (*Roelantslied*).

In het Frankische Rijk van Karel de Grote was Roland graaf van de Bretonse of Brittanische mark. Hij sneuvelde bij de terugtocht uit Spanje na Karels veldtocht tegen de Waskonen (Basken). In een bergpas bij Roncevaux in de Pyreneeën werd de Frankische achterhoede, waar Hruotland bevelhebber van was, in de pan gehakt in de Slag van de Roncevaux-Pas.

Vanaf de 11e eeuw werd van Roland een populaire held gemaakt door de middeleeuwse minstrelen die zich daarbij losjes baseerden op historische bronnen. Hij werd het symbool van de "nobele Christen" die door Moslims in de pan werd gehakt. Roland was evenwel verraden door zijn eigen stiefvader Ganelon, die had samengezworen met de Saracenen en hen verteld had hoe zij de achterhoede van het terugkerende leger konden aanvallen bij Roncesvalles.

sloeg op zijn gezicht. Zij trok haar jurk op, zat op een bil, stroopte haar broekje naar beneden.

'Maar zo zie ik niks.'

'O, wat zijt ge lastig.' Zij trok haar broekje over haar enkels, haar bemodderde schoenen. 'Voilà, zijt ge nu content?'

'Doe uw benen open.' Zij deed het zo bruusk dat hij schrok. Er was bitter weinig te zien, een vouw donkerder dan haar dijen waar kroeshaartjes uit zwermden, maar zijn hart bonkte, zijn mond was poederdroog.

'Nee, niet aankomen.'

Zij wou overeind komen. 'Nog een minuutje!'

'Wat is er nu weer, onnozelaar?'

'Gij krijgt er mijn Schotse sjaal★ bij.' (Tante Hélène zei: 'Louis, die sjaal is uit de mode. Ge ziet er uit lijk een schooljongen van voor de oorlog.') Hij bleef staren. Hiervoor sloegen mannen mekaar de kop in, briesten ze van wanhoop, voor die stille makke plooi, die niets te maken had met dat ding van hem dat ondraaglijk ongeduldig tegen de ruwe stof van zijn broek schuurde, want in zijn ergernis had hij zijn onderbroek maar half omhooggesjord, hij bevrijdde de ellendeling weer uit zijn kleren.

'O, gij vuilaard,' zei Bekka teder. Zij legde twee vingers op haar spleet, spreidde de vingers, trok de donkere lippen van elkaar, roze en rode gleufjes werden zichtbaar, een glinsterend vlezig kratertje.

'Zeg eens goedendag. Nee, niet erin steken, alleen zijn kopje er tegen.' Zij hief haar billen. De twee delen groetten elkaar, raakten elkaar. Verbazend gemakkelijk gleed het ene deel in het andere.

'Juist maar een momentje,' zei de jonkvrouw van zijn gedachten en hij gehoorzaamde, Ridder Roeland★, altijd bereid, mijn eer is trouw★, en trok zich terug maar zij duwde met alle macht haar onderbuik naar voor, de rubberen geoliede huls liet niet los. De zon verzengde het veld. Een schreeuw van meeuwen, zo ver uit de kust, van de duinen, 'waar men geen kleinheid kan ontwaren'★ en die zee bleef maar stuwen

Mijn eer is trouw:

Meine Ehre heißt Treue (aan Hitler) was het motto van de Schutzstaffel (SS). Sinds 1932 werd dit motto op de gesp van de Allgemeine-SS en hun naaste organisaties gedragen.

Bij de Wehrmacht luidde het motto: Gott mit uns.

Waar men geen kleinheid kan ontwaren: uit *De Meeuw* van Cyriel Verschaeve. Zie p. 399.

Veurne, stadje in West-Vlaanderen, halverwege tussen De Panne en Diksmuide.

Een **affuit** is het onderstel voor een (meestal zwaar) vuurwapen.
Overledenen van koninklijke bloede worden soms met een affuit naar hun laatste rustplaats gebracht.

tot hij neerviel tegen haar sidderend lichaam, haar zeezout nekhaar.

Zij fluisterde: 'Wie ben ik?'

'Bekka,' zei hij tien twaalf keer.

'Kernamout' was een Engels landhuisje met erkers, twee veranda's en een grasveld dat de boer uit de buurt die het onderhield een 'piloeze' noemde. Het behoorde toe aan de familie Goethals die in Zuid-Frankrijk zat en dankbaar was dat Mama hun zoon Henri tot de laatste dagen van de ERLA beschermd en verzorgd had. Een vreemde vrede vlotte in 'Kernamout', nu Papa verborgen zat in een hoeve in de streek van Veurne★ waar de boter nog altijd smaakte naar de lijken van Veertien-Achttien en waar nog echte, bescheiden Vlaamse christenen woonden, barmhartige Samaritanen.

Op knarsende karren trokken de Duitsers weg, spraken Russisch en sjouwden landbouwmachines, kookpannen, kantoorkasten, schrijfmachines mee, de oude paarden geeuwden onophoudelijk.

Louis mocht zich niet vertonen omdat hij te lang was, er zeventien-achttien uitzag, vond Mama. Soms lag hij tussen de bloemkolen, de rabarber, en loerde als een sluipschutter van de Witte Brigade naar de knarsende karren, de nijdige vale Duitsers boven op de affuiten★. Hij hoorde Mama opgewekt kletsen met Angelique, de vrouw van Nonkel Armand, die 's avonds van Deinze gefietst kwam met nieuws en eten. Tante Angelique was bezorgd omdat Nonkel Armand tot op het laatst zijn ambt als controleur wilde uitoefenen, hij had verleden week nog een boer laten aanhouden die zijn varkens had verwaarloosd, de beesten lagen met hun poten in de lucht van de varkenspest, omdat de boer in een onafgebroken dronkenschap de intrede van de Geallieerden in ons vaderland had gevierd. Giechelend dronken werd de boer door de gendarmes opgebracht, op het dorpsplein had hij geroepen: 'Gij kunt allemaal mijn kloten kussen, maar Ar-

mand Bossuyt het meest. Leve het onafhankelijkheidsfront!'

Tijdens hun laatste bijeenkomst in Walle had Peter uitgevaardigd dat Louis zich het best bij de Broeders Hieronymianen in Waffelgem kon laten inschrijven om de drukkersstiel te leren. 'Laten we er geen doekjes om doen, Louis zal geen enkele baat hebben van hogere studies, hij heeft al twee keer moeten overdoen, zijn gedachten staan nergens op, hij heeft niet het minste praktisch verstand, het is geen commerçant (het ergste scheldwoord in West-Vlaanderen), hij kan tenminste de basis leren om later de zaak van zijn vader over te nemen.'

'Zaak!' riep Mama. 'Die beschimmelde drukmachines!'

'Constance, houd u hierbuiten,' waren de laatste woorden van Papa.

Mama had zich vergist, zij die dan zogezegd wel praktisch verstand had. Louis en zij verschenen in het Gesticht van de Drukkende Broeders van Waffelgem vijf dagen voor het begin van het schooljaar.

Broeder-Overste, een bolle man met witte krullen, aaide aarzelend over zijn toog. Zijn verkleefdheid aan de familie Seynaeve was buiten kijf, zei hij. En zeker aan onze patriarch, monkelde hij, met wie ik menige fles Bourgogne soldaat heb gemaakt. Voor een andere leerling, wie het ook moge wezen, zou hij het niet doen, maar voor Louis kon er een uitzondering gemaakt worden. Hij mocht gerust die enkele dagen in het Gesticht blijven. Mama kuste Broeder-Overste's hand, alsof hij een aartsbisschop met zegelring was.

Broeder Alfons, een versleten mannetje, nam Louis onder zijn hoede, bakte pannenkoeken voor hem, gaf hem *l'Histoire de la Typographie Belge* te lezen.

Als Louis door de lege klassen dwaalde, kwam hij steevast de broeder tegen. Louis schreef: 'Verveling dwaalt hier in de gangen / en ik met mijn verlangen / zie geen heil meer in mijn leven / Waar moet ik naar streven? / Ik moet, zegt men, een toekomst verwerven / Terwijl mijn bondgenoten in dichte rangen / aan de grenzen van het Oosten sterven.'

l'Histoire de la Typographie Belge:

De eerste Belgische drukkerij (1473) stond in Alost, in het atelier van Thierry Martens. In de 16de eeuw wordt Antwerpen, samen met Venetië en Parijs, een van de drie grote Europese typografische centra. Het atelier van Christophe Plantin, l'Officina Plantiniana, drukte koninklijke bijbels en wetenschappelijke atlassen. De drukkerij Compas d'or, in het bezit van de families Plantijn en Moretus, wordt vandaag de dag gerekend tot het werelderfgoed van de l'UNESCO onder de naam Museum Plantin-Moretus.

Van Ostaijen: zie p. 329.

Victor J. **Brunclair** (Antwerpen, 1899 - werkkamp Ladelund, Duitsland, 21 november 1944): Vlaams activist, dichter, literair criticus, essayist en romanschrijver. Hij behoort met zijn modernistische poëzie tot de groep rond Paul van Ostaijen.

Hij debuteerde in 1915 met lyriek in het tijdschrift *De Goedendag*, waarin hij in 1917, naast P. van Ostaijen en G. Burssens tot het humanitair expressionisme kwam, vooral in navolging van Franz Werfel.

In het toenmalige artistiek milieu te Antwerpen werd politiek en literatuur gezien als één maatschappelijk project. Het expressionisme, dat men uit een aantal Duitse avant-garde tijdschriften had leren kennen, zag men als een geschikt vehikel voor een universele gemeenschapskunst, die een einde zou maken aan het individualisme en estheticisme ('l'art pour l'art') van de oudere generaties.

In 1926 verscheen *De dwaze rondschouw*, die samen met *Het sienjaal* van P. van Ostaijen en zeker sterk daardoor beïnvloed, de enige bundel unanimistische (het geloof in de menselijke solidariteit en in een broederlijk socialisme) poëzie is die het Vlaamse expressionisme heeft opgeleverd.

In 1929 verscheen de chaotische roman *De monnik in het westen*, die probeert op visionaire wijze uitdrukking te geven aan de droom van de wereldrevolutie en de wil tot vergeestelijking van het leven, waaruit het humanitarisme (algemene verbroedering, medegevoel en liefde voor alles wat leeft en groeit) was gegroeid.

Hij vertaalde Brechts *Dreigroschenoper* (1934).

In 1936 richtte hij het links georiënteerd humanistische blad *Getuigenis* op, waarin hij het fascisme en nazisme aanviel. In 1937 verscheen, in diezelfde geest van strijd om de vrijheid van de menselijke geest, het sterk antifascistische essay *Het heilig handvest*.

Het was niet modern genoeg. Geen Van Ostaijen★, geen Victor Brunclair★.

'Verveling, grijze gangen / Miserabel leven minimaal / In Oostengloed de geur van staal! / O doodsgezangen!'

In kapitalen, korps twaalf, schreefloos?

'Het zijn wrede dagen,' zei Broeder Alfons.

'Ja, Broeder.'

'Vooral voor een jongen als gij.'

Wat bedoelde de grijsaard? Dat het heet is en dat een jongen als ik dan liever zou gaan zwemmen met zijn kornuiten? Of dat het het hoogseizoen is voor een jongeman die met meisjes zou willen stoeien? Of dat ik, door mijn ouders in de steek gelaten, hier in mijn eentje wegkwijn? Of dat ik uitgestoten ben door de gemeenschap in deze wrede dagen omdat mijn vader zich om zijn Vlaams ideaal verschuilt als een misdadiger?

Op dat ogenblik kwam een open auto de speelplaats opgereden met jongelui in witte overalls die met machinepistolen zwaaiden.

'Maar het is Bernard!' riep Broeder Alfons vrolijk en rende naar de remmende auto, hielp de chauffeur met uitstappen. 'Bernard, jongen toch!'

De breedgeschouderde jongen, met een FFI★-armband om, stapte onderzoekend over de speelplaats. Broeder Alfons riep dat er dubbele Trappist klaarstond, opgespaard voor deze dag. Monsterend kwam Bernard voor Louis staan, Louis stak twee gespreide vingers in de lucht.

'Wie had dat gedacht?' kakelde Broeder Alfons. 'Ik dacht dat ge in de Ardennen zat.'

'De Vlaamse Ardennen!'

'De Kluisberg★! Wij hebben er daar vier uit hun kot gerookt.'

'Maar gastjes toch!' zei Broeder Alfons gelukkig.

De oudste Witte Brigade-jongen die een witgeverfde Belgische helm droeg, vroeg terwijl hij zijn machinepistool in zijn armen wiegde als een kind: 'Zijt gij geen familie van de burgemeester van Dentergem?'

Brunclair kende aan de literatuur- en aan de kunst in het algemeen- een belangrijke wereldverbeterende rol toe, maar dit engagement mocht de autonomie van de kunstenaar niet beperken. Op een congres over moderne kunst hield Brunclair een lezing over de verhouding kunst en politiek. Hij kantte zich tegen 'gemeenschapskunst' die afdaalt tot het volk met pedagogische bedoelingen en koos voor de kunst die seismografisch de beroering optekent die de massa's doorwoelen.

Voor V. Brunclair belichaamde Charlie Chaplin het beste deze verhouding tussen kunst en maatschappij. Chaplin was voor hem de "zuivere" kunstenaar, bewogen, kritisch maar vrij van ideologie en politiek. V. Brunclair zou hem levenslang bewonderen. In die zin verzette hij zich ook tegen de greep van totalitaire regimes op de kunstschepping.

Vlak voor de tweede wereldoorlog (1938) werd V. Brunclair deeltijd-secretaris bij de Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS) te Antwerpen. Hij slaagde erin zijn stempel te drukken op het KNS- beleid. Hij had bijv. een belangrijk aandeel in de opvoering - de eerste in Vlaanderen - van Bertolt Brechts beroemde toneelstuk de *Driestuiversopera*. Met deze opera kreeg hij heel katholiek en extreem-rechts Vlaanderen over zich heen. De *Gazet van Antwerpen* schreef dat deze 'hoop stinkenden drek' niet door de beugel kon. In 1941 werd hij deeltijd-secretaris van de Koninklijke Vlaamse Opera (KVO) van Antwerpen.

In december 1942 werd Brunclair, in zijn functie van perssecretaris van de Koninklijke Vlaamse Opera te Antwerpen door de Gestapo aangehouden en vanwege zijn Heilig Handvest niet meer vrijgelaten.

Literatuur: Kritisch lexicon; Oosthoek; WP-lexicon; P.G. Buckinx, 'Victor J. Brunclair. De literator van het verzet', in: Dietsche Warande & Belfort 46 (1946) 2, p. 99-104; P. de Wispelaere. V.J. Brunclair 1899-1944 (1960); G. Burssens, 'Victor J. Brunclair', in: Verzameld proza (1981), p. 408-412.

FFI armband: de Forces Françaises de l'Intérieur verwijst naar Franse verzetsstrijders in een later stadium van WOII.
Charles de Gaulle maakte gebruik van deze naam, toen de status van Frankrijk als bezet land veranderde in die van een natie die bevrijd zou worden door de Geallieerden. Naarmate gebieden in Frankrijk werden bevrijd, werden de FFI meer formeel georganiseerd

FFI armband van het Frans verzet

in lichte infanterie-eenheden, een waardevolle toevoeging aan de reguliere manschappen.
Vanaf oktober 1944 gingen zij op in het reguliere leger dat aan het westelijk front vocht.

De Kluisberg (Frans: Mont de l'Enclus) is een heuvel, 141 meter hoog, in de Vlaamse Ardennen, op de grens van Vlaanderen en Wallonië.

De Kluisberg is een omvangrijk natuur- en recreatiegebied.

Kluisberg, vanaf Waalse zijde

De Vlaamse Leeuw: https://www.youtube.com/watch?v=EcLGwJKm6ZE

Zij zullen hem niet temmen, de fiere Vlaamse Leeuw,
Al dreigen zij zijn vrijheid met kluisters en geschreeuw.
Zij zullen hem niet temmen, zolang een Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.
Zij zullen hem niet temmen, zolang een Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.

De tijd verslindt de steden, geen tronen blijven staan:
De legerbenden sneven, een volk zal nooit vergaan.
De vijand trekt te velde, omringd van doodsgevaar.
Wij lachen met zijn woede, de Vlaamse Leeuw is daar
Zij zullen hem niet temmen, zolang een Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.

'Nee,' zei Louis en bloosde.

'Ik kwam een keer kijken, Broeder Alfons, of dat gij, met uw hart van koekenbrood, soms geen zwarten hebt weggestoken in het klooster,' zei Bernard.

'Ik, Bernard? Ik ben een patriot. Altijd geweest.'

'Het ene sluit het andere niet uit. En wij hebben hier toch in de klassen 'De Vlaamse Leeuw'★ horen zingen.'

'En 'Kempenland'★.'

'Wij gaan eens snuisteren★.' Zij liepen over de speelplaats, loerend en in zigzag alsof zij het plein van een belegerde stad aan het innemen waren.

Een uur later stal Louis een fiets uit de loods van het Gesticht en reed, soms doortrappend als Marcel Kint★, soms kwiek spurtend als Poeske Scherens★, toen met uiterst lome kuiten, niet bedarend, langs olijfgroene tanks met tommy's, langs verlaten afweergeschut. Bij Aalter★ reed hij door een gebied van verschroeide bomen, rokende rijen huizen met het monotoon geplof van de kanonnen achter de horizon. Het was donker toen hij Tante Mona's huis in Walle bereikte. Peter, met zijn katoenen slaapmuts op, zei slissend dat hij zot was. Cecile had een witte jurk aan en een sjaal met de Belgische driekleur, Tante Mona gaf hem boterhammen met kalfskop in tomatensaus.

'Maar zijt ge nu waarlijk dwars door de linies gereden op die dwaze velo?' vroeg Cecile.

'Wat hebt ge onderweg gezien?' vroeg Peter.

'Ik heb niet gekeken.'

'Die jongen heeft zaagmeel in zijn hoofd!' riep Peter en stak zijn kunstgebit in zijn mond.

'Tommy's,' zei Louis. 'Veel Tommy's in tanks.'

'Dat zijn geen Tommy's,' zei Cecile. 'Het zijn Polen, verkleed als Tommy's.'

'Polen en negers,' zei Tante Mona.

'Waar is mijn vader?'

'Dat weten wij niet.'

'Het is ergens rond Veurne!' riep Louis vertwijfeld. 'Mama heeft het adres gekregen van Theo van Paemel, maar zij is het kwijt.'

Vooral de vrees voor een annexatie door Frankrijk schiep een klimaat waarin de bevolking behoefte had aan een uitgesproken identiteit en dus ook aan een volkslied. Het lied was niet noodzakelijkerwijs anti-Belgisch bedoeld, de vijand waartegen Vlaanderen zich verzette, was Frankrijk. Rond 1900 had de Vlaamse Beweging zich het lied al toegeëigend en werd het ook als volkslied van de Vlamingen aanvaard.

De Vlaamse Leeuw heeft het mars-karakter van de *Marseillaise* (Dur-Mollcombinatie) of de Brabançonne. Het lied draagt dus stijlmatig een Frans-Belgische erfenis mee. In sommige middens gaan daarom stemmen op om het *Gebed voor het Vaderland* in de plaats van *De Vlaamse Leeuw* tot Vlaams nationaal volkslied te benoemen. Deze hymne heeft een ongepunteerd ritme en leunt daardoor aan bij het meer statige karakter van het *Wilhelmus*, *God Save the Queen* of *Das Lied der Deutschen*.

Het lied **Kempenland** is geschreven door de Vlaamse dichter Jozef Simons in 1941. De melodie dateert uit 1938 en was het werk van de Vlaamse componist Armand Preud'homme. Het lied wordt beschouwd als het volkslied van de gelijknamige regio Kempenland, beter bekend als de Kempen.

https://www.youtube.com/watch?v=JR-NhHR55GI

1ste couplet: Kempenland, aan de Dietsche kroon
wonderfrisse perel;
Kempenland, welig-zoete woon
van den koenen kerel.
Op de heide gloort de zon
ons zoo stralend tegen,
of uit hooge hemelbron
ruischt zoo vroo de regen.
Op de heide waait de wind,
vrij van haag en heg,
op de heide waait de wind
alle zorgen weg.

Snuisteren: rommelen, zoeken, snuffelen.

Marcel Kint: zie p. 128.

Poeske Scherens: zie p. 51 en context.

Aalter (arr. Gent) is een gemeente in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen, noord-westelijk van Deinze (Bastegem).

'Maar wat wilt ge van uw vader?'

'Hem zeggen dat ze hem zoeken. Dat hij vooral niet naar Glijkenisse mag terugkomen.'

'Dat weet hij toch zelf ook. Een klein kind weet dat. Zij zoeken iedereen.'

'Wáár is mijn vader?'

'Kalmeer u, Louis. Zet u. Daar.'

'Louis,' zei Peter kalm kwijlend, 'ge hebt er baat bij van niet te weten waar uw vader is. Zoals de Witten rondlopen met het schuim op hun bek, zouden ze u folteren totdat ge zegt waar hij is.'

'Met brandende Engelse sigaretten tegen uw tepels,' zei Cecile.

'Ge wilt toch niet dat ze uw vader tegen de muur zetten? Het is bewonderenswaardig dat ge zo bekommerd zijt om uw vader, ik had het eerlijk gezegd van u niet verwacht, maar ge hebt zaagmeel in uw hersenen.'

'Gij zijt altijd tegen mij geweest, Peter,' schreeuwde Louis.

'Mona, geef die jongen wat van die rijstpap die nog over is.'

Riz condé: feestelijke condérijst. Dessertrijst.

'Hier,' zei Tante Mona. 'Het is riz condé★ met geconfijt fruit. Ziet ge, uw Peter gunt u het eten uit zijn mond.'

Etende bedaarde hij. Peter vroeg hoe het met zijn moeder was. Louis loog dat ze veel huilde omdat ze Papa miste. Peter knikte tevreden.

Nonkel Leon was, omdat de mensen de verplichte arbeidsdienst in deze dagen vaak verwarden met sympathie voor het Derde Rijk, naar zijn broer in de Walen, samen met zijn liederlijke vrouw Nora. Nonkel Robert zat, niettegenstaande hij veel hongerlijders van Walle gevoed had, in zijn landhuis bij Doornik waar ze hem alleen maar kenden als rentenier.

Louis moest vroeg naar bed. Op zolder, in het veldbedje, keek hij de nieuwe krant, de *Volksgazet*★ in, vol stompzinnige karikaturen van de Führer, grof en helemaal niet lijkend getekend, in de vorm van een slang die verpletterd werd door

Het socialistische dagblad **Volksgazet** rolde voor het eerst van de persen op 3 juni 1914 en groeide na de Eerste Wereldoorlog uit tot hét blad van de socialistische beweging in Antwerpen. Tijdens het interbellum werd een akkoord gesloten met de Gentse socialistische krant *Vooruit*: *Vooruit* zou zich richten op Oost- en West-Vlaanderen, *Volksgazet* kreeg vrij spel in Antwerpen, Brabant en Limburg. Op deze manier werd concurrentie tussen de twee socialistische kranten vermeden. Tijdens WO II werd de publicatie van *Volksgazet* stopgezet, op de persen werd toen het collaborerende "*Volk en Staat*" gedrukt.

Maar op 4 september 1944 verschijnt de *Volksgazet* opnieuw. Wel, wegens de papierschaarste, op een klein formaat, dat de krant zou blijven behouden.

Generaal-majoor Christoph graaf Stolberg zu Stolberg (1888 in Westheim - 1968 in Arnsberg) was een Duitse officier, die op het laatst van WOII generaal-majoor werd.
Hij stamde uit het gravengeslacht van de Stolberger uit de Harz.

1945, in US-gevangenschap

Drongen ligt tegen Gent aan, westelijk. Van Veurne naar “Glijknisse” (bij Aalter) fiets je niet langs Drongen.

Geallieerde laarzen. In Waffelgem liepen Broeder-Overste en Broeder Alfons, zich aan mekaar vastklampend, naar hem te zoeken in mistige weiden. Oehoe, oehoe, Louis!, steeds angstiger omdat zij al een leerling kwijt waren vóór de school begonnen was, zij verdwaalden in de witte nevel, toen generaal-majoor Christoph graaf Stolberg zu Stolberg★ opdook, zij scheten in hun rokken van angst, kermden dat zij Brüder Hieronymianen waren, Gewiss, zei de officier die op Vuile Sef leek en knalde hen geluidloos neer.

Mama keek nauwelijks naar hem toen hij de oprijlaan inreed en zijn fiets op het grasveld kwakte. Met haar sigaret in een mondhoek pulkte zij in de bek van een kat die volgens haar iets verkeerds gegeten had. Louis zei dat hij onder geen beding terug wou naar Waffelgem en dat hij veel beter voor drukker kon leren in Gent, in een vakschool.

'Gent,' zei zij. 'Uw vader heeft ook voor drukker geleerd in Gent, en zie wat er van terechtgekomen is.'

Toen gooide zij glimlachend de kat van zich weg. 'Pak uw valies.'

'Waarom?'

'Wij gaan naar Bastegem, naar Meerke. Kome ervan wat er van komen moet. Die villa werkt op mijn zenuwen.'

Zij fietsten naast elkaar, de koffers zwengelden aan het stuur, soms legde zij haar hand op zijn schouder. Toen ze moeilijk vooruitkwam op de brug van Drongen★ duwde hij aan haar zadel. 'Blijf van mijn gat af!' riep zij en schaterde het uit. Met wapperend haar en hoogrode konen freewheelde zij langs Canadezen die naar haar floten. Zij stootte een indianenkreet uit die zij beantwoordden.

In Bastegem had pastoor Mertens de leiding van de georganiseerde Weerstand. Tante Violet wist uit goede bron dat

hij morgen of overmorgen met de handboeien zou komen om haar in hechtenis te nemen. Alle rolluiken van het huis 'Zonnewende' waren naar beneden getrokken, bij de voordeur was een dwarsbalk aangebracht door Nonkel Armand, vlak voor hij zo stierlijk stom was geweest om de bevrijding tussen aanhalingstekens te vieren in het café 'Picardy'. Zijn trouwste vriendin en bijslaap, de bazin Antoinette, had heimelijk terwijl ze hem volgoot, haar zoontje Alfred naar pastoor Mertens gestuurd. Nu zat Nonkel Armand samen met de andere landverraders van Bastegem opgesloten in de melkfabriek.

'Zij zouden Armand een decoratie moeten geven,' gilde Tante Violet. 'Hij die het voedsel van de bevolking heeft gered door die vuile zwartemarkt-boeren tegen te houden!'

'Gij met uw Duitsers,' zei Meerke.

'Is het mijn schuld dat ze hier ingekwartierd werden?'

'Gij waart er veel te familiair mee.'

'Dat ge mijn moeder niet waart, ik sla op uw kaak!'

'Dat schijnt u plezier te doen, Constance,' zei Meerke als tot een Mama van veertien jaar, ver voor de oorlog.

Mama bleef glimlachen.

'En als ze orders uit Walle krijgen om u op te halen?'

'Zij mogen met mij doen wat ze willen,' zei Mama en dacht aan een Lausengier die door kristallen velden langs ravijnen holde, krijsend: 'Constanz, Constanz.'

Door het raampje van de garage kon men Nonkel Omer zien liggen op een berg stro. In het Gesticht van de Broeders van Liefde had hij tijdens een voetbalmatch ruzie gemaakt over een al dan niet buitenspelpositie met een andere zot, die hem een hersenschudding had geschopt. In de ziekenafdeling hadden de dokters hem, in de euforie van de bevrijding, genezen verklaard. Genezen was misschien overdreven gezegd. Hij at in ieder geval zijn drollen niet meer. Hij mocht naar huis op twee voorwaarden: a. dat hij niet losliep in het dorp, b. dat hij zo weinig mogelijk, liefst nooit, zijn broer Armand zou ontmoeten, want dit kon eenzelfde soort schok veroorzaken als die hem in de dollemansinrichting had geleid.

Nonkel Omer had niet de minste hinder van zijn opsluiting in de garage.
'Nonkel, ik ben het, Louis.'
'Nonkel, ik ben het, Omer,' antwoordde hij dan sereen.
'Louis, Staf zijn zoon.'
'Met zijn staf in de hand gaat de heilige Jozef door het land.'
'Maar Nonkel...'
'De ranonkel★ is vergif.'

Tot de **ranonkel**familie horen o.a. de anemoon, de boterbloem, de grote waterranonkel en de voorjaarsadonis (giftig).

Voorjaarsadonis

'Beste Maurice, mijn kameraad,' schreef Louis in zijn schrift met het etiket 'aan M. De Potter'. 'Naar een dode schrijven is verreweg het makkelijkst voor een leerjongen-schrijver die leerjongen-drukker zal worden binnenkort, als de naweeën van de nachtmerrie van de bezetting wat weggeëbd zijn. Want wij hebben al die tijd in een nachtmerrie geleefd, wist gij dat, oude rakker? Zo staat het in de nieuwe gazetten.

Nu schijnt het, ook volgens de nieuwe gazetten, dat die nachtmerrie als het Nazi-beest helemaal verslagen is, opgeklaard zal worden. Wij gaan een droom tegemoet van gelijkheid, broederlijkheid en vrijheid. Ja, met diezelfde mensen.

Hebt gij, van daarboven, ook gemerkt dat België, het begrip België, erbovenop komt? Weet ge nog dat wij de kaart van België in onze schoolatlas altijd vergeleken met een voorovergebogen zakkig oud ventje, met de provincie Luxemburg als zijn afgestompte been, ik bedoel als de stomp van zijn been, onze provincie West-Vlaanderen als zijn hoofd in profiel, met dan onze Noordzeekust als de lijn van een muts over zijn schedel?

Het wordt dus een kwestie van opnieuw gewoon te worden aan dit nieuwe vaderland van ons. Ik heb er moeite mee om overal België te lezen in plaats van Vlaanderen. Verder heb ik voor vandaag alleen te melden dat ik het oog heb op een meisje dat mij, geloof ik, goedgezind zou kunnen wor-

Goethe, zie p. 366.

Johann Wolfgang (von) Goethe (Frankfurt am Main, 1749 – Weimar, 1832) was een Duits wetenschapper, toneelschrijver, romanschrijver, filosoof, dichter, natuuronderzoeker en staatsman. Goethe was de schrijver van onder meer *Faust*, *Die Leiden des jungen Werthers* en *Zur Farbenlehre*.
In 1782 werd hij in de adelstand verheven. Daarvoor stond er geen 'von' in zijn familienaam.

Werkkamer van Goethe in Weimar

De scheiding van Johann Christian Kestner (advocaat en archivaris, stond model als Albert) en Charlotte Buff (met hem verloofd, stond model als Lotte) en andere voor hem diep ingrijpende gebeurtenissen verwerkte Goethe literair in zijn sentimentele, en goeddeels fictieve briefroman *Die Leiden des jungen Werther* dat hij in vier weken schreef en begin 1774 het licht deed zien. Door deze roman werd Goethe in één klap in heel Europa beroemd. Het wordt gezien als de belangrijkste roman van de stroming *Sturm und Drang* binnen de Duitse literatuur, een beweging die overigens niet moet worden verward met de latere Romantiek.

den en dat hier in huis komt kuisen. Voordat ge uw paradijselijke neus optrekt voor de reuk van afwaswater en ammoniak, moet ge bedenken dat Goethe★ die daar bij u in de afdeling 'Titanen' is ondergebracht ook getrouwd was met een zogezegd sociaal minder aanzienlijk persoon★. Zend mij uw licht hierover. Zou toewijding niet een betere garantie zijn om in dit aardse leven overeen te komen dan de passie? Alhoewel ik wacht om door dit laatste verteerd te worden, zo stilletjes heb ik er de ouderdom, pardon, de leeftijd voor. Hou mij in de gaten van daarboven. En zegen mij. Ik houd u verder op de hoogte. Uw vriend en broeder in Jezus Christus, dit laatste schrijf ik omdat Hij misschien in uw correspondentie snuffelt. Uw maat en alomgezochte seksuele maniak, Louis.'

Nonkel Omer lag geknield met een tor te spelen. Zijn vingers wandelden, werden tralies, de tor draaide in het rond. De voorbijdenderende goederentrein deed hem opkijken.

'Dag, Nonkel Omer.'

'Dag, Nonkel Omer. Hebt ge *Chicklet*★?'

'Nee, Nonkel Omer, vandaag niet.' Gisteren ook niet, morgen ook niet. Oom slikte de kauwgom door. Hij kwam overeind, tot bij het raampje met de schilfertjes opgedroogde regen.

'Ge kondt niet binnen, hé, vannacht, met uw kameraden, om mij te pakken.'

'Vannacht lag ik in mijn bed te slapen, Nonkel.'

'Nonkel Ranonkel, ik heb u gehoord, roepen en trommelen.'

'Dat was niet voor u.'

'Nee, zeker!'

'Het was voor Tante Violet, uw zuster.'

Hij hield zijn hoofd schuin, luisterde opnieuw naar het nachtelijk gebalk van de dorpelingen die voor Meerke's huis samenschoolden zodra de nacht viel, soms werden zij weg-

Johanna Christiana Sophia Vulpius (Weimar, 1765 - aldaar, 1816), bekend als Christiane Vulpius of Christiane von Goethe, kreeg in 1788 een relatie met Goethe en woonde jarenlang met hem samen; ze trouwden in 1806. Van de vijf kinderen die ze kregen werd alleen hun eerste kind August volwassen.

Christiane Vulpius getekend door Goethe

Het feit dat de bewonderde literator Goethe een relatie had met een onopgeleide vrouw uit de lagere klasse als Christiane Vulpius werd door zijn tijdgenoten gezien als een pijnlijke vergissing; haar bestaan werd genegeerd of bespot. Latere letterkundigen en historici herhaalden deze negatieve commentaren en hadden verder weinig aandacht voor Vulpius, ook omdat ze nauwelijks betrokken was bij Goethes literaire werk of zijn officiële sociale leven. In feite was zij achter de schermen verantwoordelijk voor alle zaken die met het huis en het huishouden te maken hadden, maar ook voor financiële transacties, de aankoop van grond en de afhandeling van erfenissen.

Chiclets: pepermuntkauwgum. De productie van Chiclets werd in 1899 in de VS gestart door The American Chicle Company.

Een **Substituut** is de assistent van een procureur van de Koning in België of van de officier van justitie in Nederland. Meestal zijn er meerdere substituten aanwezig. De substituut die door de procureur of officier van justitie als vervanger is aangewezen wordt eerste substituut genoemd.

(Commandant Konrad: deze Konrad (Hugenoot, puistekop) verschijnt eerder in het boek in gezelschap van Vuile Sef (p. 524-527). Gevochten aan het oostfront? Is gepromoveerd tot commandant. Zit op een Brussels ministerie. Kreeg vitriool in het gezicht door zijn eigen vrouw (p. 644). Violet, op hem verliefd, bezoekt hem tevergeefs. Hij legde het aan met Bérénice, de vrome, hij die zelf steeds vromer en vromer werd. A.B.)

gejaagd door de veldwachter en een paar Canadese MP's. De gele steentjes van de gevel van 'Zonnewende' waren beklad met druipende hakenkruisen, een paar in de verkeerde richting, de hamer van de dondergod Thor, aldus omgebogen, behoedde het huis niet meer voor brand en bliksem.

'Denken zij dat ik Violet ben?' vroeg Nonkel Omer en knipoogde. Hij plette zijn neus tegen het glas, de lichte meisjesogen, die van Mama, lieten Louis niet los. Hij likte aan het glas dat doorzichtiger werd en glom.

'De Japannezen krijgen op hun Japannese kloten.' Dat wist hij van de radio.

'De Duitsers ook.'

Nonkel Omer wees naar de boomgaard waar een kobaltblauw geverfde keukenstoel onder een perelaar stond. 'Daar gaan ze mij neerzetten en vastbinden en dan lappedebie, rappedekwak, kletsekrak, neerschieten als een duif.'

'Waarom zouden ze dat doen, Nonkel?'

'Duizenden waaroms,' zei hij.

'Noem mij er een, één.'

'Omdat ik Violet ben,' riep hij triomfantelijk.

De aanklacht tegen Tante Violet is tweeledig, zij heeft niet alleen met de Hun geheuld maar ook een aanranding van de goede zeden gepleegd. Een tiental Bastegemnaars heeft een getuigenverklaring afgelegd dat zij poedelnaakt op het terras heeft gedanst voor jonge moffen van wie een paar zich afgewend hebben van afgrijzen. De substituut★ geeft geen gevolg aan beide beschuldigingen. Pastoor Mertens toornt vanaf de preekstoel tegen de helaas Belgische kwaal van corruptie, die ook in gerechtelijke kringen woekert. Want de substituut danst naar het pijpen van de nu uiterst belangrijke, in Brussel verblijvende commandant Konrad★. En Konrad heeft Tante Violet gered omdat hij gezwicht is voor de smeekbede van Tante Berenice, de heilige.
'Zo simpel is dat,' zei Raf.

'Maar,' vroeg Louis, 'betekent dat dat Konrad in de ministeries van Brussel rondloopt met dat masker?'

Als een condor was een vliegtuig neergestreken dat Condor heette. Dit keer kwam er geen minister uitgestapt die zoals de meeste Belgische bewindslieden het vliegtuig gebruikte om naar Bretagne te gaan zeilen met industriëlen waarbij niet weinig kisten whisky en sigaren en nylonkousen werden gesmokkeld, nee, een gebronsde jongeman, blonde efeeb★ in een wit pak kwam over de tarmac★ gewandeld, hij had te lange armen, althans volgens de Griekse canon, en droeg een tovertasje van turkoois leer met zijn initialen, in het tasje bevonden zich wonderbaarlijke elektrische instrumenten die onmenselijk precieze stralingen konden voortbrengen waarmee de jonge dokter, in regelrechte navolging van zijn vader, specialist in brandwonden, en van zijn grootvader die de *gueules cassées* in het lichtloze Hotel des Invalides★ te Parijs behandeld had, Konrad had geheeld. Konrad droeg nog, maar dat uitsluitend omdat hij ijdel was, een donkerblauw getinte bril maar voor het overige zag je nauwelijks nog een litteken. Tenzij in het zonlicht of bij sterke filmlampen.

Raf had met de jonge wonderchirurg en met Konrad het verbluffende resultaat gevierd in de Maxim's te Gent. De dokter was dronken geworden en had aan een buikdanseres beloofd dat hij haar borsten zou omtoveren tot die van een zestienjarige, aan een andere dat hij het litteken van haar appendicitis zou doen verzwinden. Hij had ook beweerd dat het een van zijn voorouders was die Tycho Brahe★, Deens astronoom, een gouden neus met cement in het gezicht had geplakt, ter vervanging van de neus die verloren werd in een duel met ene Passberg.

Raf woonde nu in het huis van de hoofdonderwijzer die gevlucht was naar Argentinië. De dag voor de Polen Bastegem binnenvielen had het bevrijde volk de klauwende leeuw en het Deltateken, die, in arduin gehakt, de gevel versierden, aan gruzelementen geslagen maar ook de elek-

Efeeb, efebe < gr. ὁ ἔφηβος = jongen, die de volwassen leeftijd (18 jaar) heeft bereikt en zijn intrede doet onder de burgers. Vandaar: halfvolwassene, 16-20 jaar, m.n. in verband met de gestalte.

Tarmac: start- en landingsbaan / platform, parkeerplaats voor de vliegtuigen.
< Am. (handelsnaam) tar + mac(adam): wegdek van gewalst en geteerd steenslag.

Het **Hôtel** National **des Invalides** werd in 1671 opgericht door Lodewijk XIV. Het gebouw diende als onderkomen voor oud-soldaten die hulpbehoevend waren geraakt door hun dienst in het Franse leger.

Het Hôtel des Invalides is een soort stad in het klein, met eigen militaire en godsdienstige regels. Aan het einde van de 17e eeuw bood het complex onderdak aan zo'n 4000 militairen. Ze waren verdeeld in compagnieën, stonden onder leiding van officieren en werkten in de schoenmakerij, de tapijtwerkerij of de verlichtingskunst.

Tegenwoordig zet het ziekenhuis, het Institution Nationale des Invalides, zijn oorspronkelijke roeping weer voort.

Tycho Brahe (1546 – Praag, 1601) was een Deense astronoom. In 1572 ontdekte hij een nieuwe heldere ster in het sterrenbeeld Cassiopeia. Hij beschreef deze vreemde gebeurtenis in zijn boek *De Stella Nova*.

Tegenwoordig is bekend dat het om een supernova, een sterexplosie, ging. Deze ontdekking maakte hem op slag beroemd in de rest van Europa. Het betekende namelijk dat de sfeer der sterren zoals die beschreven was door Aristoteles niet onveranderlijk was.

In 1901 werd zijn graf geopend om onderzoek te doen naar de chemische samenstelling van zijn haar. Het bleek dat er een hoge dosis kwik in zat. Mogelijk was hij daaraan gestorven. Bekend was dat hij kwik gebruikte om zijn instrumenten van een goudlaagje te voorzien.

In november 2010 werd zijn graf opnieuw gelicht. De bedoeling was om het raadsel rondom zijn dood op te lossen. Er werden DNA-analyses gemaakt van zijn haar, schedel en hersenen. Ook wilde men bepalen waar **de (neus)prothese van Tycho** van gemaakt was. Op 19 november is hij met zijn vrouw (die ook opgegraven werd) weer herbegraven. De uitkomsten van dit laatste onderzoek werden eind 2012 bekend. Volgens de onderzoekers zijn er geen aanwijzingen dat Tycho de laatste weken van zijn leven onnatuurlijk hoge doses kwik heeft binnengekregen. De resten koper en zink op de schedel bij de neus wezen op **een neusprothese van messing** in plaats van zilver of zelfs goud, wat vroegere bronnen beweren.

Bulldog: Op 8 juni 1940, minder dan een maand nadat Churchill Prime Minister was geworden, publiceerde the Daily Express een cartoon van Sidney Strube. Een strijdlustige **bulldog** staat schrijlings over de kaart met de Britse eilanden, terwijl hij een boord draagt met een penning nummer 10 en een stalen helm met als onderschrift “Go To It.” Helemaal een bulldog is het niet, want het robuuste, hondachtige lijf draagt onmiskenbare trekken van Winston Churchill.

Dode(!) kolibrie:

Rosse kolibrie

Door razendsnel de kleine vleugels op en neer te slaan maakt hij een zoemend of hummend geluid. (Eng. hummingbird.)

De kolibrie doet je denken aan de vreugde van het leven en de lichtheid van het zijn.

triciteitsleiding en de warmwaterbuizen. Het Onafhankelijkheidsfront vergaderde er, en Raf woonde er, zonder het comfort dat helden rechtmatig konden opeisen.

'Ge wist toch dat ik van de Witte Brigade was, hé, Louis?'

'Natuurlijk.'

Holst stond aan het hek. Oorlog of vrede, hij stond aan het hek in zijn houtvesterspak. Louis drukte de immense, droge hand. Raf zei: 'Dag, maat.'

Op een schilderij leek Madame Laura in een witte bontjas een bulldog★ te willen wurgen die amechtig naar een kandelaar op de achtergrond keek. Zij had een platte Chinese witte hoed op waar een dode kolibrie★ op gepind zat, en keek Louis aan met spottende verwachting. De bulldog had een roze lint om met het Ritterkreuz.

'Op ons,' zei Raf.

'Op ons,' zei Holst.

Louis kreeg de tranen in de ogen omdat hij te gulzig de bitterkoude champagne dronk. Hij trachtte een kolkende zure golf uit zijn maag te bedwingen, hij wou niet dat de twee zagen dat hij voor het eerst champagne dronk. 'Champagne in bierglazen, het heeft iets chics,' zei Raf. 'En Veuve Clicquot★, dat is goed gekozen, Holst, zeer toepasselijk.'

Louis' vragend gezicht amuseerde Raf. 'Holst weduwnaar zijnde, kleintje. Nietwaar, Holst?'

'Drink op,' zei Holst. 'Er zijn nog kelders vol.'

'Hoe is het met de minister?'

'Goed. Hij komt volgende week met zijn persattaché★, zijn kabinetschef enzovoort. Om te jagen.'

'Wat gebeurt er met het appartement op de Louisalaan?'

'Wat zou er mee gebeuren?'

'Als Madame Laura er niet meer woont.'

'Wie zegt dat zij er niet meer gaat wonen?' riep Holst.

'Ja, waarom zou zij er niet meer wonen?' zei Louis bijna even heftig. Ik word dronken. Mijn maag borrelt. Poepeloerezat. Op het bebloemde tapijt kotsen straks. Nooit.

'Als Madame Laura niet teruggevonden wordt en daar is

Veuve Clicquot is een bekende champagne. Het champagnehuis "Veuve Clicquot Ponsardin" werd opgericht in 1772 en is gevestigd in Reims.

Een **persattaché** is iemand die de verbinding met de pers onderhoudt.

Overduk uit, Raf op de sofa

Overdruk aan, Raf ontdubbeld

Normaal gesproken staat overdrukken altijd uit. Het Cyaanblauwe rondje wordt dan uitgesneden van de twee vlakken erachter, onder de blauwe laag zit dus eigenlijk de papierkleur. Dit wordt ook wel 'uitsparen' genoemd.
Maar als je de Cyaanblauwe cirkel op overdrukken zet, dan zie je dat het object niet alleen haar eigen kleur (100% Cyaan) behoudt, maar ook de onderliggende kleurwaarden meeneemt (links 100% Magenta en rechts 100% Yellow). Het donkerblauwe deel van het rondje wordt met overdrukken aan dus 100% Magenta + 100% Cyaan, het rechtergedeelte wordt 100% Yellow + 100% Cyaan.

Cointreau is een merk triple sec likeur, en wordt gemaakt door Rémy Cointreau, in Saint-Barthélemy-d'Anjou, een voorstad van Angers, Frankrijk.

Cointreau

Louis Quinze: zie p. 548.

Preventorium: rusthuis. Zie ook p. 208.

veel kans op, dan lijkt het mij maar redelijk dat notaris Baelens, pardon, ik wil zeggen zijne Excellentie de minister Baelens zijn wettige eigendom van de Avenue Louise beleefd maar beslist terugvraagt.'

'Zij zal wel uit komen,' zei Holst.

'Dat is zeker,' zei Raf. 'Zo zeker als goud.'

Raf ontdubbelde, schoof uiteen, als een overdruk★ van een strooibriefje in Pa's naar inkt geurend atelier. Louis greep Raf's overdruk en verfrommelde hem, gooide hem in de mand onder de snijmachine en vond de jongen gaaf terug op de sofa. Holst vulde hun glazen. 'Er zijn nog kisten vol. Ik kan er ook een scheutje Cointreau★ in doen, als ge dat liever hebt.'

Louis' nek paste precies, op maat, in de golving van de sofa, hoe bestond het? Louis Quinze had opdracht gegeven aan zijn meubelmakers om een kil zwetend suizend hoofd voorbeeldig aan te passen aan de fluwelige rand van een sofa★.

'Waar is Madame Laura?' vroeg Louis.

'Hij weet van niets,' zei Raf meteen. 'Hij vraagt dat niet om u op uw ongemak te brengen, Holst.'

'Hij mag alles weten,' zei Holst. 'Zij is in Brussel gebleven, dat is alles.'

'Gezond en wel in haar vel?' vroeg Raf.

'Natuurlijk.'

'Dus kan ze hier morgen of overmorgen ineens voor onze neus staan?'

'Waarom niet?'

'Maar wat vindt ge van die mensen die aan de politie verklaard hebben dat ze haar in Bastegem gezien hebben, in het wit zoals altijd, op een velo in de omtrek van het preventorium★.'

'Wie zegt dat? Een paar zatlappen.'

'Vermaercke, de meubelfabrikant, D'Haenens, Roger en de facteur.'

'Op een velo!' kraaide Louis. 'Madame Laura op een velo! Waarom niet op een tandem!'

'De onderzoeksrechter zelf heeft gezegd dat dat zever in pakjes was.'

Koning Leopold met zijn Liliane: zie p. 41, 302, 467 context.

Lucky Strike is een Amerikaans sigarettenmerk. Het behoorde standaard tot het rantsoen van de gevechtstroepen in WOII, omdat men dacht dat tabak essentieel was voor het moreel van soldaten in de frontlinie. Andere merken waren o.a. Camel, Chelsea, Chesterfield, Philip Morris, Player's, Raleigh, en Wings.

Don't fence me in is een populaire Amerikaanse song geschreven in 1934, met muziek van Cole Porter en tekst van Robert Fletcher en Cole Porter.

https://www.youtube.com/watch?v=iMk6rwGTkIM
(The Andrew Sisters, 1944)
https://www.youtube.com/watch?v=xAtK12yhF14
(Kate Smith, 1944)

Oh, give me land, lots of land under starry skies above
Don't fence me in
Let me ride through the wide open country that I love
Don't fence me in

Let me be by myself in the evenin' breeze
And listen to the murmur of the cottonwood trees
Send me off forever, but I ask you please
Don't fence me in

Just turn me loose
Let me straddle my old saddle
Underneath the Western skies
Let me wander over yonder
Till I see the mountains rise

I want to ride to the ridge where the West commences
And gaze at the moon till I lose my senses
And I can't look at hobbles and I can't stand fences
Don't fence me in

Cole Porter (1891 – 1964)

Kate Smith in 1948

'De mensen zijn slecht,' zei Raf en dronk voorzichtig, precies, zoals het hoort, niet in gulzige gulpen zoals Louis. 'Zij zijn slecht en curieus. Van een niks maken ze een hele roman. Voor mij zijn ze beledigd omdat ge zo in het geniep getrouwd zijt. Zoals koning Leopold met zijn Liliane★.'

'Ze zouden...' Holst boerde. 'Ze zouden beter een beetje compassie tonen voor iemand die getrouwd is en binnen het jaar zijn vrouw verliest.'

'Compassie de dag van vandaag,' zei Raf peinzend. 'A propos, de laatste keer dat gij uw vrouw gezien hebt, dat was toch op rolschaatsen, hè?'

'Ja. Ze schaatste, ik heb het getuigd.'

'Was dat om een beetje beweging te hebben?'

'Zij schaatste vanaf haar tiende jaar.'

'Vandaar dat ze zulke gespierde benen en dijen had,' zei Raf (Van marmer haar dijen / gestoken door bijen.) Louis was er zeker van dat Madame Laura dood was.

(Een vrouw mooi als de dageraad / waar hij geen traan om laat / hij die met haar was verbonden / wie heeft haar nu geschonden / tutum tutum in de dodenlaan / in een ander bestaan / voorgoed vergaan / in een sterrenbaan.)

In de tenten van de Amerikanen die bij het sashuis in de weiden waren opgezet heette Louis *Lew*. Zij vroegen hem om met hen mee naar Duitsland te trekken binnen een drietal weken. Robertson, een elektricien uit Iowa, beloofde Louis dat hij van elke Duitser die hij neer zou knallen het rechteroor kon krijgen. Want Louis had hun verteld dat zijn Daddy aangehouden was door de Gestapo en nog altijd zuchtte in een gevangenis in the Black Forest. Hij werd overladen met chewinggum en Mars en Lucky Strike★ sigaretten. 'No kiddin' Lew!' Soms reed hij met hen mee in een jeep, starogig langs de dorpelingen, een onwrikbare rad Amerikaans sprekende gids. Hij kende de tekst van 'Don't fence me in'★, 'I walk alone'★, 'I'm gonna buy a paper doll that

Oh, give me land, lots of land under starry skies above etc.

Let me be by myself in the evenin' breeze etc.

Just turn me loose etc.
On my Cayuse klein raspaard (weerbarstig)
Let me wander over yonder
Till I see the mountains rise

I want to ride etc.

https://www.youtube.com/watch?v=EKxH0X7DaVY (Dinah Shore)
https://www.youtube.com/watch?v=i41lrRZ-Ipk (Jo Stafford)

[Verse 1]
They call, no date
I promised you I'd wait
I want them all to know
I'm strictly single old

[Chorus]
I'll walk alone
Because, to tell you the truth, I'll be lonely
I don't mind being lonely
When my heart tells me you are lonely, too
I'll walk alone
They'll ask me why and I'll tell them I'd rather
There are dreams I must gather
Dreams we fashioned the night you held me tight

Jo Stafford

[Verse 2]
I'll always be near you wherever you are
Each night in every prayer
Just whisper, I'll hear you no matter where you are
So close your eyes and I'll be there

[Chorus 2]
Please walk alone
But send your love and your kisses to guide me
Till you're walking beside me
I'll walk alone
Darling
All by myself
I'll walk alone

Paper Doll - The Mills Brothers (1942). Tekst Johnny S. Black, 1915. Zij vormden een Amerikaanse a capella vocalgroep uit het begin van de 20e eeuw op het gebied van jazz, swing en pop.

Mills Brothers

https://www.youtube.com/watch?v=n2m8VZBfRYo

I'm gonna buy a Paper Doll that I can call my own
A doll that other fellows cannot steal
And then the flirty, flirty guys **with** their **flirty, flirty eyes**
Will have to flirt with dollies that are real
When I come home at night she will be waiting
She'll be the truest doll in all this world
I'd rather have a Paper Doll to call my own
Than have a fickle-minded real live girl wispelturig, grillig

I guess I had a million dolls or more
I guess I've played the doll game o'er and o'er
I just quarrelled with Sue, that's why I'm blue
She's gone away and left me just like all dolls do
I'll tell you boys, it's tough to be alone
And it's tough to love a doll that's not your own
I'm through with all of them
I'll never ball again
Say boy, whatcha gonna do?

I'm gonna buy a Paper Doll that I can call my own etc.

Een **stengun** is een Britse 9mm-pistoolmitrailleur die tijdens de Tweede Wereldoorlog en de Koreaanse Oorlog werd ontwikkeld en veel gebruikt door de strijdkrachten van het Verenigd Koninkrijk en het Britse Gemenebest. Deze mitrailleur stond bekend om zijn eenvoudige ontwerp en betrekkelijk lage productiekosten.

De stengun werd ontworpen op het moment dat het Verenigd Koninkrijk de Battle of Britain voerde en vreesde voor een invasie door nazi-Duitsland. Bij Duinkerke waren veel wapens verloren gegaan, en het leger werd uitgebreid. Tot in 1941 kochten de

I can call my own'★, trage, lome liedjes die klonken alsof ze op een te lage snelheid werden afgedraaid.

Het werd ook overduidelijk dat die smeuïge weke klanken, de geur van Lucky Strike en machineolie, de nonchalante glans van de stenguns,★ en de dansende verende onverschillige kinderachtige katachtige filmsoldaten het Derde Rijk zouden plat krijgen, het Duitse leder en staal was te strak, te hard, zou knappen onder de lamlendige veelheid, de niet aflatende toevoer van gracieus gemakzuchtig materiaal.

In het verre landelijk dorp bij Veurne gebeurde het dat Papa, uit overmoed en verveling zich af en toe in het dorpscafé waagde. Hij werd niet herkend, zat in een hoek, dronk zijn pintje en bedwong zijn babbelzieke ziel. Een lokale Witte Brigade-man die alle zwarten de griezeligste folteringen toewenste hief op een avond zijn glas op de executie van alle Dinaso's. 'Maar meneer,' zei Papa, 'neem mij niet kwalijk, maar Dinaso bestond niet meer tijdens de oorlog.'

'Wat? Wat zegt ge daar?' Papa legde uit dat de Dinaso's die wilden medewerken aan de heropstanding van Vlaanderen overgegaan waren naar het VNV, maar dat er zich velen afzijdig hadden gehouden, verward en onthand door de dood van hun leider die zich, beste meneer, in Negentienveertig uitgesproken had voor België en zijn koning. De weerstander trok Papa bij zijn oor overeind en goot zijn bier over Papa's dunne haar. Papa rukte zich los. 'Kom buiten als ge durft!'

'Goed,' zei de held. 'Ge gaat hier buiten, maar tussen vier planken.'

Zwart en wit streden, de omstanders rukten hen uit elkaar en duwden ze weer naar elkaar toe. Agenten in burger. Identiteitskaarten. Onder gejoel werd Papa weggesleept naar het commissariaat en vandaar naar het kasteeltje 'Flandria' in Walle, een vroeger nest van de Gestapo.

'Eigen schuld,' zei Louis.

'Hoe durft ge?' riep Tante Violet.

'Wie zijn vader niet eert zal door zijn zoon gehoond worden,' zei Tante Angelique.

Britten van de Amerikanen alle Thompsonpistoolmitrailleurs die ze maar konden krijgen, maar zelfs dat dekte bij lange na de behoefte niet en toen de Amerikanen in de oorlog gingen meevechten werden de tekorten nog groter. Bovendien waren ze niet bepaald goedkoop. Daarom kreeg de Royal Ordnance Factory Enfield opdracht om een alternatief te ontwikkelen, dat bovendien veel goedkoper moest zijn.

...Is er het hart van in: heeft er veel verdriet van.

Gruyère is genoemd is naar de Zwitserse stad Gruyères. Het is een zoete kaas met een zoute bijsmaak.
Gatenkaas is de algemene benaming voor kaas met grote luchtbellen, zoals Emmentaler of Leerdammer kaas.

'Hoe kunt ge zo wreed zijn?' zei het meisje Anna dat in het huishouden hielp en op Bekka Cosijns leek, in het blond.

'Stafs vader zal misschien tussenkomen, hij heeft nogal een lange arm,' zei Tante Berenice.

'Hij is ziek,' zei Mama.

'Het schijnt dat hij rap achteruit gaat,' zei Meerke gretig. 'Dat hij zijn eigen niet meer scheert noch ververst.'

'Mona is er het hart van in.'★

'Mijnheer de Kanunnik van Londerzeele heeft zich dood verschoten als hij hem zag.'

'Het is begonnen bij het bridgen, hij kon niet meer tellen.'

'Ja, hij heeft zijn kaarten neergelegd en hij zei: "Heren, ik krijg gaten in mijn hoofd, als een gruyère"★.'

"t Schijnt dat hij hele dagen vertelt over zijn vader.' Louis' overgrootvader was een statige advocaat met welige witte baard, die stralen spuugdruppeltjes verspreidde bij het pleiten. Meerke had hem nog gekend. Mama ook natuurlijk, maar die hulde zich in Amerikaanse sigarettenrook, luisterde nauwelijks. Lausengier, hou haar hier.

'...en zijn twee dochters, Rosalie en Myriam, uw groottantes dus Louis, wilden niet meer in Roeselare blijven wonen. Zij hebben die mens dan in de watten gelegd. Papaatje hier, Papaatje daar, waarom gaan we hier niet weg uit dat boerenstadje? nu dat ge op pensioen zijt, kunnen we toch veel beter in Brugge gaan wonen zodat ge nog een beetje plezier hebt van uwen ouden dag, op een appartementje aan het Minnewater want zo'n groot koud huis hier is niet te onderhouden. En hij zei: "'t Is goed, maar mijn duiven moeten mee." Zijn duiven gingen mee, maar het was toch eigenaardig, ze werden ziek de een na de ander, de stuipen en de kanker en de longen. Hij heeft er veel verdriet van gehad, uw overgrootvader, Louis, in zoverre dat hij, die fier was op zijn lange witte baard en hem altijd schoon waste en in krullen stak en proper hield, zijn dochters aan hem heeft laten prutsen met hun schaar totdat hij maar een vierkant baardje meer overhield waar dat er weinig onderhoud aan was, zodat ze 't alleen maar moesten kammen, en een maand later

werd dat ook uitgedund tot een onnozel sikje, en als hij zijn hoofd heeft neergelegd, die mens, was hij gladgeschoren, ik heb hem gezien op zijn sterfbed, het was een andere, ik herkende hem niet meer.'

'Beste Maurice, hier ben ik weer, pen in de hand. Mijn vader is gekerkerd. In het gevangenenkamp 'Flandria' waar nu de Witte Brigade tennislessen krijgt. Omdat hij niet aldoor ten laste wou zijn van zijn gastheer, begaf hij zich naar de herberg van het polderdorp. Hij betrad de genereus naar Chestersoldatenkaas★ geurende gelagkamer als wandelende boom tot ontzag van de gebruikers. Een door spinnenwebben bedekte herbergier naderde en kraste: "Wat kan ik voor u doen, vreemdeling?" De door een meisje van tien jaar ooit deerlijk met een kaars verschroeide papegaai herhaalde in zijn morsige kooi de bede van de kastelein en het was tot de verhakkelde kaketoe dat mijn vader wedervoer: "Een bier met weinig schuim en een hard gekookt ei." Dit laatste wekte de lachlust van de dorpelingen die, alleen door de haardvlammen verlicht, elkaar aan het strelen waren en thans hun door drank en onkuisheid verhitte gelaten naar mijn vader toewendden. Hij bestrafte het kluwen duistere landlieden met een strenge blik. Het verdroot hem dat een hard gekookt ei, een in Parijse cafés vrijwel overal op de toonbank te vinden voorwerp, dat een ei als entiteit waar zij tenslotte allen in het gewoel van de tijd uitgekropen zijn, het voorwerp van hun bespotting werd. Mijn vader, in heilzamer tijden een sterke man, joviale echtgenoot, opgeruimde buur, vrijgevig commerçant, voelde zich bedreigd door zijn eigen volk. Hij dacht ook, en dit verruimde het veld van zijn treurnis, aan zijn zoon van wie hij voelde dat hij op datzelfde ogenblik in andere streken...'

Kwam Mama de trap op? Louis borg zijn schrift weg, onder de *Lustige Blätter*★, *Memoires d'une Cocodette*★, *De Gazet van Antwerpen*★. Beneden was iemand met pannen en potten

Chestersoldaten**kaas** is een brokkelige Engelse kaassoort, genoemd naar de plaats van herkomst Chester in Cheshire (oud-engels Ceaster < (lt) castra = legerplaats.
De kaas was enorm populair in het einde van de 18e eeuw. Hij heeft een erg scherpe smaak.

Cheshire

Lustige Blätter: zie ook p. 505.

Op het titelblad: Admiraal Alfred von Tirpitz zegt tegen Rijkskanselier Chlodwig zu Hohenlohe-Schillingsfürst: “Famos, famos, wenn uns England jetzt noch ein paar Dampfer (stoomboten) kapert, dann habe ich meine Flottenvorlage (oorlogsvloot) in Sicherheit.” (Jaargang 15, 1900. Nr. 4.)

Memoires d'une Cocodette: zie p. 505 context.

Gazet van Antwerpen (GVA) is een regionaal, Belgisch Nederlandstalig dagblad met sterke nadruk op het lokale nieuws. Het verscheen voor het eerst op 3 november 1891.

De krant moest katholiek weerwerk bieden tegen het liberale *Het Laatste Nieuws* en de socialistische *Vooruit*.

A paper **Doll**: zie p. 635.

Lucille Ball (**6 augustus** 1911 – 1989) was een Amerikaanse actrice, comedienne, model, hoofd van een filmstudio en producer van sitcoms (situation comedies, komische tv-series.).

Haar carrière begon in 1929 als model. Kort daarna trad ze op in Broadway onder de naam Diane (or Dianne) Belmont. In de jaren '30 en '40 kreeg ze kleinere filmrollen. Ze ontmoette de Cubaanse bandleider Desi Arnaz, en trad met hem in het met een vlucht gepaard gaand heimelijk huwelijk in november 1940.

(In de 50er jaren waagde Ball zich op de tv en maakte met Arnaz de sitcom *I Love Lucy*, een serie die een van de geliefdste programma's werd in de geschiedenis van de televisie.)

bezig. Anna? Hij keek in de spiegel, kamde zijn haar, trok het gezicht van Mussolini, sloeg zijn handen in de heupen, stak zijn kin naar voren, hief zijn wenkbrauwen, krulde zijn onderlip, 'Lavoratori!' Op zijn bed zag hij Anna liggen, zij trok haar knieën op en zei teder: 'O, gij vuilaard!', hij haalde zijn zo weinig mannelijk deel te voorschijn, knoopte er strak een touw omheen en bond het touw zenuwachtig aan de deurklink. Zou Mama op het onverwachts binnenkomen, wat zij nooit zou doen, wat kon het haar schelen wat hij uitvoerde? dat hij bestond? dan zou zij, wat ze nooit zou doen, want Mama bewoog nooit bruusk, dan zou zij met een ruk de deur opentrekken met zo'n intense kracht dat het ding uit hem gescheurd zou worden, verbijsterd zou zij het ding zien zwengelen tussen deur en deurpost, met opengesperde mond zou zij de bloedspatten zien op haar witte Madame Laura-jurk. Hij wachtte, gebonden als een kalf aan een deur. Hij zong zachtjes: 'A doll that other fellows cannot steal, and with your flirty flirty eyes...'★ Maar niemand kwam. Niemand kwam ooit.

'Hi, Lew!'

Dat was hij. De Amerikanen pokerden in een lucht van dampende kleren die in de tent vlotte als mist. Het was de verjaardag van Lucille Ball★. Het motregende. Zij toastten op Lucille Ball en werden gauw dronken, baldadig. Overmorgen zouden ze optrekken, naar de Russen of in ieder geval naar stellingen tegenover de Russen.

Toen zwermden zij uit naar het dorp, wat verboden was, zij kropen makkelijk over het prikkeldraad, door de moerassen bij de Oude Leie. Alleen Gene, de kok, die aan het strijken was en Djeedie bleven over. Djeedie luisterde naar het nieuws over de oorlog terwijl hij traag over zijn langgerekt treurig joods gezicht streek. Gene ruimde op. Hij wou een krant waarin tomaten en uien verpakt waren weggooien, toen Louis zag dat de pagina Kunst en Letteren erbij

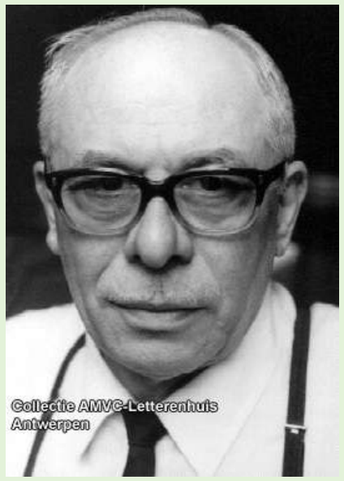
Johan Daisne, pseudoniem van Herman Thiery (Gent, 1912 – aldaar, 1978) was een Vlaams schrijver, dichter, prozaïst en schrijver van toneelstukken, hoorspelen en essays. Zijn bekendste boeken zijn *De trap van steen en wolken* (1942), *De man die zijn haar kort liet knippen* (1947) en *De trein der traagheid* (1950). Hij was een van de auteurs die de aanzet gaven tot de stroming van het magisch realisme in de Nederlandse literatuur.

Daisne (1938)

Johan Daisne: de romantiek kent twee elementen: Dichtung und Wahrheit. Zij spelen een vrijblijvend, gratuit spel. Ik konstrueer die buitenwerkelijkheid (de realiteit dus) en de binnenwerkelijkheid (de droom) zo, dat ze geordend en gericht worden. Met de bedoeling een zekere magie te wekken, die ons misschien een glimp laat zien van iets hogers dan de werkelijkheid, met name van de Waarheid. Mijn formule is dus enigszins metafysisch, een romantiek die met een zekere filosofie is geladen. (1974)

In 1939 werd hij onder de wapens geroepen. Gedurende de achttiendaagse veldtocht bij de Duitse inval in mei 1940 vocht hij als verbindingsofficier. Na de capitulatie van het Belgisch leger vertrok hij naar Carcassonne in Frankrijk. Hij verwerkte deze periode in zijn dichtbundel "*Het einde van een zomer. Legerverzen uit de mobilisatie*" (1940). Hij keerde terug naar België en sloot zich aan bij de verzetsorganisatie Onafhankelijkheidsfront. Hij trad op als koerier en verspreidde vlugschriften en clandestiene bladen. Hij sloot zich in 1944 aan bij de Kommunistische Partij van België en bleef lid tot 1946.

De streek van Aisne: hoofdstad Laon.

For whom the bell tolls is een roman uit 1940 geschreven door Ernest Hemingway.

In 1943 werd het verfilmd door Sam Wood met Gary Cooper als Robert Jordan en Ingrid Bergman als Maria.

zat. Hij las een gedicht van Johan Daisne★, in cursief afgedrukt. Het rijmde.

'Kijk, dit is van mij,' zei hij tegen Gene. 'Dat heb ik geschreven.'

'No kiddin'!' Gene wees naar de letters Johan Daisne en vroeg of dat zijn naam was. 'Jo-Ann Deenie?'

'Mijn schuilnaam.'

'O, een andere naam. Voor de belastingen! Want schrijvers zijn rijk, hè?'

'Dit wordt niet goed betaald,' zei Louis. 'Daarom heb ik het voor niks gedaan. Omdat ze 't mij hebben gevraagd. Ik heb het in één avond opgeschreven. Het kwam zo in mij op.'

'Als ik zou kunnen schrijven,' zei de kok, 'zou ik mijn eigen naam gebruiken. Gene Murphy. Dat iedereen, al mijn vrienden, weten dat ik het ben.'

'Op de krant denken ze dat ik een oudere man ben. Als zij zouden weten dat ik nog naar school ga, zouden zij het niet afdrukken. Maar die schuilnaam is eigenlijk ook mijn naam. D'apostrof Aisne. Ik kom van de streek de Aisne★ in Frankrijk. Mijn verre vroege familie had daar, heeft daar een kasteel.'

'No kiddin'. En wat staat er in dat gedicht te lezen?'

Louis las voor, in het Engels rijmde het niet, er ging veel verloren. 'In one town I was a child / in two towns lives she that loves me / in three I walked to work / what death, eh, eh, eh, rings at church?'

'Tolls,' zei Djeedie. 'For whom the bell tolls.'★

'Juist,' riep Louis. 'Dank u wel.'

'Wat voor een stijl heeft het kasteel van uw familie?' vroeg Djeedie. 'Zou het kunnen dat het zeventiende-eeuwse torens heeft?'

'Goed geraden, man!'

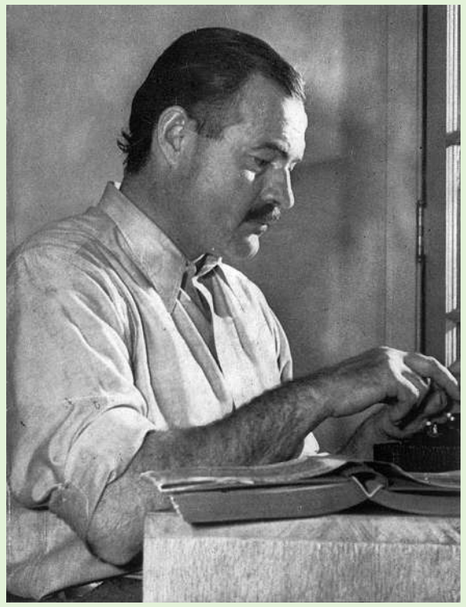
'Heeft Louis de Achttiende er niet gelogeerd tijdens de Honderd Dagen?'★

'Dat zou best eens kunnen.'

'En men heeft er veel hertogen vermoord, nee?'

'Dat was toen de gewoonte.'

Robert Jordan, een jonge Amerikaanse explosievenexpert, wordt als lid van de Internationale Brigades toegevoegd aan een antifascistische guerrilla-eenheid in de bergen tijdens de Spaanse Burgeroorlog. Samen moeten zij een brug opblazen om een aanval op Segovia te doen slagen. Jordan wordt tijdens de missie verliefd op Maria, een meisje dat haar ouders heeft verloren door de oorlog.

Hemingway in 1939

Belangrijke thema's in het boek zijn de verschrikkingen van de moderne oorlogsvoering, eer, dood en zelfmoord. De missie kan het best worden omschreven als een zelfmoordactie. De leden van de guerrillagroep worden geconfronteerd met anonieme vijanden in vliegtuigen en tanks.

Het boek bevat autobiografische gedeeltes: in 1937 en 1938 reisde Hemingway vier keer naar Spanje om als correspondent voor de North American Newspaper Alliance (NANA) de burgeroorlog te verslaan. De hoofdpersoon baseerde hij waarschijnlijk op Robert Hale Merriman, een Amerikaan die in 1938 in Spanje was gesneuveld. Merriman was een kennis van Hemingway. Net als Merriman is zijn romanheld Robert Jordan een collegeleraar in de Verenigde Staten en een vrijwilliger die vecht aan de zijde van de loyalisten; en net als Merriman verdwijnt hij aan het eind van de oorlog achter vijandelijke linies.
Hemingway brengt ook een deel van zijn eigen familiegeschiedenis in het verhaal en in het hoofdpersonage, wanneer Jordan aan het einde van het boek terugdenkt aan de zelfmoord van zijn vader.

Tijdens de Honderd dagen, toen Napoleon met een klein aantal soldaten landde op de zuidkust van Frankrijk en oprukte naar Parijs, vluchtte Louis XVIII naar Gent en verbleef enkele maanden in **Hotel d'Hane-Steenhuyse** in de Veldstraat, waar hij bezorgd de politieke en militaire gebeurtenissen afwachtte.

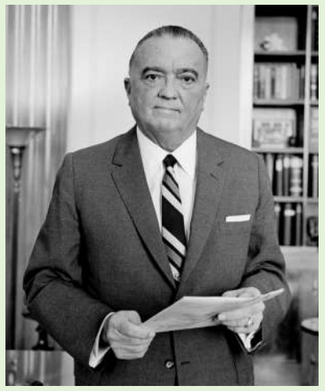

Achterzijde van Hotel d'Hane-Steenhuyse in de Veldstraat in Gent

Het Federal Bureau of Investigation (**FBI**) is een Amerikaanse federale politiedienst, gericht op wetshandhaving.

De FBI werd bekend onder J. Edgar Hoover, directeur van 1924 tot 1972, die de dienst ook politieke activisten liet onderzoeken.

J. Edgar Hoover, de langstzittende directeur van de FBI

J. Edgar Hoover Building, FBI-hoofdkantoor in Washington

De jaren tussen 1921 en 1933 waren criminele en anarchistische jaren. Dit tijdperk staat bekend als het gangstertijdperk (lawless years) waarin het aantal misdaden explosief toenam en ook de georganiseerde misdaad bloeide (o.a. de maffia). De meeste misdaden waren witwaspraktijken en belastingontduiking.

Omdat het bureau een gelimiteerde jurisdictie bezat, moest het creatief omgaan met zaken die een landelijke urgentie bezaten, maar een lokale jurisdictie. Zo werd Al Capone onderzocht als "vluchtende federale getuige". Door deze creatieve aanpak van onderzoeken, maar ook door traditionelere onderzoeken als neutraliteits- en antitrustschendingen, kreeg het bureau een hoge status.

'Ziet het terras niet uit op de kathedraal en de vallei?'

'Gij zijt er geweest,' zei Louis.

Djeedie rook aan zijn handen, streek toen weer de kreukels van zijn lang, melancholiek gezicht plat. Hij had lichtblauwe wangen als een joodse gangster na een namiddag ondervraging door de FBI★. Djeedie deed nooit mee met de oefeningen, verscheen nooit op het appèl, wat door de anderen als vanzelfsprekend aanvaard werd. Hij was special security agent van het Counter Intelligence Corps★.

Djeedie trok de flap van de tent open, de moerassen lagen onder een laag zilver met regenwolken ver weg. Hij schudde Louis' hand, vijf zes keer op en neer. 'In naam van het Twaalfde Infanterie-regiment is het mij een eer een jonge dichter van dit fuckin' land te ontmoeten.'

'Thank you, sir.'

'Take care.' Hij sjorde zijn te wijde, vormeloze broek op en ging weg, zijn hoekige schouders, zijn brede magere rug, droegen gelaten en geduldig al de leugens van de wereld. Louis wou hem achterna rennen, vergiffenis vragen: Als ik Louis the Imposter ben is het niet helemaal mijn schuld. Vanaf het prille begin, in the town where I was a child, heb ik niets dan leugenachtigheid gezien, please.

'Ik heb hem nog nooit zo lang horen praten,' zei Gene. 'Dat komt natuurlijk omdat ge een schrijver zijt. Hij zit ook altijd in zijn diary te schrijven. En ook omdat uw familie een kasteel heeft natuurlijk.'

Nonkel Omer begon kleur te krijgen en verstandiger praat uit te slaan. Soms, als hij zich in de kuip gewassen had in de achterkeuken, mocht hij in de keuken zitten, maar hij hield het niet lang uit, verdween gauw terug naar zijn garage, kushandjes werpend naar Mama.

'Ge moet hem niet aanmoedigen, Constance,' zei Tante Violet. Niettegenstaande Meerke voor haar ogen een kilo wortelen at per dag en nooit ofte nimmer alcohol dronk,

Het United States Army **Counter Intelligence Corps** (Army CIC) was tijdens WOII en de Koude Oorlog een inlichtingendienst met goed getrainde Special Agents.

Het CIC, effectief vanaf 1 januari 1942, wierf mensen met een juridische, politie- of ander onderzoeks-achtergrond, en speciaal mensen die vreemde talen beheersten. In WOII kwamen zij altijd mensen tekort en wierfen zij lokale tolken.

Abraham Hans (Sint-Maria-Horebeke, 1882 – Knokke, 1939): Belgische onderwijzer van Nederlandse afkomst. Zijn bekendste boeken zijn *De gek van de Molenberg* (1929) en *Bakelandt en zijn grote roversbende uit het Vrijbos* (1910).

Hij was ook een getalenteerd spreker. In 1913 richtte hij de Vlaamse Vereniging voor Beschaafde Omgangstaal op. Hij zette zich eveneens in voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit.

Op p. 669 zal blijken dat Louis niet Abraham Hans zal hebben genomen als voorbeeld voor zijn eigen schrijverij, maar een feuilleton nota bene uit *Het Laatste Nieuws* zelf, getiteld: *Het geheim van het Slot Merivale*, een vertaling van de Britse schrijver James Corbett. (Absyllis en van Hulle, p. 288.)

Stenodactylo = [Belgisch Nederlands] stenotypist.

geen druppeltje wijn of bier, zag zij steeds meer voorbijflitsende zwarte vlekken. Te hoge bloeddruk waarschijnlijk.

In *Het Laatste Nieuws* stond de aankondiging van een prijsvraag over een novelle met een persoonlijke inslag die rechtstreeks of onrechtstreeks met de oorlog te maken had. Inzenders moesten een bewijs van goed gedrag en zeden insluiten en een motto, want de auteur moest tot het verbreken van het daarbij horend verzegeld omslag onbekend blijven. Louis dacht uren na over een motto, maar vond niets dat voldoende hermetisch, eigenwijs, intrigerend genoeg zou zijn om zijn tekst ongelezen te doen bekronen. Omdat *Het Laatste Nieuws* vaak feuilletons opnam van Abraham Hans★, Meerke's favoriete schrijver, haalde hij in de Bastegemse bibliotheek een pak historische werken van deze nogal liberale Vlaamse Kop, tot razernij van Tante Violet die dit als hoogverraad beschouwde omdat zij daar als koningin-van-de-boeken onttroond was door de grijze eminentie pastoor Mertens.

De opleiding als drukker van zijn kleinzoon zou door Peter gefinancierd worden, het fiat daarover liet op zich wachten. Mama ergerde zich aan Louis' geluiwammes in huis. 'Lezen en eten en liggen en snauwen, dat moet gedaan zijn, ik heb getelefoneerd naar de Provinciale Handelsschool in Gent, gij spreekt toch zo gaarne Engels met uw Amerikanen, ge kunt daar een diploma halen voor stenodactylo★ en vreemde talen, dat komt altijd van pas, ook als drukker, nee, ik ga niet mee naar Gent, nee, ik ga niet mee tot aan het station, kunt ge nog altijd niet op uw eigen benen staan?'

In het grijsgrimmig staatsiegebouw van de Handelsschool liep allerlei zwierig volk, leraren en leerlingen, in en uit. De jongen uit Haarbeke, Walle, Bastegem, in zijn te warme jas

Kog: Middeleeuws koopvaardijschip.

Dame-met-hennin: een lange, spits toelopende puntige muts van vrouwen in de 15e eeuw.

De kegelvormige hoofdbedekking werd vooral na 1495 gedragen. Vaak was aan het uiteinde een sluier verbonden, waarvan het einde in de hand werd gedragen of om het middel werd vastgemaakt.

Dit opvallende modeaccessoire uit de Renaissance, herkenbaar uit de portretkunst van die tijd, is mogelijk geïnspireerd op de hoeden die men in die tijd aan het Mongoolse hof droeg en geeft toenmalige invloed van de Tataarse kledij op de Europese mode weer.

Vrouw met Hennin (detail van schilderij door Hugo van der Goes)

Lamoraal van Egmont, anoniem, 16de eeuw

Lamoraal I van Gaveren, graaf van Egmond (ook: **Egmond**) (1522 - † Brussel, 5 juni 1568): generaal en staatsman in de Zeventien Provinciën vlak voor het begin van de Tachtigjarige Oorlog. In 1568 werd hij samen met de graaf van Horne door de hertog van Alva beschuldigd van "verraad" en op de Grote Markt van Brussel onthoofd.

die Mama uit een Amerikaanse legerdeken had geknipt samen met Nonkel Omer van wie de pestilente geur van nat stro en stront in de jas gedrongen was, zelfs al beweerde Mama van niet, de jongen durfde niet naar binnen. Hij zou stotteren, stikken in zijn schaamte. Men zou binnen de minuut het landverraad van zijn vader op zijn boerengezicht lezen. Louis wachtte, tot er geen mens meer in de straat te zien was, naderde de gevel en keek door een brede barst in het matglas. Jongens en meisjes zaten in een klas, voorovergebogen, vulden cijfers in.

Louis sjokte langs de Graslei, de Korenlei, de meest historische plekken van Europa, met Romaanse, Gotische, Oostenrijkse, Renaissance noem-maar-op gevels, met stenen koggen★ en ankers en guirlanden, barokke bogen, de Gentenaars liepen in fluwelen tabbaards, hadden hazewinden bij zich, droegen valken op hun geharnaste vuisten. Louis kocht tweehonderd gram kaas, wou dit consumeren als een page die op zijn dame-met-hennin★ wachtte op het terras van 'Het Hof van Egmont'★ toen hij het bont paneel van Song of the North★ zag. De ouvreuse scheen in zijn gezicht met haar lamp terwijl ze bits zei dat het drinkgeld niet inbegrepen was, in zijn verdoemde zweterige haast stak hij haar een vijffrankstuk toe in plaats van één frank en toen sloeg de eerste Amerikaanse film in kleur hem met afgrijzen en verbijstering. De kleuren waren ongemeen schril, de helden en heldinnen waren okergeel van tint, het rood en blauw geblokt houthakkershemd van George Brent★ schreeuwde pijnlijker dan de dame die hij deed ontploffen, waarbij dennen als vuurwerk (valer dan zijn tanden) over het hele doek vlogen. Het zag er naar uit dat George Brent de weerbarstige dochter van een rancher zou krijgen, de violen kondigden het aan toen Louis het vel papier van de kaas loswikkelde, en mootjes van de kleffe zure klomp naar binnen propte. Hij wreef zijn vettige vingers aan de fluwelen zitting, volgde het kinderachtige want Amerikaanse sprookje, toen de twee studenten naast hem in het Gents begonnen te vloeken. Zij hadden het

George Brent, (1904 - 1979): Iers acteur die voornamelijk actief was in de Amerikaanse cinema in de jaren '30 en '40.

Hij stond bekend als de favoriete tegenspeler van de veeleisende actrice Bette Davis. Aan het einde van de jaren '40 raakte hij in vergetelheid.

Gedurende zijn hoogtijdagen stond Brent in Hollywood bekend als een beruchte womanizer. Naast een langdurige relatie met Davis, zijn er vijf huwelijken van hem bekend, o.a. met Ruth Chatterton en Ann Sheridan.

Hij had een onstuimig 2 jaar durende affaire met Bette Davis, zijn meest productieve co-star in 11 films: *So Big!* (1932), *The Rich Are Always with Us* (1932), *Housewife* (1934), *Front Page Woman* (1935), *Special Agent* (1935), *The Golden Arrow* (1936), *Een gevaarlijke vrouw* (1938), *Levensdans* (1939), *The Old Maid* (1939), *Het verloren spel* (1941) en *In This Our Life* (1942).

Song of the North: een combinatie van deze 'Amerikaanse film' en 'George Brent' is niet te vinden. A.B.)

Slag van de Gulden Sporen: Het stadsbestuur van Gent had de kant gekozen van de Franse koning *tegen* de daar residerende graaf van Vlaanderen.
https://nl.wikipedia.org/wiki/Guldensporenslag

Het liturgisch begrip '**ostentatio**' duidt op het tonen van Hostie en Kelk door de priester aan de gelovigen.

Hervekaas of Herfse kaas (Frans: Fromage de Herve) is een (oorspronkelijk) Limburgse oude kaas die sinds de 15e eeuw wordt gemaakt in het Land van Herve. Het vierkante kaasje heeft een indringende geur en wordt daarom (Herfse of Limburgse) stinkkaas genoemd.

duidelijk op hem gemunt. Toen hij star voor zich uit bleef kijken stonden ze op en gingen drie rijen achter hem zitten, steeds morrend. Onherbergzame stad Gent. Sinds de middeleeuwen al: pretentie. Kwamen ook te laat bij de Slag van de Gulden Sporen★.

Toen stond een kale man in de rij vóór Louis ineens op en, eveneens Gentse verwensingen slakend, verplaatste hij zich naar achteren. Met een vaag vermoeden dat hij iets vreselijks had misdaan dat tot nog toe onontdekt was gebleven, viel Louis in slaap, behaaglijk warm, de kaas was turf op een roze knus gloeiend kacheltje in de bioscoopstoel, de Kei las een boek en liet ostentatief (niet om te pronken of te pralen, maar om te misleiden, schijn voor te spiegelen, *ostentatio*★) het dekblad zien: 'Is luiheid een ondeugd of een ziekte?' in de kaaswinkel wees Louis een romig goedje aan, 'Herve★?' riep de verkoopster en hij, opnieuw jachtig, knikte, er zijn ook Duitse kazen die op Herve lijken, de naam lag op de punt van zijn bittere tong, Limburger? ook Zwitserse kazen waar men geitenkeutels in doet die ontbinden tot blauwe sterretjes en spinnenwebben, nu pas ruik ik het, was ik verkouden? de stank wordt heviger, groeit als een razendsnel woekerende plant van stank, de mensen in de behaaglijke bioscoopstoelen slaan er verwoed naar, drek en ammonia vlotten door de zaal, de mensen schuiven in geluidloze rijen naar de uitgang. George Brent's reusachtig gezicht met pukkels op zijn wangen, gekloofde lippen, merkt ook iets terwijl hij op het punt staat het onder kalklagen krakend masker van zijn zieltogende moeder te zoenen, o, zijn moeder mummelt met haar allerlaatste adem vervloekingen en de zoon, George Brent, spert de neusgaten, de neusharen trillen als in een briesje, hij duwt zich van de knekelschouders af en, hij ook, hij vlucht in een stal, bespringt een schimmel en rijdt vierklauwens★ de prairie in, het lijk van zijn moeder richt zich op en niest waardoor het licht aanfloept, de twee ouvreuses tonen hun tanden als kwade doggen.
Louis stond op straat, het was donker, trams schelden en

Vierklauwens: ijlings, haastig, in allerijl.

Sitio: lt. Ik heb dorst, ik smacht.

Hugenoten (Frans huguenots) is de benaming die in de 16e, 17e en 18e eeuw in Frankrijk werd gegeven aan protestanten. Het woord stamt misschien af van 'le Hugon', wat kwade geest betekent. De katholieken gebruikten de term 'hugenoten' als scheldnaam. Later namen de protestanten in Frankrijk deze term als geuzennaam over. Het aantal hugenoten wordt in het midden van de 16de eeuw op een half miljoen geschat. Talrijke adellijke families gingen over tot het calvinisme en gaven het macht en aanzien. Ook aan het koninklijk hof in Parijs was hun invloed groot. Inmiddels ontwikkelde zich een gewelddadige burgeroorlog om de macht in Frankrijk. Bij de Michelade (St. Michels-dag, 29 en 30 september) in Nîmes in 1567 doodden hugenoten tachtig katholieke priesters en monniken - een voorafspiegeling van wat zou volgen.

De latere koning Hendrik IV koos partij voor de protestanten en leidde de calvinistische troepen in een aantal veldslagen. In 1572 probeerden de katholieken de strijd te beslechten met een massale moordpartij op calvinistische leidende personen en hun volgelingen in Parijs. Deze massamoord op naar schatting ten minste 10.000 hugenoten wordt sindsdien de Bartholomeüsnacht genoemd. Om zijn aanspraak op de troon te behouden stapte Hendrik IV over naar de katholieke partij maar dat werd niet

hij bleef stinken de hele lange weg naar het station want hij durfde de tram niet op, en stierf van de dorst, *sitio*★, door de Hervekaas, nochtans een Belgisch product, dat de Fransen ons benijden.

Tante Violet kwam terneergeslagen terug van Brussel. Al haar desperate pogingen om commandant Konrad op het ministerie te spreken waren mislukt. Daar zat minister Baelens tussen, die zijn directieven gegeven had om haar te weren. En Baelens had op zijn beurt directieven gekregen van pastoor Mertens, katholieken onder elkaar. Treurig ging ze naar boven om haar zondagse jurk uit te trekken.

Meteen fluisterde Meerke: 'Nu dat hij genezen is ziet hij haar niet meer staan natuurlijk.'

'Zag hij haar dan wel staan, vroeger?'

'Van het moment dat hij in Bastegem aangekomen is. Zij en Berenice waren er als kippen bij. Peinst een keer, een man die door een vrouw uit liefde vitriool in zijn aangezicht gekregen had en daardoor Onze Lieve Heer had ontdekt! Hoe meer puisten en schilfers hij kreeg, hoe meer dat hij God en zijn Heiligen vereerde! En dan, als hij zijn eigen kerk gesticht heeft, zogezegd van de Hugenoten★ waar dat hij verre familie van was, dan kon hij natuurlijk op Berenice rekenen, voor wie de katholieken niet goed genoeg zijn natuurlijk. En omdat hij met Berenice aanpapte kon Violet die heel haar leven jaloers geweest is van haar zuster, het ook niet laten, zij moest en ze zou de attentie van die puistenkop hebben.'

Zij schudde haar hoofd alsof ze een elektrische schok kreeg, zag weer een voorbijschietende zwarte vlinder.

'Gelukkig maar,' zei Louis, 'want als er een kweek van gekomen was, van Tante Violet en Konrad, dan zou 't een propere aap geweest zijn.'

Zoals verwacht slaakte Meerke een kreet. 'Maar Louis,

vertrouwd, hij kreeg daarom huisarrest opgelegd. In 1576 ontsnapte hij en ijverde voor een religievrede. Die kwam op beperkte wijze tot stand door vaststelling en erkenning van een aantal vrijplaatsen waar hugenoten hun godsdienst mochten beoefenen. Daarbuiten hadden zij geen rechten meer. In 1589 werd Hendrik IV koning van Frankrijk maar niet dan nadat hij zich had bekeerd tot het katholieke geloof. Zijn pragmatisme bleek wel uit zijn laconieke uitspraak dat "Parijs een mis waard is". Het Edict van Nantes bracht in 1598 rust door de garantie van godsdienstvrijheid, zij het op een beperkt aantal plaatsen. Daarna dicteerde de contrareformatie steeds meer de gang van zaken en gaandeweg werden met spitsvondige redenen de vrijplaatsen, meestal steden, in aantal beperkt. Zo verdwijnt het openlijk calvinisme uit veel Franse streken.
Na de intrekking van het Edict van Nantes in 1685 waren de hugenoten persoonlijk vogelvrij. Dit leidde uiteindelijk in de keuze tussen ‘terugkeer naar de moederkerk’ of emigratie. Tot 1710 vertrokken daarop meer dan 300.000 hugenoten vooral naar Zwitserland, maar ook naar Nederland, Duitsland en Engeland.
In 1787 werd de opheffing van het Edict van Nantes weer ongedaan gemaakt en konden de overgebleven ondergedoken hugenoten weer openlijk voor hun geloof uitkomen. Bij de Franse Revolutie namen zij een belangrijke plaats in en werkten zij mee aan de ontkoppeling van Franse staat en Rooms-Katholieke Kerk.

De Smet de Naeyer: ??

De Belgische *regering* in Londen laat tijdens WOII geen minister De Smet de Naeyer zien. De naam wijst naar een familie van katoenindustriëlen, die in 1886 in de adelstand waren opgenomen.

Er was een Belgische homogeen-katholieke regering (Paul) De Smet de Naeyer I van 1896 - 1899 en een regering (Paul) De Smet de Naeyer II van 1899 - 1907.

Tijdens WOII leefde er een Harold Floris Alphonse Marie Ghislain de Smet de Naeyer (1905-1981), die industrieel van beroep was.

Paul de Smet de Naeyer

waar gij aan durft peinzen! Ge versmerigt met de dag. Hebt ge dan geen greintje eergevoel?'

Een tweede reizigster - Vlaanderen zond zijn dochters uit - kwam thuis. Mama, die haar man was gaan bezoeken in de 'Flandria', waar zij ooit haar aan Vlaanderen verkleefde zoon-schildwacht had getergd.

'Uw vader heeft geen courage meer. Ze weten niet wanneer zijn proces kan voorkomen. Er zijn bergen dossiers. Aan de andere kant is het beter zo, want ze fusilleren aan de lopende band. Wie 't ongeluk heeft om nu voor te komen krijgt de doodstraf. En al die getuigen ten laste. Er zijn klachten van voor de oorlog al. Drie, vier getuigenissen dat er een Hitlerpop bij ons op de schouw stond. Coiffeur Felix heeft gezworen dat hij in de vestzak van uw vader handboeien heeft zien zitten en een knijptang om Witte-Brigademensen te folteren. Nu heeft mijnheer Groothuis aan Bomama beloofd dat hij zijn best zou doen voor uw vader. Maar wat is het beste van mijnheer Groothuis waard? Wie had er ooit kunnen peinzen dat Groothuis tijdens heel de oorlog naar Londen heeft getelefoneerd?'

'Telefoneren naar Engeland?'

'Of telegraferen. Of een speciale telefoonlijn onder in de zee. Ik heb er niet zo goed naar geluisterd. Maar heel de oorlog heeft hij orders gekregen van De Smet de Naeyer★ van de regering in Londen. Hoe ver dat hij mocht gaan.'

'Hoe is 't met Staf zijn vader?' vroeg Meerke.

'Hij is zeer zwak, hij kijkt af en toe scheel, zegt Mona.'

Met een verzaligd kalm gebaar nam Meerke haar breiwerk op.

'Boontje komt om zijn loontje. Altijd een hovaardige geweest, Staf zijn vader. Weet ge 't nog, Constance, op uw trouwdiner, dat hij die speech hield over de bruiloft van Kana★, lijk of dat we in een schoolklas zaten. En dan zat hij aan zijn vlees te pulken. Ik zeg: "Scheelt er iets, mijnheer Seynaeve?" "Ik heb de indruk dat we hier paardenvlees geserveerd krijgen," zegt hij zo langs zijn neus. In de 'Pomme d'Or'! Staf moet bij hem thuis gezegd hebben dat wij zo arm

Het verhaal van de **Bruiloft te Kana** wordt verteld in het evangelie volgens Johannes (Joh. 2:1-12) in het Nieuwe Testament. Tijdens die bruiloft zei de moeder van Jezus : "Ze hebben geen wijn meer". Wat later zei Jezus tegen de bedienden : "Vul de vaten met water". Toen de ceremoniemeester het water dat wijn geworden was, proefde, wist hij niet waar die vandaan kwam. De ceremoniemeester reageert hierop met de woorden : "Iedereen zet zijn gasten eerst de goede wijn voor en als ze dronken zijn de minder goede. Maar u (tegen de bruidegom) hebt de beste wijn tot nu bewaard".

Profijtig: zuinig, goedkoop.

Sunlight zeep werd vanaf 1884 gemaakt door het Engelse Lever Brothers en was zowel bedoeld voor het wassen van kleren als voor algemeen gebruik in het huishouden.

Sunlight zeep uit de tweede wereldoorlog

Sunlight zeep uit de tweede wereldoorlog. In witte oorlogsverpakking, verkrijgbaar op de bon. Sunlight is er in het begin van de oorlog ook nog in de bekende kleurrijke verpakking. Later werd het dit witte saaie wikkel, naarmate de schaarste toenam. Na 1946 heeft Sunlight het lettertype op de verpakking veranderd naar een meer bol lettertype. De vooroorlogse en oorlogse verpakking zijn dus door het lettertype te herkennen.

Bouilli: gekookt vlees, vooral rundvlees.

Gekapt: gehakt.

Cab Calloway (Rochester, New York, 1907 – 1994) was een Amerikaanse jazzzanger en bigbandleider. Hij stond bekend om zijn excentrieke manier van scat-zang (zingen van woorden zonder betekenis, die hij had geleerd van Louis Armstrong) en werd ook wel de hi-de-ho man genoemd. Hij had zijn grootste succes in de jaren dertig en veertig van de twintigste eeuw. Bekende hits zijn 'Minnie the Moocher' en 'Lady with the fan'.

en profijtig★ waren dat we meestal paardenvlees aten.'

'Wij aten toch niet slecht vroeger,' zei Tante Violet in haar peignoir. Zij rook naar Sunlightzeep★.

'Veel spek.'

'Groenten uit de hof.'

"s Avonds af en toe een ingelegde haring.'

'En 's zondags *bouilli*★. Met worteltjes.'

"s Zaterdags eerst de soep daarvan.'

'Of pense.'

'Wat is dat, pense?'

'Gekapt★ van darmen, manneke.'

'En rijstpap.'

'Op onze klompen naar school.'

De drie vrouwen, de drie weduwen, zuchtten bijna tegelijkertijd. Louis neuriede: '*Floedie floedie floi floi*.' Cab Calloway★.

'Weet ge nog, Constance, dat ge een ransel nodig had op school en dat ik een koevel gekregen had van de Liekens. Ik bracht het naar Edgar, de schoenmaker zaliger. En die duts verstond het verkeerd, hij draaide het vel aan de verkeerde kant, met het haar naar buiten.'

'Ik heb daar alle dagen om geschreid. De andere kinderen riepen: "Kalf! Kalf!" naar mij.'

'*With a love that's true, always*★,' kalf.

'Iedere zaterdag in de kuip in de keuken,' zei Tante Violet. 'En op een keer stond de schoolmeester in de keuken. Hij zag mij, ik was dan een jaar of zeven. "Precies een Rubens," zei hij.'

'En dan rap rap, kletsnat, in onze tabbaard in bed, want het vroor stukken uit de aarde, in die tijd,' zei Mama in de walm van haar Lucky Strike.

'*I'll be loving you always. With a love that's true, always*.'

'Op een keer kwam ik van school en het regende. Maar ik wilde natuurlijk niet naar huis in mijn schort, omdat de jongens van de vakschool mij konden zien. En mijn zomerkleedje, ik had er maar één in die tijd, was kletsnat geworden. Ik hing het thuis te drogen bij de stoof en ik lette er niet

Minnie the Moocher is een jazzstandardnummer van Cab Calloway en zijn orkest uit 1930. Het nummer is bekend door zijn uitvoerige vocale improvisatie (scat), zoals "Hi De Hi De Hi De Hi". Tijdens uitvoeringen werd het publiek uitgenodigd deze scat na te doen.

Minnie the Moocher werd in 1932 verwerkt in een tekenfilm van Betty Boop. In dit filmpje loopt Betty samen met Bimbo weg van haar gemene ouders. Ze schuilen in een grot, waar ze een spookwalrus tegenkomen. De geest begint *Minnie the Moocher* te zingen, geassisteerd door een orkest van geesten.

Betty Boop en Bimbo in Minnie the Moocher

With a love that's true, always: uit *Always* gezongen door Frank Sinatra.
https://www.youtube.com/watch?v=UEDSfTwymJ8

"Always" is een populair lied, dat geschreven werd door Irving Berlin in 1925 als een huwelijkscadeau voor zijn vrouw Ellin Mackay, die hij in 1926 trouwde en aan wie hij stevige royalties gaf. Hoewel het gerucht gaat - en Groucho Marx zegt het - dat Berlin de song schreef voor The Cocoanuts, wilde hij nooit dat het lied werd toegevoegd aan die musical, en dat gebeurde dan ook niet.

op en het was helemaal verschroeid. Onze Pa sloeg mij bont en blauw. Veel slagen gekregen van onze Pa.'

'Hij meende 't goed, Constance. Maar hij was gauw koleirig,' zei Meerke.

'Dat is waar.'

'En hij had een gat in zijn hand. Als ik hem niet in toom had gehouden waren wij met een deurwaarder uit ons huis gezet. Altijd iets weggelegd, elke week. Elke week als ik mijn cheque ging halen zette ik iets op de spaarkas. Ik haalde eten in huis voor heel de week en dan kwam uw vader thuis met een kameraad, zij zongen 'de Parelvissers'★, dronken al het bier en aten al het eten van die week op. Dan was het heel de week haring. Zijn kameraden waren meestal vissers. Hij had dan zo'n leute als hij ze hoorde vertellen over een bastaard van een motor die midden in de zee, aan de Groene Bank, ontploft was en hoe de Russen het schip moesten meeslepen en de bemanning uitlachten, want ze trokken die stomme Belgen door de zee mee recht naar Rusland. "Geef die mensen nog een Pereltje," riep hij dan, mijn Basiel. "Allee, nog een Pereltje." En ik schonk dat Pereltje lijk of dat ze in een café zaten. En ze zongen 'de Parelvissers' in twee stemmen, wat zeg ik? in zes stemmen. Filibert was er ook bij, een blinde, die altijd maar over zijn hond Floris begon die hij had laten doodgaan van de honger. Ik zeg: "Maar Filibert toch, waarom hebt ge mij niet om wat afval gevraagd, voor Floris?" "Ach, Amelie!" zegt hij tegen mij, "ik vraag u al zoveel eten voor mijzelf." Ik zeg: "Wat geeft dat nu?" "Nee," zegt hij, "ge moogt nooit met twee tegelijk vrijen." Ik zeg en 't was er uit voor dat ik het wist: "Waarom niet? Als ge de plaats maar verdeelt!" Iedereen lachte, maar ik kreeg een klets van Basiel dat ik er 's anderendaags nog sterren van zag. Nu zie ik ook sterren, maar 't zijn andere, 't zijn zwarte sterren.

't Zijn eigenlijk geen sterren, maar zwarte motten.'

"Always"

I'll be loving you always
With a love that's true always
When the things you've planned need a helpin' hand
I will understand always, always

Days may not be fair always
That's when I'll be there always
Not for just an hour, not for just a day
Not for just a year but always

(2x)

Erving Berlin

Les pêcheurs de perles (**De parelvissers**) is een opera in drie bedrijven van Georges Bizet uit 1863, geschreven te Parijs.

Na 200 jaar kwam in de 19de eeuw de kolonisatie opnieuw op, wat gepaard ging met een groeiend exotisme. Een van de trends van die eeuw was de passie voor verre en vergeten culturen. Georges Bizet componeerde de opera in de jaren zestig van de 19de eeuw en het is dus geen toeval dat het verhaal zich afspeelt in Ceylon, het tegenwoordige Sri Lanka.

De tweede helft van de 19de eeuw was in Frankrijk de tijd waarin de industriële revolutie tot volle bloei kwam en een gegoede burgerklasse voortbracht. Deze zocht vertier in de opera, waardoor de latere 19de eeuw een hoogtij was voor operacomponisten. Bizet was een man van zijn tijd en ging mee met de trends.

De opera samengevat: om hun vriendschap te behouden beloofden Nadir (een visser) en Zurga (baas van de vissers) elkaar om afstand te doen van de liefde, aangezien ze ooit op dezelfde vrouw verliefd werden. Als deze vrouw (Leïla), nu tot kuise priesteres gewijd, zich met Nadir in liefde verenigt, triomfeert de vriendschap ondanks alles. Zurga redt de beide geliefden van de dood, met zijn eigen ondergang als resultaat.

Au fond du temple saint is een duet uit deze opera dat door menige operazanger is vertolkt.

https://www.youtube.com/watch?v=hVR2hkGtKmw (Luciano Pavarotti & Nicolai Ghiaurov).

Au fond du temple saint
Parée de fleurs et d'or
Une femme apparaît!
Je crois la voir encore!
Une femme apparaît!
Je crois la voir encore!

La foule prosternée
La regarde, etonnée
Et murmure tous bas
Voyez, c'est la déesse!
Qui dans l'ombre se dresse
Et vers nous tend les bras!

Son voile se souleve!
Ô vision! Ô rêve!
La foule est à genoux!

Oui, c'est elle!
C'est la déesse
Plus charmante et plus belle!
Oui, c'est elle!
C'est la déesse
Qui descend parmi nous!
Son voile se souleve et la foule est à genoux!

Mais à travers la foule
Elle s'ouvre un passage!
Son long voile déjà
Nous cache son visage!
Mon regard, hélas!
La cherche en vain!

Elle fuit!
Elle fuit!

Oui, c'est elle! C'est la déesse!
En ce jour qui vient nous unir
Et fidèle à ma promesse
Comme un frère je veux te chérir!
C'est elle, c'est la déesse
Qui vient en ce jour nous unir!
Oui, partageons le même sort
Soyons unis jusqu'à la mort.

Illustratie bij de slotscène van het eerste bedrijf, het duet van Leïla en Nadir

In 1913 werd in Gent een **Wereldtentoonstelling** gehouden.

Foto van de Wereldtentoonstelling te Gent in 1913.

Verver: schilder.

Reseda:

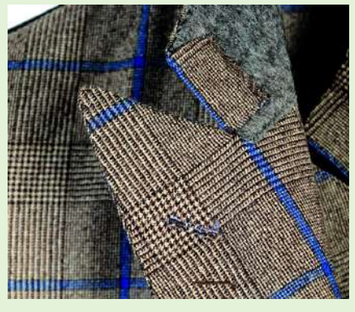

Vieux-rose:

RAL 3014

Fiolen: sierlijk gevormde flesjes, meestal met lange hals en kleine buik.

Prince-de-Galles: ook een plaid. Een geweven textielsoort met een keperbinding van kleine en grote ruiten. De term wordt zowel voor de stof als voor het patroon gebruikt. Traditioneel gemaakt van wol, maar tegenwoordig ook van katoen en mengsels van industriële materialen als polyester en viscose. De patronen behoren tot de meest gebruikte voor geruite herenkostuums.

Louis beschreef zijn wandeling op de Gras- en Korenlei, de gildehuizen, de renaissancegevels, de barokke sierlijkheid, de puien en luifels en het gouden schip boven op een nok. 'Een droom! De middeleeuwen zelf!'

'Kinkeltje,' zei Raf. 'Dat is daar zomaar bij mekaar gesmeten, alle stijlen dooreen, voor de Wereldtentoonstelling begin van deze eeuw★, voor toeristen die van toeten noch blazen weten lijk gij, kinkeltje!'

Wat de lucht zou moeten zijn is zeegroene verf, achteloos door een verver★ behorende tot een verboden kunstrichting, een Zwarte School, met rauwe vegen aangebracht boven de daken van het Gesticht. De muren van het Gesticht zijn te hemelhoog, ik ben te klein om de lucht te zien. 'Daar, een schaapje, dáár, Lowietje!'

Twee figuren die mijn grootvader en mijn grootvaders zoon zouden moeten zijn. Een zwart-wit foto die beweegt maar die door Peter hier en daar (de omtrek van de perelaar, de haag waar Baekelandt elk ogenblik kan verschijnen met zijn zeis) gekleurd werd, reseda★ en vieux-roze★, met de delicate penseeltjes van echte marterharen die daarna opgeborgen werden naast stinkende geïriseerde fiolen★ in een paarsfluwelen kistje, cadeau van Kanunnik de Londerzeele.

Peter is de kleinste van de twee figuren en dat is vreemd, altijd gedacht dat hij een hoofd groter was dan Papa. 'Hij is gekrompen,' zei een happig Meerke. Hoeveel centimeter krimpt de doorsnee-Belg per jaar? Gaat het later sneller?

Peter die bestraffend en onderzoekend langs de draaimolen loopt, die zachtjes draait, terwijl er geen Apostel, Hottentot of kleintje zichtbaar is. Peter's vlekkeloos Prince de Galles-pak★ met de broek, gesteven alsof er een ijzerdraadje in zit. De duifgrijze das met de brede knoop en de parel is te strak aangetrokken, de adamsappel zit klem, o hoe verwoed slikt Peter, daar is niet tegen op te ademen! Toch speurt hij naar verborgen kinderen achter de grot van Bernadette,

Camille **Gutt**, geboren Camille Guttenstein (Brussel, 1884 - aldaar, 1971): Belgisch econoom en minister.

Hij was extraparlementair minister van Financiën in 1934-1935 (regering Theunis) en 1939-1945 (regering Pierlot).

In 1940 was Gutt een van de weinige ministers die na de Franse nederlaag wilden doorvechten aan de zijde van de Engelsen. Hij vluchtte begin augustus 1940 naar Londen en vormde samen met de minister van Koloniën, Albert de Vleeschauwer, een voorlopige regering in ballingschap, die eind oktober 1940 werd uitgebreid met Hubert Pierlot en Paul-Henri Spaak.

Tijdens de Bretton-Woods-conferentie, 1944

In het oorlogskabinet Pierlot was hij een groot voorstander van een eigen Belgische gevechtseenheid in Engeland en voerde daartoe onder andere de dienstplicht in.

In zijn privé-briefwisseling met onder anderen Georges Theunis toonde Gutt zijn onvrede over koning Leopold III. Hij vond dat België alles moest doen om diens "schandelijke" gedrag in mei 1940 (dat wil zeggen bij de capitulatie van het Belgische Leger) te doen vergeten. Vanaf 1943 vatte hij de voorbereiding aan van de financiële ordening van België na de bevrijding.

Na de oorlog was hij verantwoordelijk voor de in België doorgevoerde geldsanering. Deze muntsaneringsoperatie had als doel de geldhoeveelheid in te krimpen en de prijzen te stabiliseren. Gelden werden uit omloop genomen en de bankdeposito's, zicht- en termijnrekeningen werden geblokkeerd. De tijdelijk onbeschikbare fondsen werden in 1949 vrijgegeven, terwijl de definitief geblokkeerde bedragen vanaf de jaren vijftig in schijven werden teruggegeven. Deze muntsaneringsoperatie werd bekend onder de naam Operatie Gutt.

met de blik van een landvoogd en Papa naast hem doet dat na, hoe kan dat terwijl hij geboeid op stro ligt ver van zijn vader en meester? Gouden rimpels heeft mijn grootvader die ook mijn dooppeter is. De aders van zijn slapen: gouden wormen. Kaarsrecht loopt hij, dat heeft hij geleerd ver voor Veertien-Achttien. Een winters licht.

Peter stopt. Hij luistert. Zijn zoon spreekt en zegt: 'Ik heb geen courage meer.' 'Maar waar is uw zoon?' vraagt Peter en noemt mijn drie voornamen en vergeet de voornaamste, de vierde, die van de renegaat-apostel Petrus. Papa kijkt naar de schoenveters van zijn vader, blijft deemoedig in het lichtgrijs egaal licht van Peters schaduw staan. Peter schuift twee vingers in zijn giletzakje en haalt een pasfoto boven. 'Is hij dat?' Papa ziet de foto van een jongen met oren en knikt. Peter bet met een spierwitte zakdoek zijn eigen oren, een Seynaeve-gebaar.

'Ge wilt vluchten?' zegt hij. 'Naar Ierland.'

'Naar Argentinië,' zegt Papa.

'Ierland,' zegt Peter nadrukkelijk. Zijn maatpak komt van Ierland, een land van missionarissen en martelaren. Mama heeft zijn pak gestreken, er water over gesprenkeld voor het strijken, wijwater voor de vrede Christi in het rijk Christi, de nonnen zingen bij een orgeltje of een harmonium.

'Waarom zoudt ge vluchten, Staf?'

'Omdat ik ter dood veroordeeld zal worden.'

'Wie zegt dat, kind?'

'Coiffeur Felix.'

'Wie spreekt het vonnis uit?'

'De joden.'

'Zij hebben groot gelijk,' zegt Peter.

'Ja, vader.'

'De joden zijn terug. En is dat goed?'

'Ja, vader. Het is goed dat Minister Gutt★ het geld van de Belgen opvraagt, hij heeft gelijk. Gutt is rechtvaardig.'

'Dan ga ik maar, Staf.'

'Nee! Ik word ter dood veroordeeld!'

Sanhedrin: zie p. 491.

Twee figuren in winterlicht, koutend, tussen de puinen, de kraters van een straat in Haarbeke, tussen de betonnen brokstukken liggen taartjes, boterkoeken, Meccanodozen.

'Het staat geschreven, Staf, dat men een man slechts ter dood kan veroordelen als de zeventig wijzen van het Sanhedrin★ éénparig voor de dood stemmen.'

'Zeventig!' De echo bereikt de muziekzaal waar Zuster Engel de piano afstoft, zij begraaft nu haar gezicht in de sluier van haar kap.

'Maar, vader, er zullen er zeker zeventig tegen mij zijn!'

Peter grijnst. 'Dan, Staf, hebt ge niets te vrezen, want dan is de veroordeling niet geldig, want, Staf, het joodse boek zegt: "Elke éénparigheid is verdacht".'

'Zij hebben gelijk,' zegt Papa. Peter haalt uit zijn giletzak de gouden tandenstoker die hij cadeau gekregen heeft van de Pauselijke nuntius voor vele jaren trouw aan het Vaticaan en peutert er mee in de baksteen van de Slotmuur, hij haalt er de zilveren kogel uit die ik ooit met mijn zilverbuks heb afgeschoten naar Papa's auto-van-vroeger, naar Holst aan het stuur. Of is het een bikkel?

Het gesis en geratel van de boemeltrein en een monotoon gedempt gedonder, hetzelfde dat hem verdoofd had, maakten Louis wakker, samen met een wee gevoel in zijn maag. Tegenover hem, beiden met een pijp in de mond, zaten twee handelsreizigers, ordners op hun knieën. Het landschap, plat en groen, schoot voorbij. Hij zat in een trein en voor het eerst merkte hij dat een trein, meer dan enig idee van een trein, een doos van zoveel meter hoog, zoveel lang, zoveel breed, een breekbaar, futiel, en vooral eenvoudig ding op wielen was. Roerloos blijven zitten. Ik kan het plafond van deze trein aanraken, nooit gedacht. Daarnet was ik op de speelplaats, in de schaduw van mijn grootvader die nu op sterven ligt.

Louis kroop overeind, hield zich aan de brede stoffige riem vast waarmee men het raam kon opentrekken. Hij zocht in het bagagenet, maar kon zich niet herinneren wat hij bij zich had. Hij rukte aan de riem, maar het raam zat

De Slag om **de Ardennen**, ook wel Ardennenoffensief, was het laatste grote offensief van de Duitse Wehrmacht aan het westfront in de Tweede Wereldoorlog. De slag vond plaats van **16 december 1944 tot 25 januari 1945**, en werd gewonnen door de geallieerden. In de Engelstalige wereld staat deze strijd bekend onder de naam Battle of the Bulge, omdat de frontlijn de vorm had van een uitstulping of zak.

https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_om_de_Ardennen

In de zomer van 1944 had Duitsland zware nederlagen geleden waarin een belangrijk deel van het Duitse leger vernietigd was.

vastgeroest, gemetseld, gekoekt. Hij herinnerde zich dat hij de deur wilde openen. Hij trok uit alle macht de klink naar zich toe. ('Nee, kinkeltje, de deur naar buiten duwen.') Hij duwde.

('Nee, kinkeltje, eerst de klink naar beneden.')

De jongste handelsreiziger legde zijn ordner naast zich. Louis dacht dat hij wou helpen, maar de man trok aan zijn mouw. 'Niet doen, vent,' maar Raf beval: '*Kinkel*, naar beneden,' het waaide fel in de coupé. De handelsreiziger riep en trok aan mouw en kraag. Telefoonpalen snelden voorbij, de achterhuizen, de tuintjes en de smeekgebeden van de twee pijprokende mannen vertraagden.

De zoete lucht van het dorp / borp, korp, storp / er kwam maar geen rijmwoord, komen rijmwoorden natuurlijk uit de natuur, wie heeft ze uitgevonden? De Germanen alleen: alliteratie, de Romanen: eindrijm. Wij zijn allemaal Franskiljons, wij dichters.

De letters Bastegem in witte kiezelstenen tussen de bloemen en de planten die dichters moeten kennen. De stationschef in bretels, Bakels, zei tot een boer dat de Duitsers teruggekomen waren. Vanuit de Ardennen★ die ze helemaal opnieuw bezet hadden, rukten ze op naar Antwerpen. Ik heb de foto van Reinhard Tristan Eugen bewaard. Weer opprikken naast de kleerkast? Komt de ijzeren tijd terug? De ijzeren tijd duurde een halve minuut. De natuur der dingen gebood dat de verblinde stalen en leren ruiters vernietigd werden. De moraal ook. Louis Seynaeve, Lodewijk, de Lode, Lew, zou het aanzien, odes, elegieën, epithalamen★ aanheffen, maar waarover wist hij niet. Ik moet de volgende keer in Gent een rijmwoordenboek kopen.

Bijvoorbeeld voor een elegie voor Peter.

(Mona:) 'Tot op het laatste moment, tot in de sacristie hebben zijn kameraden...'

(Mama:) 'Dat is een woord voor zwarten, Mona.'

Daarna waren de fronten echter tijdelijk gestabiliseerd zodat weer een pantserreserve kon worden opgebouwd. Adolf Hitler wilde nu die tanks met zijn laatste reserves aan manschappen inzetten voor een groot tegenoffensief waarmee hij de strijd alsnog in zijn voordeel hoopte te beslechten. Zo'n beslissing kon alleen in het westen vallen want aan het oostfront zou de diepte van de Sovjet-Unie iedere aanval moeiteloos opvangen. In het westen leek het echter mogelijk Antwerpen te heroveren, de enige grote haven waarmee de geallieerden voorraden konden aanvoeren. Twee pantserlegers, met veel eenheden van de Waffen-SS, moesten binnen zes dagen bij verrassing door de zwak met Amerikaanse troepen bezette Ardennen heenbreken, de Maas overschrijden en Antwerpen bereiken. Daarmee zou meteen het Britse leger omsingeld worden zodat het kon worden vernietigd, een wellicht fatale slag voor de oorlogsinspanning van de westelijke geallieerden.

(...)

Montgomery viel de Duitse aanvalswig vanuit het noorden aan, en Patton vanuit het zuiden. Hitler moest toestaan de Ardennen te ontruimen en rond 25 januari waren de Duitsers weer terug op hun beginposities.

Het offensief leidde tot spanningen tussen de Britten en de Amerikanen. De geplande geallieerde aanvallen op het Rijnland werden zes weken uitgesteld. Zowel Duitsers als Amerikanen leden forse verliezen aan tanks en manschappen. De Amerikanen hadden echter vrijwel onuitputtelijke materieelreserves. De Duitsers daarentegen hadden nu geen pantserreserve meer om het grote offensief van het Rode Leger op te vangen, dat op 12 januari 1945 aan de Weichsel losbarstte. Eind januari stonden de Sovjetlegers voor Berlijn.

Epithalamen. Epithalamium = bruiloftsdicht.

De Vlaamse Leeuw: zie p. 624.

Gerd **von Rundstedt** (1875 – Hannover, 1953) was een Duits Generaal-veldmaarschalk in WOII.

Von Rundstedt werkte mee aan het Ardennen-offensief waarover hij in naam ook het bevel voerde, hoewel hij van tevoren wist dat het doel, de herovering van Antwerpen, niet haalbaar was.

'...zijn vrienden dan, laat mij uitspreken, ruzie gemaakt. Want zijn vrienden wilden dat bij zijn kist 'De Vlaamse Leeuw'★ gespeeld werd.'

'Waar zijn hun gedachten? Het is waarlijk het moment niet, met Von Rundstedt★ in de Ardennen!'

'Maar Mijnheer de Deken wilde het niet. Hij zei: Een hele hoop Flaminganten zijn nog niet in 't gevang. Of zijn er al uit. Zij zijn in staat om in de kerk 'De Vlaamse Leeuw' mee te zingen. En 'Kempenland'★. Voor dat ge 't weet zingen ze 'Wir fahren gegen England'★.'

'Het bisdom heeft gelijk. Het is oprecht het moment niet.'

'Maar ze wilden dat niet in de kerk zingen. Alleen bij zijn graf.'

'Wat hebben ze dan wel gespeeld, bij zijn graf? Toch de Brabançonne★ niet?'

'Zij zijn overeengekomen op het laatst. 'Naar Wijd en Zijd★.' Dat is niet zoveel gespeeld in de oorlog, en het is nogal Vlaams.'

'De REX-isten speelden dat toch?'

'Ik vond het zo'n klein kistje. Of verbeeld ik me dat?'

'Hij was gekrompen, ja, maar niet meer dan een ander.'

'Hij was helegans blauw, als een pruim.'

'Terwijl dat hij nog leefde?'

'Natuurlijk, zotje. Daarna was hij wit, lijk alleman.'

'Op 't laatste werd hij een beetje lila. De Zusters zagen het en trokken gezichten naar elkaar, want zij durfden niet veel zeggen, want hij hoorde alles, ge zag zijn wimpers bewegen als zij "Mijnheer Seynaeve" zeiden.'

'Zijn hoofd was helegans verschrompeld, ik heb daarvan verschoten, ge peinst daar niet direct op.'

'Hij had ook niets gegeten de laatste vijf dagen, Mona. Geen eten en geen drinken.'

'Wel spuitjes *à volonté*.'

'Het laatste dat hij gegeten heeft was dat sponsje. Hij beet er in, Zuster Gudule wilde het van tussen zijn tanden halen, maar het was te laat, hij had het ingeslikt.'

'Hoe? Had hij zijn gebit nog in, Mona?'

Von Rundstedt was maar zijdelings bij de voorbereidingen betrokken, maar de geallieerden dachten het tegenovergestelde, aangezien hij bevelhebber was van de Duitse troepen aan het westelijke front.
Von Rundstedt zag de nabije toekomst niet rooskleuring in. Zo verklaarde hij:

> "Het was voor mij duidelijk dat de beschikbare troepen veel te gering in aantal waren, en in feite geloofde geen enkele militair dat het doel, de herovering van Antwerpen, was te verwezenlijken. Maar ik wist dat het zinloos was om bij Hitler de haalbaarheid van iets te betwisten".

Op 27 januari 1945 was de strijd beslecht. De geallieerden hadden gewonnen. Het Ardennenoffensief had welgeteld 53 dagen geduurd.

Kempenland: zie p. 624.

Wir fahren gegen Engeland oftewel Das Engellandlied is een in het begin van WOI door Hermann Lön gecomponeerd soldatenlied, dat zeer geliefd was zowel bij de keizerlijke- en oorlogsmarine.

Heute wollen wir ein Liedlein singen,
trinken wollen wir den kühlen Wein,
und die Gläser sollen dazu klingen,
denn es muß, es muß geschieden sein.

Gib' mir deine Hand, deine weiße Hand,
leb' wohl, mein Schatz, leb' wohl, mein Schatz,
leb' wohl, lebe wohl;
denn wir fahren, denn wir fahren,
denn wir fahren gegen Engeland, Engeland!

Unsre Flagge, und die [sie] wehet auf dem Maste.
Sie verkündet unsres Reiches Macht;
denn wir wollen es nicht länger leiden,
daß der Englischmann darüber lacht.

Refr. Gib' mir deine Hand, etc.

Kommt die Kunde, daß ich bin gefallen,
daß ich schlafe in der Meeresflut;
weine nicht um mich, mein Schatz, und denke:
Für das Vaterland, da floß sein Blut.

Refr. Gib' mir deine Hand, etc. (Ahoi!)

Brabançonne: zie p. 91 - 92.

Naar Wijd en Zijd (Frans: Vers l'avenir): Belgisch vaderlandslievend volkslied dat tevens werd beschouwd als het volkslied van Belgisch-Congo. Het lied werd geschreven in 1905 door Gentil Theodoor Antheunis (1840-1907). De muziek werd gecomponeerd door François-Auguste Gevaert (1828 - 1908).

De tijd spoedt heen en bakent reeds de laan
Waar ook nieuwere tijden ons wenken
Wij volgen fier en zullen langs de baan
Onze roemrijke vaderen gedenken
Is uw bodem hier klein
Ginds toch wacht u een strand
Als een wereld zo groot
Waar uw vlag staat geplant

Refrein:
Immer vooruit dappere telgen
Moedig en vrij vast hand in hand
God omsluite in zijn zegen der Belgen
Vorst en land

Uw lange vree zowel als kamp en strijd
Heeft uw vuisten gehard bij het werken
En wat gij schiep en bouwde wijd en zijd
Draagt uw eerlijke namen, uw merken
Zwelt uw ader te nauw
Voor het bruisende bloed
Laat het stromen alom
Als een vruchtbare vloed

Refrein

O heil'ge grond der vaadren erve en bouw
Door hun zweet en hun bloed ons verkregen
Of verre of na hen zullen hou en trouw
Hunne zonen bewaren in zegen
Wijken kinderen uit hier
Toch waardig geschaard
Zijn er duizenden steeds
En beschermen den haard

Refrein

— 6 —

Vers l'AVENIR

Chant du Jubilé National — *Nationale Jubelzang*

1905

1

Le siècle marche et pose ses jalons,
Nous marquant une étape nouvelle ;
Nous le suivons, et nous nous rappelons,
Nos aïeux et leur gloire immortelle.
Si ton sol est petit, dans un monde en travail,
L'avenir qui t'appelle, o planète ton drapeau.
Marche joyeux, peuple énergique,
Vers des destins dignes de toi ;
Dieu Protège la libre Belgique
Et son Roi !

2

Ta longue paix, autant que longe combats,
Au travail exerçait ta vaillance ;
Et tes progrès, obtient à chaque pas,
Ton génie et ta fière endurance.
Si ta force déborde, et franchit ses rivages,
Verse-la comme un fleuve, en des mondes
Marche hardi, peuple énergique [nouveaux
Vers des destins dignes de toi ;
Dieu protège la libre Belgique
Et son Roi !

3

O terre sainte, ô terre des aïeux !
Leurs sueurs et leur sang l'ont patrie ;
Et loin ou près, fourrent leur fils pieux,
Honorer, élargir la patrie.
Si des frères s'en vont, il en est par milliers,
Qui fidèles gardiens, défendront tes foyers.
Va sans faiblir, peuple énergique,
Vers des destins dignes de toi ;
Dieu saura protéger la Belgique
Et son Roi !

1

De tijd spoedt heen, en baken treeds de [laan,
Waar ook nieuwere tijden ons werken ;
Wij volgen fier, en zullen langs de baan,
Onze roemrijke vaadren gedenken.
Is uw bodem hier klein, gauds toch wacht [u een strand,
Als een wereld zoo groot, waar uw vlag [straat geplant :
Immer vooruit, dappere telgen,
Moedig en vrij vast hand in hand ;
God omsluite in zijn zegen der Belgen
Vorst en land !

2

Uw lange vrêe, zoo wel als kamp en strijd,
Heeft uw vuisten verhard bij het werken ;
Dit wat ge schiept, en bouwdet wijd,
Draagt uw eerlijke naam, en uw merken.
Zwelt uw ader te nauw, voor uw bruisende [bloed,
Laat het stroomen alom, als een vruchtbare [vloed :
Immer vooruit, dappere telgen,
Moedig en vrij vast hand in hand ;
God omsluite in zijn zegen der Belgen
Vorst en land !

3

O heft'ge grond, der vaadre nerve en bouw,
Door hun zweet en hun bloed ons verkregen ;
Of verre of na, hen zullen hou en trouw,
Hunne zonen bewaren in zegen ingeslaakt,
Wijken kinderen uit hier toch vaandrig
Zijner duizenden steeds, en beschermen den [bodem.
Immer vooruit, dappere telgen,
Moedig en vrij vast hand in hand ;
God omsluit in zijn zegen der Belgen
Vorst en land !

— 7 —

Naar wijd en zijd!

G Th. Antheunis. F. A. Gevaert.

All° mod^to

Autorisation spéciale. Accompt de piano chez l'Editeur-propriétaire, CRANZ, 73, Boulevard du Nord, Bruxelles. Prix 1.75 fr.

De tekst van naar Wijd en Zijd, zoals gepubliceerd in Jeunes Gardes catholiques in 1907.

Mechelse schaper:

Apeklieren: apenklier: de klier van een aap, m.n. de prostaatklier, vroeger bij mannen geïmplanteerd als verjongingsmiddel.

'Ja. Ik wilde dat hij tot op 't laatste moment proper was, als er iemand op bezoek kwam.'

'Dat rochelen ook. Ik weet dat het natuurlijk is, maar ik was toch gegeneerd.'

'De hoofdzuster pakte mijn hand vast. "Madame," zei ze, "hij is bij Onze Lieve Heer."'

'Het was nog het beste.'

'Ja. Want hij begon lelijk door te draaien. En altijd zo kwaad. Voor het minste het geringste scheetje verdraaid, baste hij lijk een hond.'

'Als hij weerkomt, lijk dat de Indiërs geloven, is 't vast en zeker als Mechelse schaper★.'

'Ja. Hij gaat geen mops zijn, lijk die van Nora.'

'Ge hebt verschrikkelijk geschruweld, Mona.'

'Ik kon het niet helpen.'

'Zo roepen en tieren tegen de dokters. Ik was toch gegeneerd.'

'Het is hun schuld.'

'Hoe? Hij is toch niet misgemeesterd geweest.'

'Zij hadden hem die apenklieren★ moeten inspuiten. Ik vroeg het al van verleden jaar!'

'Maar is dat niet verboden van de Staat?'

'Van de Staat niet, maar wel van het bisdom.'

'Terwijl dat hij Katholieker was dan de Paus. Ik zie hem nog naar de communie gaan. Ik word er zelfs raar van als ik er aan denk. Met zijn ogen toe. Ik dacht nog, "Och Here, hij gaat tegen de mensen botsen!" Ge zag dat die mens op dat moment geen schijfje gebakken tarwemeel op zijn tong had maar Onze Lieve Heer zelf!'

'Ongezuurd tarwemeel, Mona.'

'Jaja.'

'Ja. Het is het leven.'

'Het moet al dood dat leeft. Ook de sterren.'

'Ik heb mijn *voile* maar niet aangedaan. Ik dacht eerst nog aan een zwarte zonnebril maar ge kent 't volk van Walle, ze zouden zeggen: Kijk een keer naar de die, het is weer van kijk-naar-mij.'

'En Staf die ze uit het gevang niet wilden loslaten voor de begraving van zijn eigen vader.'

'Pardon, pardon. Het is Staf zelf die het niet gewild heeft. "Ik ga mij niet in Walle vertonen tussen twee gendarmes, ook niet gendarmes in burger," zegt hij. "En," zegt hij, "mijn vader wilde die chique grote begraving met een elf-uur-mis in de Onze Lieve Vrouwekerk niet, hij wilde begraven worden in Noordende, in dat kerkje van niks, zonder al dat volk!"'

'Konden we dat toelaten, als zijn familie? Tegenover onze moeder? In Noordende, kilometers ver, alleen maar omdat Antoinette Passchiers daar woonde?'

'We konden hem al zo wel in Schorisse begraven waar dat Mylene woont, het was ook zijn lief. En 't is dichterbij.'

'Ja. Als ge de steenweg van Waregem neemt.'

'In ieder geval wilde hij niet in de Onze Lieve Vrouwekerk, hij heeft dat dikwijls genoeg gezegd. 't Is te veel eer, zei hij.'

'En 't is toch gebeurd. Door Kanunnik de Londerzeele.'

'Wij konden hem toch moeilijk volgen in al wat hij wilde! Neem eens dat hij gewild had dat we hem in een vuilnisbak smeten.'

'Ik zeg alleen maar wat Staf zegt, Mona.'

'Die heeft nog nooit de waarheid gezegd.'

'Het schijnt dat Antoinette Passchiers per se naar de begraving wilde komen. Maar haar man heeft het uit haar hoofd geklapt.'

'Zij zou haar eigen op de doodkist gesmeten hebben, ge kent haar.'

'Staat ze in zijn testament?'

'Ge ziet dat van hier.★ Maar wij gaan daar een stokje voor steken. Er zijn drie-vier-vijf testamenten en allemaal wettelijk.'

'A propos, 't schijnt dat de bazin van de 'Titanic' ook in de kerk was. Maar ik ken haar niet en met al dat volk heb ik haar niet herkend. Een dikke blonde, nogal voyant★, zeggen ze.'

Ge ziet dat van hier: natuurlijk, zeer zeker.

Voyant: bont, opvallend, opzichtig.

Het Franse 20-francstuk **Napoleon** is een historische gouden munt met een zuiverheid van 90% (21,6 karaat). Het is een geliefde munt bij zowel numismaten als beleggers.

Compagnie: telefoonmaatschappij.

'Sommige mensen hebben géén eergevoel.'

'Ze moet in die laatste maanden tegen de vijftigduizend frank van hem losgepeuterd hebben. Om niet te spreken van het goud.'

'Welk goud?'

'Het goud dat hij op 't laatste, als hij niet goed meer was, naar de 'Titanic' bracht. Met zijn twee valiezen, hij liep er krom van.'

'Valiezen vol goud?'

'Maar nee. Die blonde van de 'Titanic' en twee anderen, een Française en een van Martinique moesten zich uitkleden en dan strooide hij zijn twee valiezen vol aarde over de vloer, waar zij de Napoleons★ en de goudstukken moesten uit graaien in hun bloot gat.'

'Hoeveel staat het goud tegenwoordig, Mona?'

"t Is nu gelijk. Kijk in de gazet!'

"t Was maar een vraag.'

'Hij heeft mij veel verdriet aangedaan.'

'En zijn vrouw ook. Het is maar op het laatste dat hij een beetje respect voor haar toonde. Als het te laat was.'

'Ik had er zo'n compassie mee, lijk ze daar in dat karretje zat in de kerk met haar chrysanten in haar armen.'

'En dat niemand het bruin papier van die chrysanten afgehaald heeft, ik was toch gegeneerd.'

'Ja, op 't laatst deed hij boete. "Ik heb misdaan," zei hij, "en nu dat ik voor de troon moet gaan staan geef ik mij rekenschap dat ik rekenschap moet geven. Ik heb niet naar monseigneur De Beaulieu geluisterd die zei, als hij van Katanga teruggekomen is, 'We moeten zijn lijk de oude negers die als ze voelen dat ze doodgaan hun kinderen en kleinkinderen bij zich roepen en hun alles maar dan ook alles vertellen wat ze voelen dat ze moeten meegeven in het leven.' En nu dat ik alles zou moeten vertellen weet ik niet wat ik zou kunnen meegeven. Ik ben geen schoon voorbeeld geweest." Ik zeg: "Vadertje, d'r gaat u misschien nog iets te binnen schieten." "Ik peins het niet," zei hij. En 's anderendaags heeft hij de Compagnie★ opgebeld om een telefoon te

Communicaties: gesprekken.

Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus! Zie p. 77.

Minette: faire minette = beffen.

Je vais t'enculer: ik ga je kontneuken.

plaatsen in zijn graf, voor het geval dat er hem iets te binnen zou schieten. De onderdirecteur is gekomen en hij zei: "'t Is in orde, Mijnheer Seynaeve, we gaan ervoor zorgen, wij gaan een lijn aanleggen, ge moet niet eens de communicaties★ betalen, alleen 't abonnement.'"

'O, ik doe in mijn broek.'

'Ge moet de communicaties niet betalen!'

'Geef mij uwe zakneusdoek, Mona.'

'O, o, o, alleen 't abonnement!'

'Ja, we lachen een keer, maar op 't laatste heb ik toch te veel verdriet gehad.'

'En ik dan!'

'En ons moeder, op 't laatste, het was lijk of dat ze ook een slag van de molen gekregen had. Zij gaat met mij mee naar 't hospitaal. Ik zag het al direct in de gang dat er iets mis was. Zuster Andrea, die anders altijd zo beleefd was, van "Zet u, Madame, 't is een goed weertje, hè, Madame," zij trok haar neus op, ik kreeg met moeite een goedendag, en van de andere Zusters ook, ik zeg in mijn eigen, wat is dat hier? Ik heb toch geen stront aan mijn schoenen, een mens denkt van alles, en wat raadt ge? Hij had heel 't hospitaal overhoop geroepen. Nu zijn ze dat gewoon, de Zusters, ze worden er voor betaald. Maar wat hij schreeuwde was allemaal in het Frans, hij die altijd zei: "Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus!★" Maar 't ergste van al, het was niets dan Zwarte School en vuile praat, van *minette* ★ alhier en *soixante neuf*, een beerput!

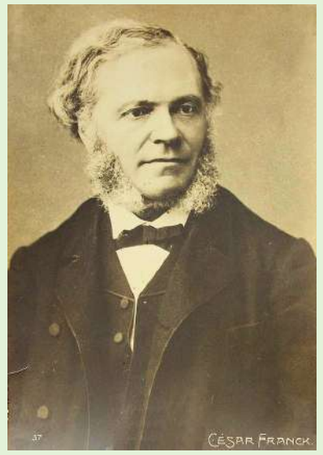
En de hoofdzuster zegt, "Mijnheer Seynaeve, zegt dat tenminste niet zo luid!" "*Je vais t'enculer*★, riep hij. Ze hebben hem een pilleke moeten geven die de tong bevriest. Nu komt 't schoonste. Ons moeder, in plaats van haar eigen stil te houden en te gebaren dat ze 't niet ziet of hoort, begint daar in het hospitaal te lachen, maar te lachen, er was geen houden aan, te schateren lijk een onnozel kind. Ik heb haar direct naar de auto moeten brengen, samen met Cecile, maar ze bleef maar gieren van de lach en ze riep heel de weg naar de auto: "*il va m'enculer*!"'

'Komt dat tegen.'

Het Volk was een Nederlandstalig katholiek Belgisch dagblad dat bestond van 1891 tot 2008. Ze is opgegaan in Het Nieuwsblad/De Gentenaar.

De wortels van *Het Volk* liggen in de christelijke werknemersbeweging (ACW) en de oprichting ervan gaat terug tot een congres van de katholieke partij in 1890 waar werd besloten om in Gent een dagblad op te richten als tegengewicht voor de Belgische Werkliedenpartij van Vader Anseele en haar succesvolle dagblad *Vooruit*.
Het eerste nummer van *Het Volk*, een uitgave voor zondag én maandag, rolde van de persen op 21 juni 1891, een maand na de publicatie van de encycliek *Rerum Novarum* (16 mei 1891), waarin Paus Leo XIII de basis legde voor de christelijke sociale leer van de Kerk. *Het Volk* werd zelfs na de mis verkocht als Anti-Socialistisch Dagblad.

César Franck (Luik, 1822 – Parijs, 1890): componist, pianist, organist, dirigent en muziekpedagoog die in Luik werd geboren. Hij bracht het grootste deel van zijn leven door in Parijs en werd al in 1837, op zijn 15de dus genaturaliseerd tot Fransman.

César Franck rond 1872 (postkaart uit 1910)

In 1830 schreef zijn vader de jonge Franck (8 jaar) in aan het conservatorium van Luik, waar hij in 1834 de eerste prijs won in solfège en piano. Vanwege de muzikale successen die zijn zoon oogstte, organiseerde zijn vader in 1835 een reeks concerten in Luik, Brussel en Aken.

Datzelfde jaar verhuisde het gezin naar Parijs, waar Franck (inmiddels 13 jaar) weer de eerste prijs won voor piano (1838) en contrapunt (1839). Om ervoor te zorgen dat Franck zich kon wijden aan een loopbaan als virtuoos in België, haalde zijn vader hem in 1842 van het conservatorium, zodat hij niet naar de prestigieuze Prix de Rome kon meedingen.

In 1845 brak Franck met zijn vader en keerde hij terug naar Parijs.

In 1859 werd hij organist van de nieuwe Église Sainte-Clotilde, het eerste neogotische kerkgebouw van Frankrijk. Tot aan zijn dood bleef hij daar organist. In februari 1872 begon hij als docent orgelspel aan het Conservatoire de Paris.

Franck had grote invloed met de symfonische muziek en de kamermuziek die hij in de

'Onze Staf zag er in het kamp niet ongezond uit,' zei Leevaert, doctor in de Germaanse talen die nu advertenties wierf voor *Het Volk*★, zonder officieel ingeschreven te zijn natuurlijk. 'Ik had eigenlijk op een ordentelijke manier afscheid van hem moeten nemen, maar ge weet hoe dat gaat, Madame Seynaeve, de directie wacht tot op het laatste ogenblik om u uw ontslag te melden en de gevangene is dan zo gejaagd om naar zijn geliefde thuis terug te keren. Zij maken ons egoïstisch, Madame Seynaeve.'

Mama knikte en Tante Violet zei: 'Het is normaal, Mijnheer Leevaert, gij moet u daarom niet excuseren.'

'Hoofdzaak is dat we nu weten dat hij niet treurt,' zei Meerke.

'Hij treurde wel, zoals wij allemaal, maar met mate. Nee, de enige die ik heb kunnen omhelzen is mijn boezemvriend De Puydt. Omdat ik moest wachten op de eerste tram heb ik nog in de spreekkamer van de 'Flandria' een quatre-mains met hem gespeeld, een simpel dingetje van Cesar Franck★. Ik moet eerlijk zeggen, ik heb een traantje gelaten. Mijn vriend niet, die heeft geen tranen meer. En nu zwerf ik op Gods wegen, bedelend om wat publiciteit. Gelukkig zijn onze kameraden die er weer bovenop zijn, solidair. Maar ik zet mijn hoop op mijn boek. En op de kameraden die mij gaan helpen.'

Louis schrok. 'Uw boek, Mijnheer Leevaert?'

'Mijn roman die ik in de 'Flandria' geschreven heb. Het zal dertig frank kosten maar wie nu intekent krijgt hem voor vijf en twintig. En als gij er tien afneemt, Madame Seynaeve, laat ik nog eens twee frank vallen. En wat is tien exemplaren, als ge uw kennissen een schoon cadeau wilt doen met Nieuwjaar? Want in elk boek zet ik mijn handtekening en een opdracht aan diegene van wie ge mij de naam opgeeft.'

'Waarover gaat het?' vroeg Mama.'

'Over een vrouw die uit het leven wil stappen'

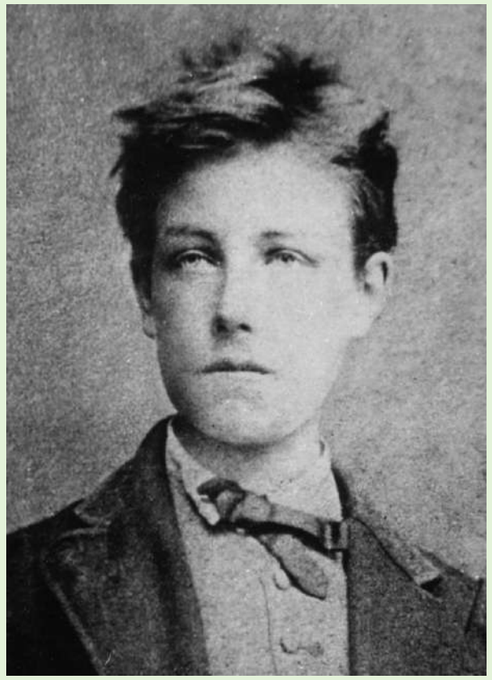
'Dat lezen de mensen gaarne,' zei Mama. 'Het is goed bekeken.'

tweede helft van zijn leven schiep. Dit geldt ook voor zijn latere composities voor orgel en piano.

In de eerste fase van zijn bestaan als beroepsmusicus volgde hij, als componerend pianovirtuoos, geheel de mondaine, galante stijl die de toon aangaf in het tijdperk van het Tweede Franse Keizerrijk met zijn uitbundige salon- en operacultuur. Mede onder invloed van zijn conservatoriumopleiding besloot Franck een 'serieus' musicus te worden en verwierp nagenoeg al het eerder gecomponeerde werk.

Voor zijn (latere) muziek hadden aanvankelijk alleen zijn leerlingen begrip. Naar de smaak van de Parijzenaars van zijn tijd, die gewend waren aan 'conservatieve' Grand opéras, klonken de vernieuwingen in harmonie en contrapunt van Franck te 'Germaans'. Pas na zijn dood werd de muziek van deze 'serafijn', zoals zijn bijnaam was, ten volle gewaardeerd.

Arthur **Rimbaud** (Charleville, 1854 – Marseille, 1891): Frans dichter. Hij was een vertegenwoordiger van het symbolisme en decadentisme en een van de grote vernieuwers van de dichtkunst.

Arthur Rimbaud op 17-jarige leeftijd, gefotografeerd door Étienne Carjat

Arthur Rimbaud wordt geboren op 20 oktober 1854 in Charleville in een gezin met vijf kinderen. Zijn vader, Frédéric Rimbaud, is kapitein bij het Franse leger en vaak uithuizig. Zijn moeder, Vitalie Cuyf, een boerendochter, voedt de kinderen met ijzeren hand op. Frédéric Rimbaud verlaat haar in 1860. Rimbaud zou zijn strenge moeder later *la bouche d'ombre* (de schaduwmond) gaan noemen, naar een gedicht van **Victor Hugo**.

Rimbaud blijkt al snel een verbazend intelligent kind te zijn: hij slaat enkele jaren over op school en wint verschillende prijzen. Arthur is in die periode een welaangepaste jongen, niets doet vermoeden dat hij als tiener de gevestigde orde op zijn grondvesten zal doen schudden.

Louis kon haar wel aanvliegen. Hoe kon ze ernstig ingaan op zoiets? Hoe kon dat blubberig doorzopen stuk leraar een boek schrijven? En over zelfmoord dan nog. En alleen omdat hij zich verveelde in het gevangenenkamp 'Flandria'?

'Mijn hoofdpersonage is een vrouw, die ik schets in de verschillende belangrijke fasen van haar bestaan. Hoe zij voorbestemd was om door de zwaarste beproevingen heen toch, in het laatste hoofdstuk, het licht te zien.'

'Sterft ze op het einde?' vroeg Tante Violet.

'Nee. Zij leert het leven, dat zij van de schabouwelijkste zijde heeft ervaren, toch, niettegenstaande alles, te aanvaarden met zijn voor en zijn tegen. Zoals wij allemaal moeten doen.'

'Als het maar niet op de index komt,' zei Meerke zorgelijk.

'Madame Bossuyt, excuseer me, maar ge gaat niet mee met uw tijd. Op de index of niet op de index, daar vaag ik, op zijn Vlaams gezeid, mijn voeten aan.'

'Ja, maar dan kunnen de bibliotheken het niet aankopen,' zei Tante Violet, verjaagde bibliothecaresse.

'De katholieke bibliotheken nee.'

'De officiële zijn er ook niet rap bij als het een beetje aangebrand is.'

'Als schrijver kunt ge daar uw hoofd niet over breken, Madame Violet...'

'Juffrouw.'

'Juffrouw Violet. Alles wat ik weet is dat het een pleidooi is voor een reiner innerlijk leven en daarbij kan ik geen blad voor de mond nemen. Mijn personages zijn van vlees en bloed, die kunnen vallen en opstaan.'

'Hoe heet uw boek, Mijnheer Leevaert?'

'*Jenny*. Met als ondertitel: Een Noodlot.'

'Ik ben ook bezig aan een verhaal,' zei Louis, 'ik denk dat ik het misschien zal insturen voor de prijskamp van *Het Laatste Nieuws*.'

'Dat is een goed nieuws,' zei Leevaert. Tante Violet miste geen beet van haar boterham met gehakt, Meerkes brei-

Terwijl Rimbaud aan het Collège de Charleville studeert, verschijnt zijn eerste gedicht *Les Etrennes des orphelins* (nieuwjaarsgeschenk of -fooi voor weeskinderen) in het tijdschrift *Revue pour tous*. Twee weken na publicatie van dit gedicht verschijnt een nieuwe leraar in het college: de 22-jarige Georges Izambard. Hij stimuleert de vijftienjarige Rimbaud om zich op poëzie toe te leggen. De leraar wordt voor Rimbaud een surrogaatvader. In die periode schrijft hij *Ophélie*, tot op vandaag nog steeds beschouwd als een van zijn beste gedichten.

Op 24 september 1871 vertrekt Rimbaud op 16-jarige leeftijd naar Parijs, op uitnodiging van de door hem bewonderde dichter en communard (aanhanger van de Parijse commune) Paul Verlaine, die hij enkele gedichten toegestuurd heeft en die in hem een groot talent herkent.

In Parijs gaat Rimbaud inwonen bij Paul Verlaine en zijn jonge echtgenote Mathilde Mauté. In het gezin ontstaan al snel spanningen omdat Verlaine erg veel tijd met de jonge dichter doorbrengt. In werkelijkheid ontwikkelt zich een homoseksuele relatie tussen Verlaine en Rimbaud.

Un coin de table van Henri Fantin-Latour; geheel links is Verlaine afgebeeld, naast hem Rimbaud

Verlaine introduceert Rimbaud bij de symbolisten van Parijs, voor wie hij zijn *Le bateau ivre* voordraagt. Uit deze periode stamt het schilderij van Henri Fantin-Latour "Un coin de table" waarop de groep dichters is afgebeeld, onder wie ook Verlaine en Rimbaud (links vóór). Al snel wordt Rimbaud door de groep dichters echter uitgestoten, als ze genoeg krijgen van zijn minachting, arrogantie en geweldsuitbarstingen.

Vanwege de problemen die Rimbaud veroorzaakt en onder druk van zijn vrouw en haar familie brengt Verlaine Rimbaud onder in een kleine kamer in Parijs. Hoewel ze niet meer in hetzelfde huis wonen, trekken Verlaine en Rimbaud continu met elkaar op, tot groot ongenoegen van Verlaine's zwangere echtgenote: de verhouding tussen

pennen hadden geen ogenblik vertraagd, Mama bleef op het van koffie doordrenkte suikerklontje zuigen, haar tanden zullen gaten krijgen de grootte van erwten.

'Mijn verhaal, of liever novelle, gaat *Het verdriet* heten.'

'Ach, jongetje, wat weet gij van verdriet?' zei Tante Violet. 'Gij komt nog maar kijken.'

'Waarom zo'n triestige titel, Louis,' zei Meerke. 'De mensen willen zich ontspannen.'

Mama ging naar de kachel, en terwijl zij koffie inschonk (want zij wou dit niet in haar zoon's gezicht zeggen) zei ze: 'Het enige waar Louis goede punten in kreeg was opstel en taal.'

'De taal is belangrijk,' zei Leevaert en stak een pijp op, en voorwaar, hij begon al op een Vlaamse Kop te lijken, met drie kinnen. 'Maar het voornaamste blijft wat ge wezenlijk uitdrukt over de mens, de maatschappij, de verhouding tot het Goddelijke. En daarvoor, neem mij niet kwalijk, Louis, moet ge toch een bepaalde ervaring hebben. Voor uw veertigste kunt ge niet die...'

'En Rimbaud★?' zei Louis nijdig.

'Handen af van Rimbaud!' riep Leevaert zo fel, dat Meerke bijna haar breiwerk liet vallen.

'Een glaasje Elixir d'Anvers, Mijnheer Leevaert?' vroeg Tante Violet.

'Als ge meedrinkt, Juffrouw.' Leevaert ontlokte sissende, natte geluiden aan zijn pijp. 'Rimbaud was een mirakel. Zo één komt er maar een keer per eeuw. Dat is zo spontaan, zo vanuit het niets geboren, zo...'

'Op mijn leeftijd is hij begonnen met Victor Hugo★ en Alfred de Musset★ na te bootsen.'

De pijp werd ruw uit de mond gesnokt. 'Wie zegt dat?'

'Ik heb dat gelezen.'

'Wáár staat dat?'

'Jongen,' zei Louis bars, 'in de *Nouvelles Littéraires*★. Die lees ik elke week.'

Leevaert haalde diep adem. Nam kelkje aan. Proefde. Zette kelkje neer. 'Zij kunnen het niet verdragen,' zei hij

de dichters wordt algemeen bekend. Samen gaan ze zich te buiten aan grote hoeveelheden absint en leven als minnaars en vagebonden.

In februari 1872 keert Rimbaud ontgoocheld terug naar Charleville en zijn moeder. Hij blijft echter met Verlaine optrekken, die tijdelijk zijn vrouw verlaat en samen met Rimbaud gaat leven en rondtrekken. In die periode schrijft Arthur Rimbaud een groot gedeelte van *Illuminations*.

Op 7 juli 1872 vluchten Rimbaud en Verlaine uit Parijs. In Londen proberen ze aan de kost komen door Frans te onderwijzen. Na een van hun vele ruzies besluit Verlaine terug te keren naar zijn vrouw, waarop Rimbaud hem bestookt met pathetische brieven, waarin hij smeekt om zijn terugkeer:

> "Reviens, reviens, cher ami, seul ami, reviens. Je te jure que je serai bon. Si j'étais maussade (chagrijnig, gemelijk) avec toi, c'est une plaisanterie où je me suis entêté, je m'en repens plus qu'on ne peut dire." (brief aan Verlaine 4 juli 1873)

> "Kom terug, kom terug, beste vriend, enige vriend, kom terug. Ik zweer dat ik lief zal zijn. Die onhebbelijkheid van mij tegenover jou was alleen een uit de hand gelopen grap, het spijt me meer dan ik zeggen kan." (Nederlandse vertaling: Paul Claes)

Verlaine keert niet terug maar vertrekt via Oostende naar Brussel, en stuurt Rimbaud een telegram waarin hij hem vraagt zich bij hem te voegen:

> "Volontaire Espagne viens ici Hôtel Liégeois blanchisse manuscrits si possible" (Telegram van Verlaine aan Rimbaud , 7 juli 1873)

> "Vrijwilliger Spanje kom hierheen Hôtel Liégeois wasvrouw manuscripten indien mogelijk." (Nederlandse vertaling: Paul Claes)

Als Rimbaud in Brussel is aangekomen verblijven de twee in een klein hotel, waar ze begin juli 1873 ruzie krijgen omdat Rimbaud terug wil naar Parijs. Tijdens die ruzie schiet Verlaine twee kogels af op Rimbaud en raakt hem aan de pols.
Na het schietincident verzoent Rimbaud zich vrijwel direct met Verlaine en hoewel hij nog moeite doet bij de Belgische autoriteiten wordt Verlaine tot 2 jaar cel veroordeeld. Rimbaud keert terug naar huis en schrijft *Une saison en enfer*, dat hij in eigen beheer uitbrengt.

Begin 1876 zoekt de juist vrijgekomen Verlaine Rimbaud op in Stuttgart, die daar Duits aan het leren is. Verlaine is in de gevangenis tot God gekomen en wil zijn moedeloos. 'Ze moeten en zullen elke grootheid naar beneden halen, elk genie dat ze niet verstaan, waar ze niet eens kunnen aan rieken, dat moeten ze trachten klein te krijgen, terug te brengen naar hun eigen miserabel niveau.'

In de garage zong Nonkel Omer, zoals meestal als de avond viel: 'Ik zeg u geen vaarwel, m'n broer, dra zien w'elkander weer★,' en zoals altijd, stemde de achtjarige kalkoen Hector★ in.
Leevaert had drie borden hutspot op, zijn pijp walmde weer. 'Het is simpel,' zei hij, 'en ik heb dat dikwijls aan mijn leerlingen uitgelegd als zij meenden dat, omdat zij een paar goede opstellen geschreven hadden, zij daarom automatisch wisten wat taal was...'

'Ik had maar de kleintjes van 't vierde en 't vijfde,' zei Tante Violet.

'...ge kunt namelijk vele kanten uit, nietwaar Juffrouw Violet...'

'Zeker,' zei zij onzeker.

'Ge moet opletten, Louis,' zei Meerke.

'Ge kunt bijvoorbeeld een gevoel uitdrukken. Juist? Ge kunt u ook voorstellen dat ge u tot mij richt of bijvoorbeeld naar uw lieve Mama...'

Mama, *don't fence me in*. Mama hoestte.

'...en dat ge die andere wilt bereiken, kunt bereiken. Juist? Nu kunt ge ook iets zeggen zonder meer zonder dat het iets of bijna niets betekent. Bijvoorbeeld: "hallo", als ge telefoneert. Ge kunt ook, en dat is voor ons het interessantste, Louis, een dichterlijk gevoel oproepen.'

'Ach, ge kunt zoveel als ge oplet,' zei Meerke.

'Het is simpel,' zei Leevaert.

'Ge kunt ook woorden gebruiken om *niet* verstaan te worden,' zei Louis.

Mama glimlachte hem toe. 'Ja,' zei zij. 'Jaja.'

'En Esperanto,' zei Meerke. 'Daar is de Paus zo voor. Kwestie van rap en gemakkelijk het Evangelie te verspreiden.'

jonge vriend bekeren, in plaats daarvan verleidt Rimbaud hem en overhandigt hem het manuscript van *Illuminations*. Rimbaud troggelt Verlaine nog wat geld af, maar de relatie is ten einde.

Het einde van de relatie met Verlaine en de publicatie van *Une saison en enfer* betekenen voor Rimbaud het afscheid van de literatuur.

Victor Hugo: zie p. 499.

Alfred de Musset: (Parijs, 1810 – aldaar, 1857): Frans romantisch dichter, toneel- en romanschrijver.

Musset gaf zijn studies in de rechten en de geneeskunde op om het leven van een jonge dandy te leiden. Hij had op zijn zeventiende al via de groep kunstenaars en romantische schrijvers rond "cenacle" kennisgemaakt met Victor Hugo, Alfred de Vigny, Prosper Mérimée en Sainte-Beuve.

Zijn eerste werk, de verzenbundel *Contes d'Espagne et d'Italië*, werd in 1829 gepubliceerd en was onmiddellijk een succes. Het werk werd om zijn virtuositeit geroemd door zijn literaire broeders en plaatste hem in de voorhoede van de strijd voor nieuwe ideeën. Deze verzenbundel bevatte een van zijn bekendste gedichten: *Ballade à la lune*. (Eigenlijk een parodie op producten van de romantische school. Musset bespotte hen, maar zij lazen zijn gedicht met veel bedachtzaamheid en ernst.)

Medio 1833 begon Musset een stormachtige verhouding met de Franse schrijfster George Sand. De verhouding was gepassioneerd, maar eindigde abrupt in maart 1834 in Venetië. Het betekende een klap voor Musset, maar ook een pijnlijke rijpheid. Hij verloor zijn vrolijkheid en toonde gevoelens van bitterheid en desillusie. Na de breuk had Musset enkele kortstondige verhoudingen en raakte hij verslaafd aan absint.

In de periode 1835-36 nam Musset afstand van de Romantiek. Hij veroordeelde de sentimentele excessen en de bombast ervan. Hij verkoos voortaan eenvoud en gratie.

Natuurlijkheid en ongemaaktheid kenmerken zijn werk.

In de laatste jaren van zijn leven verslechterde zijn gezondheid. In 1852 werd hij gekozen in de Académie française, maar gleed geleidelijk weg in de eenzaamheid. Literair was hij over zijn hoogtepunt heen en lichamelijk was hij gesloopt. Het wonderkind van de Romantiek stierf op 46-jarige leeftijd te Parijs, waar hij toen al behoorlijk in de vergetelheid was geraakt.

Heel vaak vindt men in Mussets werk personages met een dubbele persoonlijkheid. In zijn vroege periode vinden wij vooral adolescenten die zoeken naar hun identiteit in een vijandige maatschappij. Vaak verliezen zij hun ik onder druk van die maatschappij. Voorbeelden hiervan zijn Lorenzo uit *Lorenzaccio*, Perdican uit *On ne badine pas avec l'amour*, Coelio en Octave uit *Les Caprices de Marianne*.

Die gespletenheid vertaalt zich vaak in personages die een aangeboren puurheid en idealisme in zich hebben en verleid worden door het losbandige leven. Deze gespletenheid vindt men terug in het leven van Musset zelf. Vaak zijn de personages een min of meer autobiografische afspiegeling van Musset zelf. In *Confessions d'une enfant du siècle* bijvoorbeeld geeft Octave zich over aan een losbandig leven, nadat hij ontdekt heeft dat zijn vrouw hem had bedrogen en verliest hij zo zijn puurheid en zijn geloof.

Les Nouvelles littéraires: literaire en artistieke krant, uitgebracht in 1922 door de bibliotheek Larousse. Zij werd opgeheven in 1985. Het blad focust in de beginjaren op de film, later ook op de wetenschap. Tijdens de oorlog verscheen het niet.

Afscheidslied: (o.a. bij de Katholieke StudentenAktie, de KSA gezongen, zie p. 207)
"Vlaamse klassieker", op de wijze van: *Should auld acquaintance be forgot*

Hier staan tot afscheid weer de broers
In 't rond bijeen geschaard
En deze vrome dagen blijven diep in 't hart bewaard

(Refr.)
Ik zeg u geen vaarwel, mijn broer
Dra zien w'elkander weer
Zodra de lente komt in 't land
Zien wij elkander weer

Dat elk nu neemt zijn broeders hand
En houden vastgesnoerd
Zo gaan we zonder wijken langs

De baan waar God ons voert

Refr.

Veel zalige uren sleten wij
Als broeders hier te gaan
Dat God dit gastvrij huis
En zijn bewoners wel bewaart

Refr.

Hector refereert volgens Weisgerber naar Hector, de zoon van de Trojaanse koning Priamus, die Patrocles doodde, maar zelf door Achilles gedood werd. Hector staat symbool voor patriottisme. Hij negeerde de onheil voorspellende vlucht van de vogels en kende maar één wet: het vaderland verdedigen.

Nog meer verwijst **Hector** volgens Weisgerber naar *Les Troyens* van **Hector Berlioz**, "omdat de kalkoen zo graag meezingt met Omer."

Wrigley's Peppermint Chewing Gum: De Wrigley Company is opgericht in 1891 op Goose Island, Chicago, Illinois.

Dokter Donkers: zie p. 425 - 427.

Shingle: ??? veiligheidskoord? handgreep?

Stalagmieten: druipsteen, kalkkegel op de bodem van een grot, met de punt naar boven gericht.

Zij perst haar jurk tegen haar onderbuik: het is een anachronisme, en toch doet deze scène onmiddellijk denken aan de scène met Marilyn Monroe in de film *The Seven Year Itch* uit 1955, waarin het befaamde shot zit met de opwaaiende jurk boven het rooster van de metro.

Keurreeks: van het Davidsfonds?: zie p. 7.

Een advertentie in een krant van 1920 voor 3 verschillende kauwgom's van Wrigley

Omdat het daalt dendert het vliegtuig. (Zoals de goederentreinen achter in de tuin.) De passagiersruimte is een houten sidderende olijfgroene kist. Door de ronde luiken is alleen mist te zien. De geharnaste parachutisten met hun gezonde tanden die op Wrigley's Peppermint★ kauwen zijn niet bang. Een van hen lijkt op de kleine dokter Donkers★, franskiljon en spion in de ERLA, daarom knikt hij, in tegenstelling tot de anderen die met brandende blikken loeren, Mama bemoedigend toe, want het is Mama, die vrouw in een katoenen korengele zomerjurk met een beige sjaaltje om, met geverfd donkerrood haar, met een peuk in de linkermondhoek, die aan haar *shingle*★ staat te wiegen. Een schelle toeter weerklinkt. Onder de spotzieke ogen van de mannen zoekt zij, prevelend, vloekend, haar parachute.

Door het ronde kijkgat naast haar zijn nu wolken te zien, en als je je voorover buigt een Duitse stad, een grijze massa stalagmieten★, dooiende sneeuwhopen, het vliegtuig scheert eroverheen, geen auto, geen fiets, geen mens te bekennen, grauw kaarsvet ligt over de neergestorte huizen, het vliegtuig blijft hangen als een mug. Brullend storten de parachutisten zich door de open deuren, dan waait mijn moeders jurk ook op, zij perst haar jurk tegen haar onderbuik★, haar dijen en benen in beige zijden kousen wiebelen, zij joelt, de piloot steekt twee gespreide vingers in de lucht, en verdwijnt in de rijzende zon, zijn naam is Harry, van Harry vliegt er uit (Keurreeks★, houtvrij papier). 'De kist heeft het gehaald!' riep Harry en het was zijn doodkist. Remember, Maurice?

Mijn moeder strijkt neer in een weide van as en krijtstof op het ogenblik dat de kleine Donkers tegen een zwartgeblakerde fabrieksmuur patst. Uit de holen in de muren, de kelders, de kraters zijn jammerende stemmen hoorbaar, een regelmatig gebonk als een hartslag, het geknal van paardenzwepen. Mama kent blijkbaar haar weg, zij volgt zonder weifelen haar route, geroepen door de ijzeren god van de liefde. Allerlei ritselende viervoeters langs haar naaldhakken kunnen haar niet deren. Hoort men: 'Constanz, Constanz!' roepen met een stem die dunner, jongensachtiger,

Leibnizstrasse: Gottfried Leibniz, (Leipzig, 1646 – Hannover, 1716): veelzijdige Duitse wiskundige, filosoof, logicus, natuurkundige, historicus, rechtsgeleerde en diplomaat, die wordt beschouwd als een van de grootste denkers van de 17e eeuw.

In de filosofie wordt Leibniz gezien als rationalist. Hij wordt beschouwd als een optimist, vanwege zijn overtuiging dat het heelal waarin wij leven, het beste universum is dat God had kunnen scheppen.

De Europese geopolitieke situatie gedurende het volwassen leven van Leibniz werd bepaald door de ambities van Lodewijk XIV van Frankrijk. Deze vorst had serieuze plannen om de grenzen van Frankrijk naar de Rijn te verleggen. De Dertigjarige Oorlog had het Duitstalige deel van Europa deels ontvolkt en sinds 1648 verder gefragmenteerd. Leibniz stelde voor om Duitstalig Europa te beschermen door Lodewijk als volgt af te leiden. Frankrijk zou worden uitgenodigd om Egypte te veroveren als een opstap naar een uiteindelijke verovering van Nederlands-Indië. In ruil zou Frankrijk ermee instemmen om het Duitse rijk en de Nederlanden met rust te laten. Dit plan kreeg voorzichtige steun van de keurvorst van Mainz. In 1672 verzocht de Franse regering Leibniz naar Parijs te komen voor een verdere discussie over het plan, maar het plan werd al snel irrelevant door het uitbreken van de Hollandse Oorlog (1672-78).

Zo begon Leibniz' Parijse periode. Maar kort na zijn aankomst ontmoette hij de Hollandse natuur- en wiskundige Christiaan Huygens. Door dit contact en zijn iets latere ervaringen in Engeland kwam hij tot het inzicht dat zijn kennis van de wis- en natuurkunde nog te fragmentarisch was. Met Huygens als mentor begon hij een programma van zelfstudie dat binnen de kortste keren vrucht droeg. Al spoedig bleek hij in staat om een belangrijke bijdrage aan zowel de natuur- als de wiskunde te leveren. In deze periode legde hij de basis voor zijn onafhankelijk van Newton geformuleerde versie van de differentiaal- en integraalrekening.

magerder is geworden na die jaren van hunkering? Met haar schoenen in de hand, bekaf, komt zij op een pleintje in de haven, met gotische gevels vol gaten. 'Is dit de Leibnizstrasse★ in Braunschweig★?' vraagt zij.

'Nein,' antwoordt iemand in de blauwe mist.

'Wie bent u?' - 'Ik wens mij niet kenbaar te maken, deze tijden zijn gevaarlijk en zonder liefde.'

'Ik zoek...' - 'Ik weet wie u zoekt na al die tijd, voor wie u nu eindelijk uw man verlaten hebt die in een cel zit en uw zoon die zichzelf bevlekt.' - 'Breng mij dan bij hem.' - 'Geef mij uw hand.' - 'Niet kietelen.' - 'Ik heb niets dan het goede met u voor. - 'Dat heb ik te vaak gehoord.' - 'Vrees niet.' - 'Ik zal u rijkelijk belonen, breng mij bij hem. Is hij gezond? Is hij verminkt? Al zijn zijn armen en benen eraf, al is zijn kin weggeschoten, dan nog zou ik... ik wou dat het zo was, dan kon ik hem nog meer beminnen.'

'Hij is zoals hij is,' zegt de schuchter sluipende stem in de nevel en leidt Mama een krocht binnen waar een toonlade, een kasregister en lege rekken staan. Zij wacht. In de voorsteden hebben de Amerikaanse parachutisten een brug bezet. Tanks vlakbij. Afweergeschut.

Een man in een besneeuwde oliejas staat in het gat waar vroeger een deur met een winkelbelletje was. Hij sleept met zijn voeten alsof hij een kanonbal meesleurt. 'Mijn liefste,' roept Mama. Lausengier zoekt haar met een tastende hand, zet een stofbril op en herkent haar, gelooft zijn vochtige, veelvuldig vergrote ogen in de Kei's bultende glazen niet, hij schudt zijn hoofd met de besneeuwde haren. 'Zolang, zolang,' murmelt hij.

'Zo levenslang,' zegt zij, en wil hem omhelzen maar hij wendt zich, ongelovig grijnzend af en stampt met zijn stiefels op de tegels, want hij wil zijn droom, zijn enige bezit, niet zien en niet onder ogen komen. Dan durft hij en kijkt in de hel van haar ogen.

'Wie geht's Ihrem Sohn?' vraagt hij. 'Den Louis.'★
'Meinem Sohn? Never mind,' zegt Mama en zegt zenuwachtig dat zij hem mee zal nemen naar haar moeder, broers

Vanaf 1676 tot aan zijn dood was Leibniz bibliothecaris van Hannover. In dat jaar bezocht hij ook Baruch Spinoza in Den Haag. In 1682 richtte hij samen met Otto Mencke het wetenschappelijke tijdschrift *Acta Eruditorum* op, dat in die tijd naast het *Journal des savants* een ruime verspreiding kende. De meeste van zijn artikelen werden dan ook in de *Acta Eruditorum* gepubliceerd.

Leibniz streefde zijn hele leven naar harmonie op zo veel mogelijk fronten. Behalve zijn monadenleer en zijn tekentaal trachtte hij tevens zo veel mogelijk wetenschappers tot samenwerking te bewegen. Hij was een initiatiefnemer van de stichting van de Pruisische Academie van Wetenschappen en ondernam ook pogingen om alle christelijke kerken nader tot elkaar te brengen.

Leibniz is de grondlegger van het logische formalisme. Hij kende als geen ander de effectiviteit van de wiskunde en hij probeerde een manier te vinden om wiskundige methodiek te gebruiken bij het beslechten van conflicten. Hij vatte een redenering of argumentatie op als een berekening. Hij ontwierp een objectieve symbolische taal waarin je een redenering kon opzetten. De gewone natuurlijke taal was ongeschikt omdat deze niet exact is en onderhevig is aan subjectieve interpretatie. Hierdoor is het ook vaak zelf de oorzaak van het conflict. Een objectieve wiskundetaal laat het toe om rekenregels te ontwerpen waarmee het mogelijk is het gelijk of ongelijk van een argumentatie te berekenen. Leibniz' ideeën waren heel vooruitstrevend voor zijn tijd maar zijn logische formalisme was nog verre van compleet. Pas een kleine tweehonderd jaar later ontwierp George Boole het eerste volledige logische formalisme voor de propositielogica.

Zijn leven lang zocht Leibniz naar een allesomvattende synthese voor wetenschap en filosofie. In 1714 publiceerde hij zijn werk *Monadologie*, waarin hij stelde dat alles bestaat uit ontelbare eenheden of krachtpunten van verschillende bewustzijnsgraad die hij monaden noemde, de individuele eigenschappen die het verleden, heden en toekomst van elk ding zouden bepalen. Hoewel de monaden onafhankelijk van elkaar waren, was hun interactie voorspelbaar. Voor hem betekende het dat het christelijk geloof en de wetenschappelijke redenering niet met elkaar in tegenspraak hoefden te zijn. Hij ging uit van een tevoren door God vastgelegde orde (van de monaden) en gaf dit principe de naam 'harmonia praestabilita', waarmee zou zijn aangetoond dat de wereld zoals die is, de best mogelijke van alle werelden is. Deze visie werd later op de korrel genomen door Voltaire in zijn roman *Candide ou l'optimisme*.

Braunschweig: westelijk van Hannover, Neder-Saksen.

De 1ste druk heeft: '**Wie geht's Ihren Sohn?' vraagt hij. 'Der Louis**.'
'**Mein Sohn? Never mind**,' ... Is het gebrekkige Duits in de latere druk opzettelijk? Is dat het Duits dat *Louis* spreekt?

en zusters in een dorpje aan de Leie, en huilt. Hij droogt haar tranen met een gore olijfgroene zakdoek.

'Never mind,' zegt zij.

De dag begint als altijd. Mama vraagt aan Tante Violet of Louis zijn tanden gepoetst heeft. 'Hebt ge het gezien, Violet?' 'Louis, geef mij de melk eens aan.' 'Ik heb geen oog toegedaan met die trein in de hof. Zet in godsnaam die stomme radio wat stiller.'

Aan de poort van de Molens waar de zwarten geïnterneerd waren stonden twee Witte Brigade-mannen met hun stenguns er wat sloom bij, zonder het gewichtig uitdagend air van de eerste dagen van de bevrijding. Toch ging Louis bij het café 'Picardy' naar de overkant, vlak voor de aankomende, niet vertragende auto's, van de gevaarlijkste autoweg van België. Je kon nooit weten. De schildwachten konden hem uit pure verveling onverhoeds in het voorbijgaan bij de kraag grijpen en binnensleuren. Het hondenhok naast de poort, waar men een week lang de onderpastoor van Ravenhout had ingestopt, was afgebroken op bevel van pastoor Mertens.

Op de hoogte van de fortachtige villa die een belastingontvanger had laten optrekken nadat hij vijf miljoen in de loterij had gewonnen, remde een fiets achter hem.

'Wel, kent ge mij niet meer?'

Zij reed naast hem, blond onder een strohoed, felrode lippen, hanenpootjes bij de ogen. Nooit gezien.

'Ge herkent mij niet.'

'Vaag,' bekende hij.

'Michèle! Ik ben een kameraad van Thérèse die nog op trouwen heeft gestaan met uw Nonkel Omer.'

'Ah, ja. Nu ge 't zegt.'

'Waar gaat ge naartoe?'

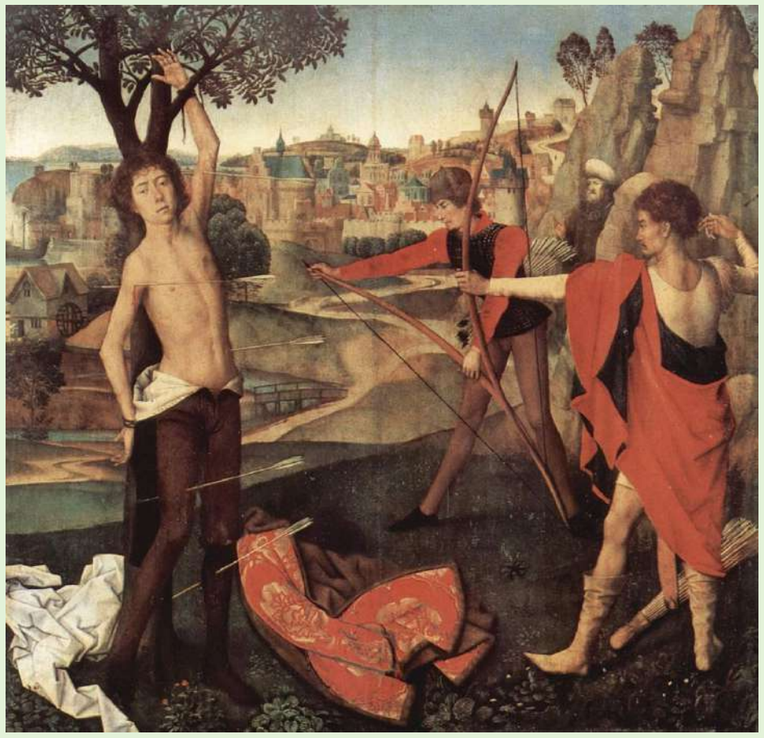
'Gazetten kopen. *De Nouvelles Littéraires*.'

'Tu veux qu'on parle français?'

Zijpgat: zijp = 1. Goot, riool , afwatering 2. Sappig, van vocht doortrokken.

Rubens: zie p. 372.

Memlinc: Hans Memling of Jan van Menninghen (ca. 1430-40 – 1494) was een kunstschilder afkomstig uit het keurvorstendom Mainz. Hij wordt algemeen beschouwd als een van de prominenten van de Oudnederlandse schilderkunst, beter bekend als de Vlaamse Primitieven.

Op 30 januari 1465 werd hij ingeschreven in de Poortersboeken van de stad Brugge. Op dat moment was hij niet onbemiddeld, want de Poortersmelding kostte hem 24 schellingen en dat was toch het maandloon van een handwerker. Op dat ogenblik was Brugge de geliefde verblijfplaats van het Bourgondische hof, centrum van internationale handelscompagnieën en bedrijvig in de geldhandel.

'Nee. Nee. Ik wil zeggen, ik kan het wel, maar...'

'Zijt gij gehaast?'

'Nee.'

Zij trapte loom en legde haar hand op zijn schouder.

'Dit is de gevaarlijkste weg van België,' zei hij.

'Luister. Hebt ge nu een beetje tijd?'

'Waarvoor?'

'Ik zoek iemand om mijn kelder op te ruimen. Als ge wat drinkgeld wilt verdienen.'

'Ik kan straks komen, als ik mijn gazetten...' (Nee, Raf, zoals zij toen wegreed, met uitpuilend strak vlees over het zadel, nee, Raf, zij heeft geen zijpgat★, het is, het is, er is geen woord voor in de hele dikke Van Dale, het is van Rubens★ en van Memlinc★ tegelijk, dat achterkasteeltje, ik zei het haar in 't Frans: *voilà un édifice bien royal*.)
De kelder zonder ramen lag vol rijshout★, kapotte meubelen, een verroeste autoped, konijnenkeutels. Hij sjouwde, reed met de kruiwagen, gooide alles op een hoop achter een haag. Zij riep hem binnen, in de dure villa. Hij moest haar Michèle noemen. Haar man, een dokter, was verleden jaar gestorven. Zij schonk hem een glas bier in, zelf dronk ze een martini, twee martini's.

'Moet ge uw handen niet wassen?'

Zij ging op de met Delftse tegeltjes★ bezette rand van het bad zitten, terwijl hij een stuk Lux-toiletzeep★ ontdeed van zijn dambordverpakking, negen filmsterren op tien gebruiken Lux om met succes weerstand te bieden aan de glans der studiolichten, Claudette Colbert★ onder anderen, en schrobde zijn handen harder en langer dan ooit tevoren, droogde ze snel af om de badhanddoek niet te nat te maken.

'Moet ge niet?' Zij knikte in de richting van de wc-pot.

Het bloed schoot naar zijn hoofd.

'Gij zijt al meer dan drie uur bezig en ge hebt niet één keer gepist. Ge ziet dat ik u gecontroleerd heb.'

Het platte, gore, arbeiderswoord dat uit haar nonchalant gezicht gegulpt kwam, het verraste hem, het was afstotend en opwindend tegelijk.

In 1467 werd hij ingeschreven in het Brugse Sint-Lucasgilde. Hij gaf daar de portretkunst een nieuwe wending door de traditionele donkere achtergrond te vervangen door een interieur of een landschap.

In 1473 trad hij toe tot de gerenommeerde Broederschap van O.L.V. ter Sneeuw. Daarmee bereikte hij een aanzienlijke sociale status en behoorde hij meteen tot de hoogst bereikbare top als ambachtsman.

Memling bezat in 1486 twee stenen huizen in de Sint-Jorisstraat, waar hij woonde, en met een poort uitgevend in de Jan Miraelstraat. In 1466 is een van die huizen al in zijn bezit. Hij kon er zelfs tot twee leerlingen onderdak geven. Hij behoorde toen tot de 10% rijkste burgers van Brugge en tot de 875 inwoners, die minstens 1 pond belasting moesten inbrengen voor het bekostigen van de oorlog tussen Maximiliaan van Oostenrijk en Frankrijk. De daaropvolgende economische crisis zou hem echter wel financieel duperen.

Bij de afbeelding van de reële wereld, als achtergrond voor hun imaginair-mystische figuratie én als diepte-effect, is Memling schatplichtig aan de pre-Eyckiaanse Ars nova en aan de voorgaande Vlaamse Primitieven.

Het is echter bij Roger van der Weyden dat Memling de aandacht gaat zoeken voor de vorm en de expressie, die hij aan zijn figuren en composities wil geven. Dramatische spanningen en tegenstellingen worden echter verzacht en uitgezuiverd tot het uiteindelijk statische eindresultaat, zo typisch voor de schilder Memling.

Rijshout is de verzamelnaam voor staken en tenen van veelal wilgenhout. Hiervan werden voornamelijk zinkstukken gemaakt, die worden gebruikt in de waterbouw. Van de tenen worden tegenwoordig nog wel matten gevlochten die worden gebruikt als windscherm en dergelijke.

Delftse tegeltjes: Delfts blauw is een type faience (aardewerk) met blauwe decoratie, dat traditioneel in Delft wordt vervaardigd. Het ontstond aan het einde van de 16e eeuw als goedkoop alternatief voor het blauw-witte Chinese porselein. Het Delfts blauw werd in korte tijd zeer populair en beleefde een bloeiperiode in de periode 1650-1750, toen er in Delft een honderdtal aardewerkfabrieken actief waren. De industrie werd

omstreeks 1800 weggevaagd door goedkoper aardewerk uit met name Engeland (Staffordshire). Tegenwoordig is er nog maar één fabriek in Delft die ‘echt’ Delfts blauw produceert.

Lux-toiletzeep: harde zeep, geproduceerd door Savonneries Lever Frères.

Claudette Colbert: (1903 - 1996) was een Amerikaanse actrice. Ze begon haar carrière bij Broadway productions gedurende de late jaren ‘20 en zette die voort bij de komst van de Sprekende Film. Aanvankelijk verbonden aan Paramount Pictures, ging ze geleidelijk aan freelance werken.

Ze speelde ook in *Remember the Day* (1941).

Ze had een relatie (kort) met Marlene Dietrich.
Zie p. 247 context.

Colbert in I Cover the Waterfront (1933)

Hij lachte als een arbeider in een vol café. Hij was niet meer verbaasd toen zij met haar ossenbloedkleurige vingernagels over zijn gulp streek, aan de knoopjes frommelde, met een ongeduldig fronsend gezicht reageerde toen hij haar zachtjes wegduwde. 'Gij wilt het liever zelf doen, als een grote vent, mij goed.'

Maar hij zou misschien niet kunnen, zij moest bijziende zijn, vandaar die hanenpootjes, want hij had in die drie uur wél snel achter de schuur gepist, twee keer zelfs, en wat moest dat mens? wat was daar aan te zien? (zei Bekka in de kleiputten) en wij zijn toch geen beesten, er zijn goden, onsterfelijk, en mensen, die sterven als beesten, maar daartussen is er toch een categorie van mensen die goddelijkheid in zich dragen, bijvoorbeeld zij die de gift van de vurige tongen van de taal van de goden hebben gekregen, nee? Hij knoopte beslist zijn gulp weer dicht, kuchte als een non.

'Zijt ge beschaamd? Ik heb dat al meer gezien.'

'Ik versta het,' zei Louis, 'omdat ge de vrouw van een dokter zijt.'

'Geweest,' zei ze kortaf.

'Pardon.'

'Zonder pardon.'

Zij tikte met haar wijsvinger tegen zijn linkertepel. ('Tegen mijn onverwoestbaar hart, Madame Michèle!')

'Ge durft niet,' zei zij. 'Ik wel.'

In het zicht van alle verblufte goden van de Olympus tilde zij haar jurk op, zij had er niks onder aan, zij ging zitten, een straal kletterde uit haar.

'Voilà,' zei ze. 'Het schoon voorbeeld.'

Zij bleef zitten. ('Ik moet toch niet bij haar op schoot!')

Zij hief haar voorarm en bedekte haar ogen. Op de bril gleed haar onderlijf naar voor, haar knieën weken uit elkaar, de lippen daar waren gewelfd en bedauwd en tranig en geolied, openden zich en een gehemelte met holtes verscheen, een tweede mondje. Haar kuiten stonden strak gespannen, nu pas zag hij dat zij op haar tenen stond, haar billen los van de vanillecrème-gelakte bril. Een acrobate die in kramp op applaus wachtte.

'Genoeg? Genoeg gezien?'

'Ja,' zei Louis. 'Jaja. Ge zijt bedankt,' zei hij stom als een landarbeider.

'Kom mee.'

De slaapkamer was die van een uiterst zorgvuldige dienstmeid, of een logeerkamer. Michèle keek even in de spiegel van de kleerkast, schudde haar blonde manen.

'Ga toch liggen.' Zij trok biljartgroene gordijnen dicht en in de donkere ruimte zonder muren of meubelen kleedde zij hem uit. In alle vette boeken sprong een doldrieste man uitzinnig van begeerte op een eerst weigerachtige en dan koerende vrouw. En die vrouwen, eerst Tante Nora en nu deze doktersvrouw, randden hèm aan! Straalde hij zo veel slaafsheid uit? Deze zoende zijn opgericht lid met katachtige kusjes, en schoof en gleed en greep zijn lenden tot hij tussen haar jurk in haar geduwd werd en fluisterde dat hij lief was en dat hij zoet was en dat hij van alles onverstaanbaar was, en het was natter, gladder, waziger dan met zijn hand. Maakte hij nu kinderen? Een tweeling, Aristoteles en Amadeus? Douglas, de kornuit van Gene, stond zich te scheren in de tent, terwijl Djeedie op eenzelfde soort veldbed als dit zat te lezen in zijn kaki ondergoed, en Douglas draaide zich om: 'Lew, het enige wat je moet doen is tegenhouden, hoe ze ook springen en smeken, tegenhouden, daarom zijn alle vrouwen zo gek op mij, ik duur altijd langer dan zij, that's fuckin' all.'

Bruinverbrande benen (van het fietsen?) deinden de lucht in. Zij vloekte toen hij uit haar schoot, grabbelde, en het gewieg, gestoot hernam, zij greep zijn billen, perste. Hij schoof zijn hand onder haar bustehouder, voelde de brede platte borst die dun was, Raf, als een pannenkoek. Zij beet in zijn arm, kneep in zijn hand uit alle macht.

Toen zei zij niets meer, een lauwe schijndode. Hij trok zich terug. Zijn teelballen deden pijn. Tegenhouden, Douglas had mooi praten, blijven duren, de pijn bleef duren.

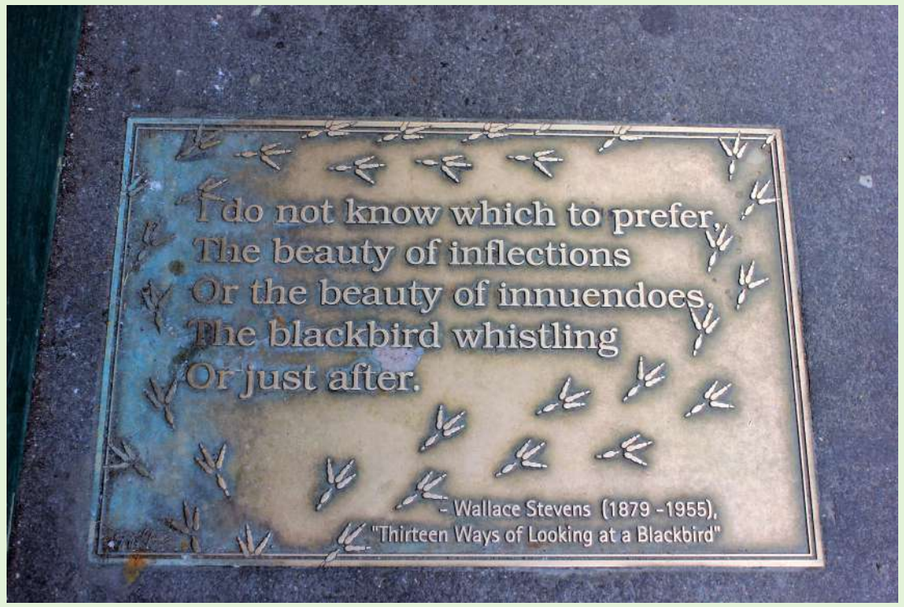
Zij knoopte haar jurk dicht, bleef op haar rug liggen en, met de heftigheid van de plotse zomerregen gisteren, snikte

A man and a woman are one: uit het gedicht *Thirteen Ways of Looking at a Blackbird* van de Amerikaanse dichter Wallace Stevens.

Wallace Stevens (Reading, Pennsylvania, 1879 – Hartford, Connecticut, 1955) was een Amerikaans dichter. Hoewel hij pas laat in zijn leven brede erkenning kreeg, wordt hij - wiens werk bekend is om zijn grillige verbeelding, en zijn relatie tot zowel de Engelse romantici als de Franse symbolisten - tegenwoordig beschouwd als een van de beste dichters van de eeuw.

Hij was een vooraanstaand vertegenwoordiger van het modernisme. Met zijn *Collected Poems* won hij aan het eind van zijn leven de Pulitzerprijs voor Poëzie. Enkele van zijn bekendste gedichten zijn "*The Idea of Order at Key West*", "*Anecdote of the Jar*" en "*Thirteen Ways of Looking at a Blackbird*".

zij ineens hoog en lang, begroef haar gezicht onder het hoofdkussen.

Het boekje dat Djeedie op zijn veldbed las heette *Harmonium*, ik heb het ingekeken. *A man and a woman are one. A man and a woman and a blackbird are one.*★

'Wat heb ik misdaan, Michèle?'

Zij richtte zich op met natte neus en wangen, hield haar handen gekruist voor haar borst. 'Nu weet gij het, nu weet gij het. Gij zijt zo'n lieve jongen dat ge er niets van wilt zeggen...' zei zij.

'Ik had u zo gaarne plezier gedaan...' zei zij.

'Maar het komt door Renétje. Hij kan het ook niet helpen. Maar toch...' zei zij.

'Zij waren echt dik schoon vol. Ik was er zo fier over...' zei zij.

'Renétje heeft ze kapot gemaakt. Het is nooit meer goed gekomen. Als ik hem met de fles gevoed had. Maar ik mocht niet van mijn man, en als dokter had hij dat toch kunnen weten. Ik ben zo beschaamd. Ge zegt niets. Ge peinst nu zeker, zij heeft mij bedrogen met hare opgevulde soutien-gorge★. Ik kan daar toch niets aan doen.'

'Maar neen,' zei hij.

'Ge meent het niet.'

'Toch wel.'

'Gij zijt braaf.'

'Zwijg nu maar.' Hij trok zijn kleren aan.

'Ziet ge dat ge kwaad zijt op mij!'

('O, Apollo, is dit der vrouwen maatstaf? / Zij maalt maar door en onverstoord / Mijn kloten met naalden doorboord / O, die steken in mijn zaadzak!')

Zij warmde chocolademelk op, bracht stroopwafels, draaide een plaat van de Andrews Sisters, *Chattanooga Choo Choo*★. Op het buffet, op de schoorsteen tussen mica-rozen, op lage tafeltjes stonden foto's van een bezorgde jongeman, een paar toonden hem in zwembroek terwijl hij schalks een bodybuilder imiteerde.

'Is dat hem?'

"Thirteen Ways of Looking at a Blackbird" is een gedicht uit Wallace Steven's eerste dichtbundel *Harmonium*. Het bestaat uit dertien korte afzonderlijke secties, die allemaal op een of andere manier over merels gaan. Hoewel geïnspireerd door de haiku, beantwoordt geen van de secties aan de traditionele definitie van de haiku. Het gedicht werd voor het eerst gepubliceerd in oktober 1917, in tijdschriften.

Thirteen Ways of Looking at a Blackbird
Wallace Stevens - 1879-1955

I
Among twenty snowy mountains,
The only moving thing
Was the eye of the blackbird.

II
I was of three minds,
Like a tree
In which there are three blackbirds.

III
The blackbird whirled in the autumn winds.
It was a small part of the pantomime.

IV
A man and a woman
Are one.
A man and a woman and a blackbird
Are one.

V
I do not know which to prefer,
The beauty of inflections — verbuiging, vervoeging / stembuiging, modulatie
Or the beauty of innuendoes,
The blackbird whistling
Or just after.

VI
Icicles filled the long window — ijskegels, ijspegels
With barbaric glass.
The shadow of the blackbird
Crossed it, to and fro.
The mood
Traced in the shadow
An indecipherable cause.

VII
O thin men of Haddam, — stad onder Hartfort, Connecticut
Why do you imagine golden birds?
Do you not see how the blackbird
Walks around the feet
Of the women about you?

VIII I know noble accents
And lucid, inescapable rhythms;
But I know, too,
That the blackbird is involved
In what I know.

IX When the blackbird flew out of sight,
It marked the edge
Of one of many circles.

X At the sight of blackbirds
Flying in a green light,
Even the bawds of euphony de hoeren van de schone klank
Would cry out sharply.

XI He rode over Connecticut
In a glass coach. koets
Once, a fear pierced him,
In that he mistook
The shadow of his equipage rijtuig met servies
For blackbirds.

XII The river is moving.
The blackbird must be flying.

XIII It was evening all afternoon.
It was snowing
And it was going to snow.
The blackbird sat
In the cedar-limbs.

Wallace Stevens hecht groot belang aan de taalkundige structuur van zijn gedichten. In dit voorbeeld, experimenteert hij met het gebruik van het werkwoord 'to be' in zijn vele vormen en vervoegingen in de loop van de 13 canto's van het gedicht. De merel wordt telkens beschreven in een andere situatie, maar ook in een andere grammaticale context. De variaties geven ons glimpen van winterlandschappen (canto's I, VI, en XIII), maar ook van een geometrische wereld die omslaat in een metafysische, als de merel 'mark(s) the edge / Of one of many circles', of van een treinreis die omslaat in een sprookje waarin een 'glass coach' (glazen koets) een eigen rijtuig met toebehoren wordt, temidden van andere situaties.

De haiku-achtige vreemdheid van het gedicht is treffend. De affiniteit met het imagisme (poëtische beweging, 1912 - 1917, ijverend voor gewoon en concreet

taalgebruik) en met het kubisme, dat een aantal mogelijke perspectieven op het subject in ruimte en tijd wil fixeren tot een eenheid, is dat ook.

Het oog is de dominante perceptuele manier van kennen. De perceptie schuift van het algemene landschap naar het specifieke beeld van de merel, zowel de poëtische als de perceptuele focus verschuiven, zodat achtergrond en decor naar de voorgrond komen. Het concrete object krijgt zowel visuele als metafysische voorrang.
Sommige lezers zien er de reden in om het te rangschikken onder de metafysische gedichten in *Harmonium*. Maar Stevens wijst metafysica van de hand. In zijn essay van 1948 "Imagination as Value", als hij Professor Joad's bewering instemmend citeert: "all talk about God, whether pro or anti, is twaddle" (geleuter), voegt hij eraan toe: "What is true of one metaphysical term is true of all." Er zijn betere redenen om het te rangschikken onder de sensuele gedichten van het boek. "Deze groep gedichten zijn niet bedoeld als een verzameling epigrammen of ideeën", merkt hij op in een van zijn brieven, "maar van sensaties, gewaarwordingen".

Soutien-gorge: beha.

De Andrews Sisters, *Chattanooga Choo Choo*

The Andrews Sisters in 1952, van boven naar beneden LaVerne, Patty en Maxene

The Andrews Sisters waren een Amerikaans trio van drie zingende zusjes Andrews: LaVerne (1911-1967), Maxene (1916-1995) en Patty (1918-2013).

Contra-alt LaVerne, sopraan Maxene en mezzosopraan en hoofdzangeres Patty begonnen hun zangcarrière als imitators van de Boswell Sisters. Ze werden in 1937 ontdekt. Hun muziek werd tijdens WOII veel voor de troepen gespeeld en de zussen verschenen in vele films, die ter motivatie van de soldaten werden gemaakt. In deze periode namen ze veel liedjes op met Bing Crosby. Hun populariteit was zo groot dat na de oorlog werd ontdekt dat voor de Duitse troepen bootlegs (illegale versies, lett. schacht van een laars) waren gemaakt.

Chattanooga Choo Choo

Hello railroad, is this the railroad?
I want a one way ticket down to Tennessee
I'm leaving immediately, Chattanooga, here I come

Pardon me boy, is that the Chattanooga choo choo?
Right on track 29, boy, you can give me a shine
I can afford to board the Chattanooga choo choo
I've, I've, I've got my fare and just a trifle to spare

You leave the Pennsylvania station 'bout a quarter to four
Read a magazine and then you're in Baltimore
Dinner in the diner, nothing could be finer
Then to have your ham and eggs in Carolina

When you hear the whistle blowing eight to the bar
Then you know that Tennessee is not very far
Shovel all the coal in, gotta keep it rolling
Whoo, whoo, Chattanooga, there you are

There's gonna be a certain party at the station
In, in satin and lace, I used to call funny face
She's gonna cry until I tell her that I'll never roam
So, Chattanooga choo choo, won't you choo choo me home?

Hey, there, boy, yes, yes, yes
I'm a comin' back to Tennessee
Hey, there, boy, yes, yes, yes
I want a one way ticket on the
Chattanooga choo choo train

Hey, pardon me, boy
Is that the Chattanooga choo choo choo choo?
Right on track 29, my baby, I'm fine
Boy, you can give me a shine
Give me a very good shine

There's gonna be a certain party at the station
All dressed up in satin and lace, oh, what a funny face
(I used to call funny face)
I used to call her just a funny face
She's gonna cry until I tell her that I'll never roam
So, Chattanooga choo choo, won't you choo choo me home!?

Ivanov's Liefderoman: ??? Georgi Ivanov (1894 - 1958), Russisch schrijver en vooral dichter ???

Breviarium van de Vlaamse lyriek: zie p. 618.

'Ja. Zij gaan volgende maand een arduinen plaat aanbrengen op de gevel van het huis waar hij geboren is. De Gouverneur zal de rede houden. Er is zelfs sprake van een straat naar hem te noemen. Zij zouden willen dat Renétje op de ceremonie komt, maar ik ben daar tegen, hij is nog te klein. D'r is een stomme nicht van mij die 't hem gezeid heeft. Renétje, uw Papa was een held en daarom hebben ze hem gefusilleerd. Gelukkig verstond hij niet wat het was. Hij vroeg het: "Mama, wat is dat: Papa gefusilleerd?" Ik heb gezegd dat het hetzelfde was als geopereerd. Hij is nog te klein.'

Toen hij 'Zonnewende' in de verte zag, achter de spoorlijn, ontdekte hij dat hij zijn *Nouvelles Littéraires* had laten liggen, dat Michèle hem geen drinkgeld gegeven had. Maar hij zou haar terugzien, de pijn in zijn onderlijf trok weg. *Chattanooga Choo Choo, won't you choochoo me home*. Ik heb een *lief*. Nee, dat is te boers. Een *minnares*, te gewichtig, te veel Ivanov's Liefderoman★, een *geliefde*, te veel *Breviarium van de Vlaamse lyriek*★. Ik heb een *maîtresse*, dat is het.

'Kinkeltje toch, een *matras* wilt ge zeggen.'

Jack London: zie p. 334 - 335. Beperkte scholing, autodidact.

Van Ostaijen: zie p. 329. Van het Jezuïetencollege in Antwerpen gestuurd. Daarna van het Atheneum.

Meerke, Tante Violet en Mama waren in de keuken jam aan het maken. Zuinig Meerke wou dat de klokhuizen van de appels meegekookt werden. Violet vond dat iets voor arme mensen. 'Nee, 't is voor de smaak, Violet!' Mama zei dat, als eenmaal de suiker opgelost was, de prut veel langer moest doorkoken. Louis' taak was de cellofaanpapiertjes over de potjes te trekken, eerst nat maken maar niet te veel. Zo ging zijn tijd op aarde voorbij. Mama zeurde steeds vaker dat hij weer naar school moest. Kende Jack London★ iets van driehoeksmeetkunde, wat wist Van Ostaijen★ af van scheikunde?

'Ge moet een diploma halen,' zei Meerke. 'Dan kunt ge altijd iets aan de Staat worden, vakantie, pensioen, alles geregeld.'

'Ge staat te dromen,' zei Mama. 'Waar denkt ge aan?'

Les Mémoires d'une Cocodette: zie p. 637.

Het geheim van het Slot Merivale verscheen niet, zoals Wildemeersch al aantoonde (2008, 37), in *Het Laatste Nieuws*, maar in 1934-1935 in het geïllustreerde weekblad *ABC*. (jaargang 3, nr. 49, 12-13). Het was het romandebuut van de productieve Britse auteur James Corbett: *The Merrivale Mystery*, 1929. (Zie: Absyllis en Van Hulle, p. 288).

'Aan deugnieterij,' zei Tante Violet.

'Nee,' zei Mama. 'Hij staat te piekeren wat hij met het geld zal doen van de prijskamp van *Het Laatste Nieuws* en hoeveel hij ervan aan zijn arme moeder zal geven.'

'En aan zijn Tante die 's nachts aan zijn bedje gezeten heeft toen hij de kinkhoest had.'

'Vijfduizend frank. Gaan ze daar belastingen van aftrekken?' vroeg Meerke.

'Ik kan nooit winnen. Er zijn voorzeker honderd inzendingen.'

'Als 't maar aandoenlijk is,' zei Meerke. 'Aandoenlijk of historisch. Is het historisch, uw historie?'

'Nee.'

'Gaat het over de school in Haarbeke?' vroeg Mama, licht, licht, op kousenvoetjes, en Louis zag haar op haar slofjes met pompons door zijn kamer lopen, zij vond *Les Mémoires d'une Cocodette*★, zij vond het schrift onder de kleerkast en vond het bundeltje aaneengeniete knipsels die de *Laatste Nieuws*-feuilleton 'Het geheim van het Slot Merivale'★ vormden en zijn inspiratie, zijn stijl.

'Over een pensionaat?' riep Meerke. 'Dat is alleen maar interessant voor kinderen die ook op een pensionaat zijn geweest.'

'Is een boek over detectives alleen interessant voor detectives?'

'Ge moet niet zo uitschieten! Ik mag toch mijn gedacht zeggen, zeker.'

'Ofwel,' zei Mama, 'ofwel, zit hij ons hier af te loeren met zijn gemene oogjes en te luisteren met zijn hazenoren en schrijft hij op wat wij doen en zeggen.'

'Onze familie belachelijk maken?' zei Tante Violet.

'Dat zou onze Louis nooit doen, hé, Louis?' zei Meerke.

'Wat is er in godsnaam voor interessants over u te vertellen?' zei onze Louis.

'Wat wij meegemaakt hebben in de oorlog,' zei Mama.

'Wat dan?'

'Ons verdriet. Uw historie heet toch 'Het verdriet'?'

'Het enige dat ge meegemaakt hebt is goed zorgen voor eten en kleren en kolen.'

'Stank voor dank,' zei Mama.

'Ge zoudt moeten beschaamd zijn,' zei ex-onderwijzeres Violet Bossuyt. 'Terwijl uw vader gevangen zit voor zijn idealisme.'

'Dat boek van mijnheer Leevaert, dat zou ik willen lezen,' zei Mama. 'Zo rap mogelijk.'

Fameus: 1. beroemd; 2. zeer groot, sterk enz.

'Het kan niet fameus★ zijn als hij het niet eens kan uitgegeven krijgen, als hij het zelf moet laten drukken. Iedereen kan een boek laten drukken.'

'Hij is zijn burgerrechten kwijt. Geen een uitgever wil dat onder de naam van zijn firma,' zei Tante Violet.

'En hoeveel procent krijgt hij dan nóg? Nu is al de winst voor hem,' zei Meerke.

Rancuneuze, jaloerse Louis in het nauw. Hij haalde zijn schouders op. 'Als gij u interesseert aan een vrouw die Jenny heet en die zich zelfmoordt! Ge kunt al zo wel *Het Rijk der Vrouw*★ lezen.'

Het Rijk der Vrouw was een Belgisch tijdschrift dat werd uitgegeven door uitgeverij J. Hoste. Het was het Vlaamse zusterblad van *Femmes d'Aujourd'hui*.
Het eerste tijdschrift verscheen op 3 januari 1925.
Zie ook p. 227 context, 482.

'Zelfmoordt Jenny zich?'

'Dat heeft mijnheer Leevaert er niet bij verteld.'

'Op het einde van het boek!'

'Zij zou op het einde het licht zien,' riep Meerke.

'Nee, nee, nee. Hij heeft duidelijk gezegd dat het over een vrouw ging die uit het leven stapte.'

Stilte. De drie vrouwen keken elkaar aan, Tante Violet kreeg de hik, piepte, het was een signaal, de drie heksen bij de ketel heerlijk geurende stomende appelprut grinnikten, giechelden. Mama hield het eerst op. 'Louis, jongen, het leven, dat is iets anders. Mijnheer Leevaert wilde zeggen dat Jenny uit het *slecht* leven stapte.'

'Zoals die vrouwen in de 'Picardy',' zei Tante Violet.

'Laat Armand hier buiten,' snauwde Meerke tot haar gezwollen dochter. Louis spande de elastiekjes rond de potjes warme jam. De slag van de Ardennen was mislukt, de Duitsers waren niet eens in de buurt van Antwerpen geraakt. O, V-bommen, waarom in zo'n grote boog over Bastegem! De

Harmonium. The river is moving. The blackbird must be flying: zie p. 667.

Joseph Goebbels (Rheydt, 1897 – Berlijn, 1 mei 1945) was een Duits politicus en publicist. Hij was de minister van Volksvoorlichting en Propaganda (soms afgekort tot Propami) en uiteindelijk de laatste rijkskanselier van nazi-Duitsland.

Het gezin Goebbels op 1 januari 1944

In het testament van Adolf Hitler werd Goebbels benoemd tot zijn opvolger als rijkskanselier. In deze positie had Goebbels als regeringsleider de controle over het kabinet dat Hitler had aangewezen en was hij de tweede man in Duitsland, na rijkspresident Karl Dönitz, aan wie hij verantwoording aflegde. Desondanks was beuk in dit huishouden van on-wijze maagden! Deze keuken moet ontploffen!

'Kijk, kijk,' giechelde Tante Violet. 'Hij kan ons wel opeten van koleire!'

'Moest ik een beet van u nemen, ik val vergiftigd op de grond.'

'Hela, een beetje beleefd,' zei zij. 'Ge vergeet dat ik nog uw luiers heb omgedaan, dat ik uw gat heb moeten afvegen.'

Harmonium. The river is moving. The blackbird must be flying.★

"t Schijnt dat Goebbels★ zijn eigen vergiftigd heeft, samen met Magda en zijn twaalf kinderen. Eerst dachten zij dat hij gevochten heeft tot hij geen kogels meer had, alleen maar zijn bajonet, maar ze hebben hem onderzocht.'

'Twaalf? Ik dacht zes.'

'Zijn aangenomen kinderen zullen er bij geweest zijn. Of bastaards waar niemand van spreekt.'

'Wat heeft hij ingenomen?'

'Dat zeiden ze niet in de radio.'

'Een poeiertje in hun melk voorzeker.'

'En Magda stond daarop te kijken.'

'Of zij heeft het zelf gedaan.'

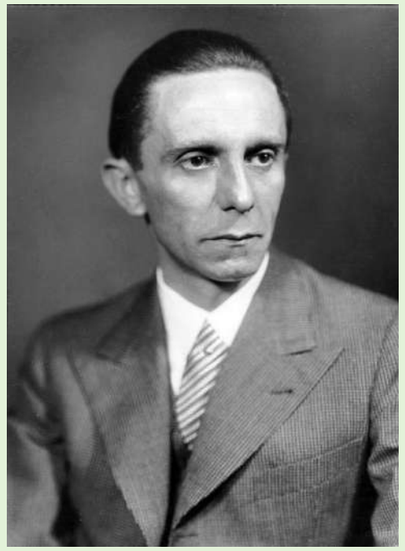
'Zij waren allemaal maar half verbrand.'

'Geen petrol genoeg zeker.'

Adieu, krijgers, zondvloed van trots, wanhopig geklauw naar heldendom, adieu leer-en-ijzeren korsetten, doodskopbaretten, schoonheid van de ordening van Goebbels op kerstavond Eénenveertig: 'Unser schönes Reich, so weiss, so weiss, so weiss und wunderschön,' adieu wreed Rijk, verdoofd door de kabbelende drie tamme huishoudsters onder wie zij, die eveneens vermindert, verslapt, vergaat, en opgaat in haar zuster en haar moeder, al haar verdriet was vergeefs geweest dat haar mager mooi meedogenloos maakte, ooit in een andere stad in de tijd.

Zoals in de patronagezaal van Haarbeke in de tekenfilms

volgens Goebbels alles verloren en besloot hij, in navolging van Hitler, zelfmoord te plegen.

Op de avond van 1 mei 1945 liet Joseph Goebbels zijn kinderen om het leven brengen. Helmut Gustav Kunz, assistent van de hoofdarts van de Sanitätsverwaltung, diende alle kinderen (Helga, Hilde, Helmut, Holde, Hedda en Heide) een flinke dosis morfine toe. Toen de kinderen gedrogeerd waren, braken Ludwig Stumpfegger, Hitlers persoonlijke arts, en Magda, de vrouw van Goebbels, een blauwzuurcapsule in de mond van ieder kind, waardoor ze stierven.

Later die avond pleegde Joseph samen met zijn vrouw in de tuin van de Rijkskanselarij zelfmoord door middel van een blauwzuurcapsule. Een SS'er had de opdracht gekregen ook twee kogels in ieder lichaam te schieten, zodat het zeker was dat ze dood waren. Hierna werden de lichamen verbrand, maar door de beperkte hoeveelheid benzine werden de lichamen maar deels verbrand en waren nadien goed te herkennen.

Mickey en Minnie:

Mickey Mouse, vaak kortweg Mickey genoemd, is een Amerikaanse antropomorfe animatie- en stripfiguur. Hij werd in 1928 door Walt Disney ontworpen.

Minnie Mouse is de vaste vriendin van Mickey Mouse. Als tekenfilmpersonage maakte ze in 1928 tegelijk met Mickey haar debuut, al is ze wat minder bekend geworden.

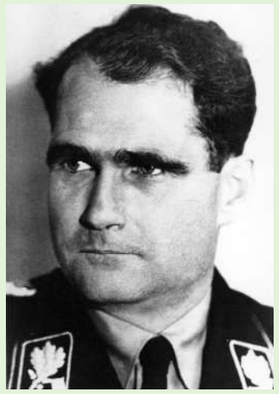
In de loop der jaren is het uiterlijk van Mickey Mouse sterk gewijzigd. Al vrij snel wist Disney een vriendelijker gezicht aan Mickey te geven. In de oudste strips draagt Mickey een rode korte broek met grote knopen. In latere versies gaat hij 'normaal' gekleed.

Mickey en Minnie★ in stervormige ontploffingen spastisch bewogen, dansten binnen de dikke zwarte lijnen die hun silhouetten omgrensden drie mannetjes, een vet, een mager, en een klein. Zij huppelden in een bos dat door een storm dooreengeslingerd werd, het kronkelig opgezwiept takkenrijk van Sneeuwwitje. De dikke *fieldmarshall* met al zijn medailles, de broodmagere *traitor* Rudolf Hess★ met een schoensmeerveeg als wenkbrauwen en de *Head of the Ministry*, het skeleteus dwergje met armen tot aan zijn enkels, renden, renden, sloegen slangachtige twijgen, inktvisachtige takken weg en speelden tikkertje, Goebbels was het kwiekst, er vloeide kleur in de tekening (van David Low★, de verzameling karikaturen die Louis geschokt had in de boekenkelder van de Louisalaan).

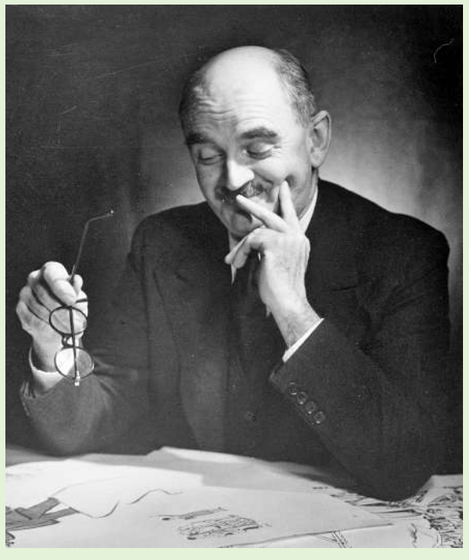
Kaki sloop in de uniformjasjes van Hess en de dwerg, feldgrau in het volume van de maarschalk en zilverblauw in zijn stafje, en met de kleur stopten ze hun spelletje, er was iets gaande op het tennisveld van het kasteeltje 'Flandria', iets golfde uit de kleedkamers, kolkte naar buiten en voor het een draak of een heks kon vormen was het Franklin Delano Roosevelt★ in zijn wagentje, met kinnebak en wittetandenlach en sigarettenpijp. Op zijn brede rug zat een rabbijn. De drie vluchtten in paniek, Goebbels stak de log zwoegend rennende Hess voorbij, Göring verborg zich in een kelder zonder ramen die vol rijshout lag. Uiteindelijk bereikte, op zijn ultrakorte beentjes in zijn ceremoniepak met de satijnen streep, Goebbels de kanselarij en zag ontzet zijn dode Führer liggen. Hij bracht de olympische groet en zei: 'Onze vergeldingswapens zijn een grote scheet in een fles, Führer, wij zijn er veel te laat mee gekomen, wij hadden vroeger moeten opstaan.' Uit de kleren van de Führer steeg een fosforescerende walm, lichtgroen als jonge haver. Goebbels fluisterde: 'Wie waart gij nu, mein Führer, Christus of Johannes?' Dit bleef onbeantwoord, Goebbels ging liggen, legde zijn lange armen als in een turnoefening achter zijn schouders, trok zijn benen op, zo geplooid keek hij naar zijn orthopedische schoen die vlam had gevat. 'Aufstehen,' zei Magda★.

Verder draagt hij handschoenen die hij nooit uitdoet. Mickeys karakter verandert ook nogal; in de eerste verhalen is hij overwegend een baldadig ventje dat vaak rare streken uithaalt. Later wordt Mickey veel serieuzer en ook behoorlijk verstandig; Mickey is vaak degene die de juiste oplossing weet in moeilijke situaties.

Rudolf Hess (Alexandrië, 1894 – Berlijn, 17 augustus 1987) was een Duitse nazipoliticus en de plaatsvervanger van Adolf Hitler. In 1941 vloog hij solo naar Schotland om vrede te sluiten met het Verenigd Koninkrijk, maar hij werd opgesloten en kwam niet meer vrij tot hij in 1987 zichzelf verhing in de Spandaugevangenis te Berlijn.

Rudolf Hess in 1933

Sir David Low (1891 – 1963) was een politieke cartoonist en karikaturist uit Nieuw-Zeeland, die vanaf 1919 vele jaren woonde en werkte in Engeland. Hij had zich het vak van cartoonist zelf geleerd. Hij werd bekend door zijn werk in de Evening Standard, met zijn stereotiep-Britse schildering van kolonel Blimp, opgeblazen, ontvlambaar, nationalistisch, agressief jegens het buitenland, te herkennen aan zijn walrus-snor en uitroep "Gad, Sir!" en zijn genadeloze hekelen van de dictators Adolf Hitler, Benito Mussolini, en Joseph Stalin.
In Italië en Duitsland werd hij in de ban gedaan en op de zwarte lijst gezet.

De Sonderfahndungsliste G.B. ("Speciale Opsporingslijst voor Groot-Brittanië) was een geheime lijst van prominenten die gearresteerd moesten worden. Zij werd opgesteld door de SS als deel van de voorbereiding op de voorgestelde invasie van Engeland, met als codenaam Unternehmen Seelöwe (Operatie Zeeleeuw). Na de oorlog werd deze lijst bekend als Het Zwarte Boek.

Franklin Delano Roosevelt: zie p. 93.

Johanna Maria Magdalena (**Magda**) Goebbels (Berlijn, 1901 – aldaar, 1 mei 1945) was een Duitse nationaal-socialiste. Ze was de vrouw van Joseph Goebbels, de Duitse minister van propaganda tijdens het bewind van nazi-Duitsland.

Magda's oorspronkelijke achternaam was Behrend, de geboortenaam van haar ongehuwde moeder Auguste. Haar biologische vader zou de ingenieur Oskar Ritschel zijn. Toen haar moeder in 1908 trouwde met Richard Friedländer kreeg Magda zijn achternaam. Friedländer was een jood en stierf in 1939 in een concentratiekamp. Richard heeft Magda grootgebracht en zou veel van haar gehouden hebben. Hij heeft Magda om hulp gevraagd toen het hem te heet werd onder de voeten, maar zij weigerde daarop in te gaan. Met haar medeweten is hij opgepakt en afgevoerd naar een concentratiekamp.

Toen Magda zich verloofde met de rijke grootindustrieel Günther Quandt, moest ze opnieuw haar achternaam veranderen, want Quandts streng protestantse familie accepteerde niet iemand met een joodse achternaam. Ze nam toen de achternaam van haar vermeende biologische vader Ritschel aan. Op 4 januari 1921 trouwde Magda met Günther. Het huwelijk werd in 1929 ontbonden.

Op 19 december 1931 trouwde Magda met Joseph Goebbels. Een van de getuigen was Adolf Hitler. Ze kregen zes kinderen: Helga (1932), Hildegard (1934), Helmut (1935), Holdine (1937), Hedwig (1938) en Heidrun (1940). De naam van elk kind begint met de letter h, de eerste letter van Hitler, die voor haar een god was.

De laatste overlevende van Hitlers bunker, Rochus Misch, gaf dit verslag van de gebeurtenissen aan de BBC:

> Direct na Hitler's dood kwam Frau Goebbels met haar kinderen naar de bunker. Ze begon zich voor te bereiden om ze te doden. Dat had ze boven de grond niet kunnen doen - er waren andere mensen die haar zouden hebben tegengehouden. Daarom kwam ze naar beneden - omdat niemand anders in de bunker mocht. Ze kwam met opzet naar beneden om ze te doden.

'Ik geloof dat ik er door ben,' zei Nonkel Omer, een beleefd, getemd man die in een vlekkeloze pyjama aan tafel zat. 'Dat ik me van nu af aan alle dagen ga scheren en proberen de gazet te lezen.'

Meerke was zielsgelukkig. 'Het komt omdat de oorlog gedaan is. Dat heeft op uw moraal gewerkt.'

'Schone liedjes duren niet lang,' zei Tante Violet.

'Als het een beetje meezit,' zei Nonkel Omer, 'zou ik wel durven uitkijken of ik geen werk kan krijgen.'

'Als wat?' zei Tante Violet.

'Hij heeft toch gestudeerd,' zei Meerke.

'In de tijd dat de beesten spraken.'

'Ge hebt al uwe tijd, Omer,' zei Mama. 'Ge moet u niet haasten.'

'Ik zie u gaarne, Constance.'

'Ik u ook, Omer.'

Meerke schepte karnemelkpap uit met schijfjes zure appel, aanschouwde de tafel, haar ogen schoten vol tranen, zij moest gaan zitten.

"t Is nu nog alleen onze Armand die mankeert.'

Nonkel Omer knikte.

'Zoudt ge onze Armand niet eens willen terugzien, Omer?'

'Ja, moeder.'

'Echtig waar? Uit de grond van uw hart?'

Nonkel Omer was in gedachten verzonken.

'Ge hebt een hart van koekenbrood,' zei Meerke.

'Mijn Papa mankeert ook nog,' zei Louis.

'Natuurlijk, ventje, maar ik peinsde een momentje aan onze familie, aan de Bossuyts.'

Niemand zei een woord over Tante Berenice.

In het blauw salon, naast de eetkamer, stond Holst in het midden van de kamer op een oosters tapijt als op een eilandje te wachten. Hij stak een pistool op zak.

John Moses **Browning** (1855 – Herstal, 1926): Amerikaanse vuurwapenontwerper van pistolen, geweren en patronen en uitvinder van mechanieken die tot op de dag van vandaag in vuurwapens worden toegepast. In zijn leven registreerde Browning 128 patenten waarvan het eerste in 1879 werd toegekend voor een eenschotsgeweer.

Alex Morrens: volgens Weisgerber is zijn naam 'Morrens' (zie ook p. 220) een calembour van de Anglo-Normandische dichter Benoît de Sainte-Maure (of More). "Via diens *Roman de Troie* verkrijgt men dan zijn 'masker': Ajax - daarom houdt hij ook van voetbal."

Benoît's beroemde gedicht was bestemd voor de aristocraten en diende een moreel-didactisch doel: het was "een spiegel voor prinsen." Om aan te tonen dat heroïsche karakters ook minnaars konden zijn volgens de principes van de hoofse liefde bedacht Benoît het verhaal over de jonge Trojaanse prins Troïlus en zijn liefde voor de dochter van de priester Kalchas die overliep naar de Grieken. Haar naam is Briseida, maar zij verschijnt in Boccaccio's *Il Filostrato* als Criseida, bij Chaucer als Criseyde, en bij Shakespeare als (*Troilus and*) *Cressida*.

Girolamo **Savonarola** (Ferrara, 1452 – Florence, 1498): dominicaan en van 1494 tot 1498 heerser over de Florentijnse Republiek.

Savonarola wordt vaak, met de Bohemer Jan Hus en de Engelsman John Wycliffe, tot de voorlopers van de Hervorming en het protestantisme gerekend, maar Savonarola bleef trouw aan de rooms-katholieke geloofsleer. Hij stond bekend om zijn anti-renaissancistische boetepreken, boekverbrandingen en de vernietiging van kunstwerken, bekend als vreugdevuur van de ijdelheden. Zijn acties luidden de tijdelijke ondergang van de Medici-familie in als machthebbers van Florence.

Portret van Girolamo Savonarola door Fra Bartolomeo

In de carnavalstijd van 1497 riep Savonarola de mensen van Florence op om alle ijdelheden

'Zijt ge alleen?'

'Dat ziet ge toch,' zei Louis.

'Wacht er niemand anders buiten? Niemand gezien?'

'Nee, kijk maar.'

'Ik zou ze toch niet zien. Ze zitten meestal achter de rododendrons.'

Op het marmeren schoorsteenblad, naast het porseleinen beeld van een Schotse doedelzakspeler lag een Browning★.

In de wijde keuken waar Holst donker bier schonk in kristallen bekers, stond een dubbelloop tegen de wand achter de deur. Holst zei dat Alex Morrens★ met de juniores van Bastegem Excelsior een Witte Brigade-eenheid had gevormd die het huis omsingelde. Hij kende de motieven van Morrens niet. Het kon best zijn dat Morrens vond dat Holst als Vlaamse Wachter al te gemakkelijk door het toedoen van commandant Konrad aan gerechtelijke vervolging was ontsnapt. Of dat Morrens meende dat Holst verantwoordelijk was voor de verdwijning van zijn wettige echtgenote. De jonge voetballers richtten hun jachtgeweren zodra ze Holst's schaduw zagen, maar er was nog niet een schot gevallen.

'Zij wachten,' zei Holst. Waarop, dat wist hij ook niet. Tot hij de deur uitging misschien. Daarom was hij niet op de begrafenis van Peter verschenen. De vrouw van de kruidenier bracht hem brood en conserven. Voor de rest was de kelder boordevol Bourgogne, champagne, Cointreau.

'De afwas en de was doe ik toch zelf. Altijd gedaan.'

'Maar wat willen ze?'

'Ach,' zei Holst. 'De grote zuivering.' De Kei stond naast Holst, even verwilderd en ongeschoren en zei: ... 'de theocratische dictatuur van Savonarola★... de dominicanen extatisch van zuivering... de kinderen in zijn kielzog trokken versierselen, juwelen, kanten kraagjes van de dames op straat... de burgers verbrandden hun bezittingen zoals Seynaeve zijn plakboeken... en verbrandden Griekse, Hebreeuwse manuscripten... de kiemen van de ketterij.'

'Haar kleren, haar juwelen,' zei Louis. 'Heeft Madame Laura die niet meegenomen?'

(sieraden, schilderstukken, feestkleding, pruiken, speelkaarten en speeltafels) te verbranden op de Piazza della Signoria. Daar werd gevolg aan gegeven. Dit werd herhaald in de carnavalstijd van 1498 toen ook boeken, schilderwerk van Sandro Botticelli en Fra Bartolomeo in vlammen opgingen.

In de zomer van 1497 brak de pest uit in Florence. Elke dag stierven zo'n honderd mensen; de kinderen werden gespaard. Savonarola greep dit feit aan en preekte dat de toekomst van de kerk en maatschappij in de handen lag van kinderen en jonge mensen. De ouderen probeerden complotten te smeden om Savonarola uit de weg te ruimen, maar deze preekte dat het nu de tijd werd voor de grote vernieuwing.

Hij kwam in conflict met paus Alexander VI, wat uiteindelijk tot zijn dood op de brandstapel leidde.

'Nee,' zei Holst wantrouwig. 'Daar draag ik zorg voor.'

'Maar ge hebt toch een gedacht waar zij zo hals over kop naartoe kan gegaan zijn? Naar Amerika, met een Amerikaan?'

'Hals over kop,' sputterde Holst, hernam: 'Hals over kop.'

Louis draaide aan de knop van de radio. Een kinderkoor zong met geknepen stemmetjes *Miserere*, tien twaalf keer na mekaar, door mekaar, de klacht golfde, verstrooide zich in flardjes die fabelachtig weer samenklitten, een Gesticht vol engelen.

Tante Violet was voor de zoveelste keer uit Brussel teruggekomen.

'De vijfde keer,' zei Meerke.

In haar knellende grijze deux-pieces, met een iets bleker Tirools hoedje op, een frivole bebloemde zijden sjaal die haar kinnen bedekte, op verpleegstersschoenen met een bolle top en verstandige blokken van hakken, schuifelde zij binnen, gooide haar slangenleren tas met een smak in Meerke's rieten zetel en stampte naar boven.

'Zonder boe of ba,' zei Meerke. 'Sedert dat zij geen school meer doet heeft zij geen manieren meer.'

'Zij eet te veel omdat zij geen man kan vinden en zij kan geen man vinden omdat zij te veel eet,' zei Meerke. 'Gelukkig dat die charlatan nu naar Frankrijk of ik weet niet waar vertrokken is. Niemand op 't Ministerie mag zijn adres geven. 't Schijnt dat Violet daar in de bureaus heeft staan stampen van koleire.'

'Om hare Hugenoot?'

'Zeg maar: Protestant.'

'De Hugenoten zijn Protestanten, Meerke.'

'Waarom noemen zij zich dan Hugenoten? Op 't Ministerie weten ze niet waar hij is, maar de cadeaus van Violet Bossuyt, die manchetknopen, dat zijden hemd, dat abonnement op de bijlage van de Winkler Prins, die weten ze wel

Franciscus: zie ook p. 39.

waar te zenden. Nu moeten we direct zeggen dat hij nobel werk heeft gedaan, Konrad, een echte Sint Franciscus★, niets was hem te veel, dag in dag uit met zijn jeep door 't land bij al de politiekers en de krijgsauditeurs gaan pleiten voor genadeverzoeken, hij heeft veel zwarten gered, dat moet gezeid zijn.'

Zij legde haar wol opzij, keek door het raam naar de garage waar haar lieveling Nonkel Omer zat, lag of ijsbeerde. Zij nam de breipennen weer op.

'Hugenoot,' zei zij schamper. 'Een geluk dat hij gevlucht is. Anders vloog hij ook de bak in en ging ze hem alle dagen opzoeken met bananen en nootjes en vers ondergoed.'

'Gevlucht, Meerke?'

'Ach jongen, laten we erover zwijgen. Het leven is het leven.' Maar zij kwam erop terug natuurlijk, de roddelprofetes, en na veel boosaardig gerekt geweifel zei zij dat Konrad, ook tijdens de oorlog, opgesloten bij Jules de timmerman, nooit opgehouden was met zijn hagenprekerij, meestal 's nachts in schuren. De hele oorlog lang zegende hij boeren en boerinnen en gebood hij hun boekweit te eten. Maar nu had zijn ketterse leer hem achterhaald want een jeep met Poolse soldaten had de dochter van Vissenaken op een landweggetje gevonden, bloedend en met een kind nog aan haar vast met de navelstreng. Zij wilde niet mee in de jeep, maar zij was te zwak. Want dat was een van de duivelse Hugenootse reglementen. Als ze ziek waren mocht er geen dokter bij. Als zij voelden dat een kind geboren zou worden moesten ze de vrije natuur inlopen tot ze niet meer konden en dan gaan liggen met hun buik naar de zon of de sterren.

'En was dat kind van de dochter van Vissenaken...'

'Het is blijven leven. Maar dat maakt geen verschil voor het gerecht. Onze Lieve Heer moet zijn getal hebben en alleman mag zijn eigen godsdienst hebben, dat staat in de wet, maar zoiets gaat over de schreef.'

'Maar was dat kind van hem, van Konrad?'

'Hoe kunt ge dat ooit weten, jongen? - hij heeft veel boerinnen

Huldrych **Zwingli** (ook Ulrich Zwingli) (1484 – 1531): belangrijke Zwitserse reformator en leider van het protestantisme binnen Zwitserland. Onafhankelijk van Maarten Luther kwam Zwingli door het bestuderen van de Bijbel vanuit een humanistisch oogpunt tot een vergelijkbare conclusie aangaande de kerk en het geloof.

Zwingli studeerde in Bern, Wenen en uiteindelijk Bazel. Hij studeerde onder andere muziek, filosofie en diverse humanistische onderwerpen en voltooide zijn studies in 1502.

Zwingli was ervan overtuigd dat alleen de Bijbel, en niet de tradities van de kerk, de bron was van het geloof.

Hij was van mening dat het zonder een buitengewone Goddelijke zegen onmogelijk was voor een priester om zich aan het celibaat te houden. In het voorjaar van 1522 trouwde hij in het geheim met Anna Reinhard. Zij was een jonge weduwe met drie kinderen, die bekendstond vanwege haar schoonheid, geloof en trouw aan de reformatie. Zwingli vierde zijn huwelijk op 2 april 1524 in een openbare kerkdienst. Reinhard kreeg tussen 1526 en 1530 met Zwingli nog vier kinderen.

Zwingli's radicale volgelingen maakten gebruik van de situatie in Zürich om afbeeldingen en beelden uit de kerken te verwijderen, de liturgie te veranderen en de mis te versoberen. Tegen het einde van 1524 waren de kloosters afgeschaft. Van 1526 tot 1531 werd Zwingli's vertaling van de Bijbel, de Froschauer Bijbel, gedrukt.

gezegend in hun schuur en niet alleen met Hugenoots wijwater. En uw tante, op een dag begon ze koortsblaren op haar lip te krijgen, de een na de andere. Voor mij heeft ze dat van hem gekregen. Ze heeft er crème op gedaan en het is weggetrokken, dat wel, maar ik ben toch achter haar rug naar pastoor Mertens getrokken om het te vertellen. - Ik zeg nu wel dat hij naar Frankrijk gevlucht is, maar hij sprak nogal dikwijls over Zwitserland, over Zwingli★ in Zwitserland. Pastoor Mertens zal wel weten waar dat ligt.'

Hij zwierf in steeds nauwere cirkels rond Michèle's huis maar durfde niet aan te bellen. Want als hij zou bellen zou zij niet opendoen. En als zij zou opendoen zou zij vragen: 'Jongen, wat kan ik voor u doen?' Overigens, zij was het die zich schaamde over haar borstpartij, dus was zij het die, op haar fiets, langs 'Zonnewende' moest komen hunkeren. Het irriteerde hem dat hij een tweede nummer van *Les Nouvelles Littéraires* had moeten kopen. Raf was niet thuis. Hij had geen zin om naar Holst toe te gaan, hem te storen terwijl hij geknield lag voor een foto van Madame Laura, beschenen door een kerstboomkaarsje.

Vanuit de oprijlaan, tussen de dahlia's, hoorde hij Mama een brief van Papa voorlezen, een vertrouwelijk, kalm geluid. In de achterkeuken schopte hij tegen een rij klompen, de lezing stopte abrupt. Ongelovig zag hij Tante Violet, Meerke en Anna die aan de tafel zaten. Op het zeildoek voor hen stonden kopjes koffie en een okergele cake, de vrouwen keken naar Mama die rechtop stond met in haar hand zijn schrift, het in verschoten bruin linnen gebonden, langwerpig kasdagboek. Zij sloot het boek met een unheimlich klapje.

'Zet u, Louis,' zei Meerke. 'Een stukje cake? Het is Anna's moeder die hem gebakken heeft.'

Hij sprong op zijn moeder af, zij ontweek hem, hield het schrift ver van hem af, zij zou het naar Tante Violet gooien

De Zwitserse Bondsstaat was geen gecentraliseerde staat, maar een samenwerkingsverband tussen kantons die het slechts over enkele dingen eens waren, maar hoofdzakelijk over de wens onafhankelijk te blijven van het Heilige Roomse Rijk. Toen de rooms-katholieke kantons aanstalten maakten een alliantie te vormen met keizer Karel V, stelde Zwingli voor hun de oorlog te verklaren om dit te voorkomen. Zijn oorlogsdrift werd echter niet door alle protestanten gesteund en de andere kantons besloten economische strafmaatregelen te nemen tegen de rooms-katholieke kantons.

In oktober 1531 pleegden de rooms-katholieke kantons een gezamenlijke aanval op Zürich. Vanwege de onverwachtheid van de aanval waren de protestanten nauwelijks klaar om zich te verdedigen. Toen het protestantse leger bijeengekomen was, ging Zwingli met hen mee. Hij werd in de veldslag gedood. In **Kappel** werd het leger van Zürich definitief verslagen en werd de Vrede van Kappel getekend.

Zie ook p. 713, waar Raf zegt dat Konrad aan het studeren is in Kappel, waar Zwingli gesneuveld is.

(Wat 'Mam a' hier voorleest zijn zinnen uit Het geheim van het Merrivale Slot *van James Corbett, dat op 30 december 1934 als feuilleton was verschenen in ABC, jrg. 3, nr. 49, p. 12 - 13. Ze zijn als parodie bedoeld. Zie: Absillis Kevin, Van Hulle Dirk. - "Vandaar mijn vele ratures": de genese van Het verdriet van België (1983) - Spiegel der letteren - ISSN 0038-7479 - 58:2(2016), p. 279-309. A.B.)*

als bij basketbal, en die naar Anna, het was een vrouwenteam. Het kwaad was geschied. Maar die vrouwen, over wie hij heerste en die hij bij Raf zijn 'harem' had genoemd, schenen de monsterlijke omvang van hun overtreding niet te beseffen. Kome wat komen moet.

Hij hapte in de cake, propte zijn mond vol.

'Het is wreed schoon wat ge geschreven hebt,' zei Meerke.

Tante Violet knikte. 'Wij hebben ons hier al een kwartiertje goed geamuseerd, Anna vooral. Maar ze verstaat zekere uitdrukkingen niet.'

'Het is toch over ons, ik wist het,' zei Mama en hield het schrift onder haar oksel. Warm schrift.

'Het gaat helemaal niet over u,' zei Louis. De helft van de cake was op, Tante Violet sneed gauw een brokkelig stuk af.

Mama leunde met haar breedgeworden billen tegen het aanrecht, bracht het schrift naar haar neus, en las voor met een deftig afstandelijk timbre.

'Er heerste een element van grote zelfzuchtigheid onder alle bewoners van de protserige villa.'

'Protserig,' zei Anna, 'dat is nu zo'n woord, ik heb dat nog nooit gehoord, is dat Hollands?'

'Dat wil zeggen: pretentieus,' zei Tante Violet. 'En houd nu uw mond.'

'Eenieder zat vergenoegd zoals in de schil ener banaan, gaf geen zier om wat er zich in de buitenwereld afspeelde en zorgde er voornamelijk voor zich te omgeven met alles wat mode en luxe kunnen aanbieden. In het bijzonder was dat alzo bij de vrouw die haar meest moederlijke plichten verzuimde en in de ergste onzedelijkheid kon vervallen.'

'Onredelijkheid!' riep Louis.

'Het is omdat ge nooit een slingertje onder uw 'z' zet,' riep Mama harder. Zij hernam. 'Zij, zij bracht namelijk haar leven door in de zon van haar eigen egoïsme en dacht daardoor niet aan de schaduwen die door haar zelfzuchtigheid vielen over haar nabestaanden die de verheerlijking van

haar zelf, een verguldsel van haar wezen, moesten ondergaan elke dag die de Heer schiep...'

'Waar haalt hij toch die zinnen en die woorden?' zei Meerke.

'Hij kan er zo een schone draai aan geven,' zei Anna.

'Ondertussen is het over mij dat hij kwaad spreekt,' zei Mama.

'*Mode en luxe*, dat is overdreven,' zei Tante Violet, 'wij komen niets tekort, maar mode en luxe, Louis... wat is er?'

Hij kon het niet tegenhouden. Hij dacht dat hij even afstandelijk als haar voorleestoon de droesem van deze kelk had kunnen drinken. Hij schaamde zich diep dat Anna het zag, maar hij zag de keuken en de verraadster in een waas, proefde het zout van tranen.

'Ge moet u dat niet zo aantrekken.'

'Wij vinden het allemaal schoon.'

'Louis,' zei Mama, als tegen de tekkel Bibi Zwo.

Nu wist hij waarom zijn traanklieren hadden gewerkt. Omdat in Mama's gevoelloze onbeklemtoonde voorlezing zo onherroepelijk duidelijk was geworden dat het talentloze, onwaardige onzin was die zij las.

'Ik weet niet of de mensen zoiets gaarne lezen,' zei Meerke. 'Want *wij* weten dat het van u komt, wij kennen u.'

'Lees een beetje verder, Madame Constance,' zei Anna.

'Nee, genoeg!'

'Doe niet zo kinderachtig, Louis. De mensen van *Het Laatste Nieuws* gaan het ook lezen, waarom wij niet!'

'Lees het einde, Constance, dat we een gedacht krijgen van het geheel.'

Mama sloeg de pagina's om. '...bijna zonder enige inspanning orgelde de melodie uit de keel van Mevrouw Horforêt★ en toen stierf de laatste noot weg, rein en zuiver als de klank van trillend kristal. Zij stortte uitgeput maar verzaligd neer op de canapé. Meneer Horforêt wiens gemoed vol zon was geweest vroeg zich af welke bevelen uit haar lippen zouden vloeien en of hij haar blindelings zou gehoorzamen.'

'Is het dan gedaan?' vroeg Meerke.

Mevrouw Horforêt: Buiten-bos, Bos-uit, Bossuyt, Louis is bezig aan een rond zijn moeder draaiende sleutelroman. Louis' moeder heeft geen moeite om te raden dat zíj die mevrouw Horforêt is. (Absyllis en van Hulle).

Katoen-mousseline

Mousseline is een lichte, zachte, transparante stof, geweven in effenbinding, uit getwist garen. Er bestaan diverse kwaliteiten, van zeer fijn tot zeer grof. De naam is afgeleid van de stad Mosoel in Irak, een oud centrum voor de textielhandel, waar Europeanen er voor het eerst mee in aanraking kwamen.

De stof werd in de 18de eeuw zeer populair in Frankrijk en van daaruit in de hele westerse wereld.

Damesjurk van mousseline, Europa, ca. 1855.

Tegenwoordig zijn er diverse soorten, b.v. **katoenen mousseline**: ketting en inslag uit zacht getwist katoenen garen.

Tokalon: ook p. 413.

De hertogin van Windsor: zie p. 292.

'Meer staat er niet.'

'Het is een raar einde,' zei Anna.

'Eén opmerking,' zei Tante Violet. 'De noot stierf weg en zij viel op de canapé. Wie? De noot?'

'Maar nee, Mademoiselle Violet. Het was die vrouw natuurlijk,' zei Anna.

'Ik viel op de canapé,' zei Mama. 'Ik.' Zij gleed van het aanrecht, en lag met haar hijgende borst in het schort van katoen-mousseline★ tegen de tafel, zij legde haar gezicht, mat van het rijstpoeder Tokalon★ tegen het zeil en sperde haar grijze spottende ogen waar ooit gouden spikkeltjes in flonkerden. 'Zo lag ik uitgeput maar verzaligd.'

Zij richtte zich op. 'Gij gaat de prijs van *Het Laatste Nieuws* winnen. Wedden?'

'Als 't allemaal zo schoon geschreven is, zeker,' zei Meerke.

'Die vrouw, die mevrouw Horforêt, doet mij denken aan de hertogin van Windsor★,' zei Tante Violet. 'Ook zo'n egoïste.'

De cake was op. Louis plette kruimels met een natte wijsvinger, at ze. De cake was droog, bleef steken in zijn keel. Hij moest niezen. Hij trachtte het tegen te houden. Tranen, niezen, zaad ophouden. *Toujours sourire.* Op de knieën van zijn Manchester broek vielen twee wijde druppels bloed, het bloed liep in zijn mond. Meerke zag het als eerste en riep: 'Jongetje!'

Hij ving Anna's blik op vol walg en vrees. Meerke hield een natte handdoek tegen zijn neus. 'Laat mij,' zei Mama. Zij kneep zijn neus dicht met twee warme vingers. Zij hield zijn hoofd achterover tegen haar borst. 'Wacht,' zei zij. 'Stilletjes, het is niets.'

Uit haar schortzak haalde zij één van haar belachelijke ragfijne zakdoekjes. Het werd rood. Toen waste zij met de natte zakdoek zijn wangen, zijn lippen. Hij beet in de zakdoek. Langs de top van zijn Seynaeve-neus loensend zag hij de bijna onbewogen, wrede blik die zich in hem haakte, terwijl ze murmelde en hem tegen zich aanduwde. In geen jaren was hij zo dichtbij haar geweest.

De **Orinoco** is een rivier in Venezuela, die ontspringt in de Sierra Parima (Hoogland van Guyana), vlak bij de grens met Brazilië.

De monding is een enorme rivierdelta met moerassen en wouden.

In het regenseizoen kan de Orinoco 22 kilometer breed en 100 meter diep worden.

Het beroemde verhaal *Robinson Crusoe* van Daniel Defoe speelt zich af in de delta van de Orinoco.

Delta van de Orinoco

Een Waraofamilie in hun kano

'Frau Seynaeve,' zei hij als een van de simulanten in de infirmerie van de ERLA die zich verminkten om bij haar te zijn. Onafhankelijk van hemzelf ging zijn hand naar omhoog en kroop als een bevrijd koel kalm vlezig dier langs haar schouder, haar keel, haar kaakbeen.

'Blijf liggen,' zei zij.

Zijn vingers streelden haar wang. Hij zag de attente wijven om hen heen en sloot zijn ogen, wreef zijn nek tegen zijn moeders borst, ik mag dit nooit vergeten, blijdschap is iets dat bestaat. Mama.

'Stil,' zei zij maar het was bestemd voor de andere vrouwen, die de keuken begonnen op te ruimen. Hij bleef zijn ogen dichtpersen. Zij draaide haar bovenlijf zodat zijn hand wegviel en toen was hij weer een kind als alle andere of als Ivo Liekens van wie men zei dat hij tot zijn vierde jaar aan de borst van zijn moeder had gehangen of als die kinderen aan de Orinoco★ op wier schouders de moeders een gevlochten grasmat vol termieten drukken om ze te harden tegen allerhande verdriet in het verder leven, zij duwde hem zachtjes, zeer traag weg van haar fluwelen, geurende warmte. 'Ga wat op uw bed liggen,' zei zij.

Hij nam zijn schrift mee naar boven. Met zijn hoofd ver achterover scheurde hij het, zoals op de kermis in Walle de Sterkste Man van Vlaanderen telefoonboeken vaneen reet. Hij verbrandde het schrift in zijn potkacheltje, pookte in de zorgvuldig geschreven regeltjes, in de blauwe vlam, de witte rook.

Hij werd wakker met een korst in zijn neusgaten. Hij pulkte. Begon aan een nieuw schrift. Mama was nog zo stom niet toen ze vroeg of zijn verhaal over het Gesticht van Haarbeke ging. Gejaagd als Papa★, koud als Peter tijdens zijn leven (en zeker nu, grijnsde Louis) schreef hij: 'Dondeyne had een van de zeven Verboden Boeken onder zijn schort verstopt en mij meegelokt.' Hij schrapte het woordje 'mij' en verving het door 'Louis'.

(Gejaagd als papa ...: het is op deze plaats dat de lezer bemerkt dat Louis zelf de schrijver is van (in elk geval) het eerste deel "Het Verdriet" van Het Verdriet van België.
Door het woordje "mij" te schrappen (rature) en te vervangen door "Louis" verandert Claus het vertelstandpunt van homodiëgetisch naar heterodiëgetisch.
Het vertelniveau is intradiëgetisch. (Absillis en van Hulle). A.B.)

De Sicherheitsdienst (**SD**) evolueerde tussen 1931 en 1945 van een bescheiden Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP)-inlichtingendienst tot de staatsinlichtingendienst van nazi-Duitsland.
De dienst werd in maart 1931 door Heinrich Himmler opgericht.

Met de machtsovername van de nazi's in Duitsland in 1933 was de dienst bekend als de SD-Amt en ontstond er een zekere competitie met de Sturmabteilung (SA).
De SD-Amt stond vanaf 1934 onder het bevel van Reinhard Heydrich.

Tussen de Sicherheitsdienst en de Gestapo waren veel overeenkomsten. Beide geheime diensten stonden onder leiding van dezelfde personen (Reinhard Heydrich was de bevelhebber van de SD en de Gestapo en rapporteerde aan Heinrich Himmler, die chef van de Duitse Politie was) en ook hielden beide organisaties zich bezig met dezelfde taken. Toch kan worden gesteld dat de Sicherheitsdienst veelal de informatie verzamelde terwijl de Gestapo en tot op een zekere hoogte de Kriminalpolizei, de uitvoerende diensten waren.

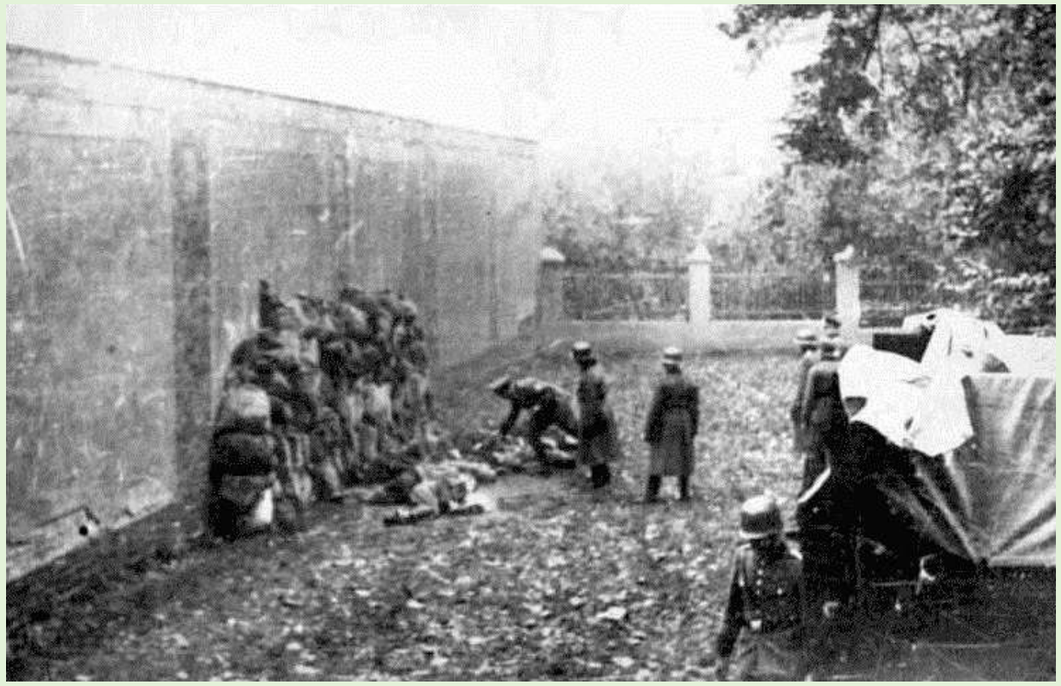
De taak van de SD was het observeren van politieke tegenstanders van het Derde Rijk, het voorzien van politiek nieuws uit het binnen- en buitenland, het verzamelen van de indrukken van de burgers op politieke beslissingen, het voorbereiden van sabotage-acties en opstanden in het buitenland.

Einsatzcommando:
Einsatzgruppen waren paramilitaire doodseskaders uit het Derde Rijk die voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog actief waren aan het oostfront.

Deze eenheden, die bestonden uit leden van de Sicherheitspolizei (SiPo), Sicherheitsdienst (SD), Ordnungspolizei (OrPo) en Waffen-SS, volgden de Wehrmacht in het spoor van haar opmars. De missie van de Einsatzgruppen was om alle weerstand achter de Duitse frontlinie uit te schakelen. De Einsatzgruppen doodden in hun ogen "ongewenste elementen" zoals Joden, communisten, zigeuners, homoseksuelen, intellectuelen, gehandicapten en partizanen. De slachtoffers waren voornamelijk burgers die zonder enige vorm van proces werden vermoord.

Theo van Paemel trok een grimas terwijl hij met beide handen zijn kuit beetnam en vijf centimeter van zich af zette. 'Het is geen lachspel, zo'n been, vooral daar ik heel de tijd op de been ben, van hier naar ginder, ik weet niet meer waar mijn hoofd staat, maar ik moest naar hier komen, ge weet hoe ik u altijd gerespecteerd heb, Constance.'

Hij vertelde dat hij nu pas teruggekomen was uit Holland. De SD★ had daar lelijk huisgehouden en hij had daar nog alle moeite van de wereld gehad om zijn positie te verklaren. 'Want de Hollanders verstaan geen kloten, Constance. Zij interesseren zich helemaal niet aan België. Ge waart bij de REX-isten, zeiden ze en ze bedoelden het Einsatzkommando★ van de West-Vlamingen. Een grote muil over de collaboratie van de Vlamingen maar aleens niet weten hoe de verschillende formaties heetten. Enfin. Ik zeg: "Ja, ik was bij de SD, officieel, ge kunt de dossiers nakijken." Zij wilden mij gelijk de handboeien omdoen. Ik zeg: "Hola, telefoneer eerst eens naar die of die numero." Zij wilden niet. Ik zeg: "Hola, mannekes" en ik heb zo een naam of twee drie laten vallen. En toen ze getelefoneerd hadden was het van "Excuus, zeg!" en "Sorry hoor!" Enfin. Waarvoor ik gekomen ben. Toevallig ben ik op een vergadering van onze Liga eergisteren, die is opgericht in augustus Veertig, want wij waren de eersten, Constance, om tegen de nazi's te opereren, wij hebben niet gewacht op Radio Londen. En wat hoor ik? Dat onze kameraad, de politiecommissaris Van Dieken, die wij onder ons natuurlijk het Kieken noemen, op stap is geweest de dag tevoren met John Wallaert van Outryve, dat is normaal, Van Dieken en Wallaert zijn gezworen kameraden, twee schone smeerlappen die elkaar gevonden hebben. En, af en toe, zo een keer of twee in de week doen ze de toer van alle vrouwen van Zwarten die binnen zitten. Ge ziet van hier dat ze getrakteerd worden, zuipen en smeren, om van de rest niet te spreken, ge verstaat mij, al die vrouwen peinzen dat als ze maar goed staan met de krijgsauditeur★... Wel ja, nog een druppelke. Alhoewel dat ik absoluut niet mag van de dokter voor mijn been... Nu

In mei 1940 werden bij de invasie van West-Europa, inclusief Nederland en België, ook Einsatzgruppen ingezet. Net als in Oostenrijk en Tsjechië was er hier geen sprake van bloedvergieten en bestond het werk van de Einsatzgruppen vooral uit inlichtingen- en voorbereidingswerk voor de bezetting. Wanneer Duitsland Groot-Brittannië binnengevallen zou zijn, hadden vijf Einsatzgruppen de opdracht gekregen 2.820 prominente Britten te arresteren.

Krijgsauditeur: iemand die voor zijn beroep de openbare aanklager bij een Belgische militaire rechtbank is.

Ceusters en De Coene: zij droegen een riem met de lelie van de scouts. Zie p. 556. Ook 558.

De Direction Generale van de *Sûreté Nationale* (DGSN) is van oorsprong een politieke politie-organisatie die per decreet-wet is opgericht op 28 april 1934 ter vervanging van de directie van de **Sûreté Générale**.

Tussen 1941 en 1944 werd de Sûreté vervangen door de Police Nationale.

komt het schoonste, Constance. Die propere baron van mijn kloten Wallaert van Outryve is dan maar 's morgens thuis toegekomen, en wat vindt hij thuis? Heel zijn familie, zijn moeder, zijn zusters, de moeder van zijn vrouw, heel de hutsekluts, want die nacht had zijn vrouw een kleine gekregen, en met zijn zat hoofd is hij op de grond gaan liggen schreien van contentement.

Enfin, wat de kwestie is, Constance, en waarvoor ik kom, omdat ik u respecteer, die Wallaert, vooral nu dat zijn vrouw uit de circulatie is, is een hete bok lijk geen tweede, hij is, om het op zijn schoon-Vlaams te zeggen, gevoelig voor vrouwelijk schoon. Zodat het misschien geen al te slecht gedacht zou zijn, moest ge hem persoonlijk gaan bezoeken, in alle eer en deugd, wel te verstaan, dat spreekt vanzelf.'

Mama knikte. Louis knikte. Van Paemel beschikte.

'Maar meneer van Paemel, als gij zo tegen de Duitsers waart, waarom hebt ge dan in het College Ceusters en De Coene★ opgehaald met de SD?'

Theo van Paemel draaide het leeg kelkje tussen zijn vingers. Louis schonk in.

'Ik ben tegen iedereen,' zei hij. 'Omdat iedereen mij nodig heeft.' En Mama knikte alsof zij dit begreep, alsof zij het daar mee eens was.

'Ge moet leren verder kijken dan uw neus lang is,' zei Van Paemel. "t Is daarom dat ik nu een tijdje wacht om naar Walle terug te gaan. De meeste mensen *peinzen* dat zij mij gezien hebben als handlanger van de Duitsers.'

'Maar, meneer van Paemel, zij *hebben* u toch gezien.'

'Als wat? Ik weet zelf soms niet meer waar mijn hoofd staat, bij de SD of bij de Sûreté Generale★, hoe kunnen de meeste mensen het weten?'

Een donkerblonde vrouw, die nu kastanjebruin geverfd is met nog een glans van de vorige rode spoeling, en nog goed

In 1944 werd de Sûreté opnieuw opgericht en in 1969 vervangen door de Direction Générale de la Police Nationale.

De **Mammelokker** is een beeldhouwwerk op het timpaan van een Gents gebouw uit ca. 1741 van bouwmeester David 't Kindt. De naam is ook in gebruik voor het gebouw zelf, een voormalige cipierswoning die aanleunt tegen de lakenhal bij het Belfort van Gent.

De naam "Mammelokker" is afkomstig uit het Gentse dialect en betekent letterlijk borstzuiger ("mamme"=borst en "lokken"=zuigen. Aldus Wikipedia).

De legende stamt uit de Romeinse oudheid en wordt verteld door Valerius Maximus in zijn *Facta et dicta memorabilia*. Cimon is een oude man die in de gevangenis zit en is veroordeeld tot de hongerdood. Zijn dochter Pero mag hem wel bezoeken, maar mag geen eten meebrengen. Ze houdt hem in leven door hem dagelijks de borst te komen geven.

de Mammelokker, gekneld tussen 't Belfort en de Lakenhalle – Claude Fasseur

bewaard is, niettegenstaande haar zevenendertig jaar, alhoewel getekend door het heimelijk ongemak dat melancholia heet, trad vastberaden het kantoor binnen van de vertegenwoordiger van het Belgische gerecht.

(Als ge nu mijn nieuw schrift inkijkt, Mama, maak dat ge wegkomt.)

Een dame op leeftijd, mijn moeder, wandelde gezwind de kamer binnen van de krijgsauditeur.

(Mama, ga weg, zeg ik u!)

In de schaduw van het Belfort, op de hoogte van een van de twee emblemen van Gent-vast-als-cement (het eerste de vuurspuwende draak zijnde), namelijk de Mammelokker★, een uitgemergelde grijsaard die in zijn gevangencel de welige borst krijgt van zijn dochter, had op de tweede verdieping van een imposant negentiende-eeuws gebouw het krijgsauditoriaat zijn burelen. Mevrouw S., kettingrookster, hijgde van het nochtans korte trappenklimmen, stootte een gecapitonneerde deur open en trad in de zondoorvlamde ruimte waar de krijgsauditeur haar opwachtte.

De man was niet alleen van kleine adel maar ook als persoon onaanzienlijk. Zoals kleine naturen op belangrijke posten plegen te doen boog hij zich geruime tijd met een gewichtig air over papieren. Mevrouw S. vertikte het om haar aanwezigheid te onderlijnen. Wel kreeg zij een blos van ergernis. Want zij kon op ditzelfde ogenblik niet vluchten, zij was namelijk op de eerste verdieping achter de rijkswachter zijn rug geslopen. Indien zij nu, achternagezeten door de krijgsauditeur aan wie zij een klinkende mep had toegediend, in die rijkswachter zijn armen viel, zou deze menen met een Zwarte Charlotte Corday★ te doen te hebben, met de bommelbaron Zeep★ als schamele Marat★. Mevrouw S. was laf en kuchte.

De krijgsauditeur zei: 'Mevrouw, uw zaak staat er niet goed voor.'

'De zaak van mijn echtgenoot.'

De krijgsauditeur monkelde superieur, schroefde zijn bril vast op zijn neus. 'Uiteraard heb ik het dossier nog maar

Marie Anne **Charlotte Corday** d'Armont (1768 – Parijs, 17 juli 1793) vermoordde op 13 juli 1793 revolutionair, links-extreme politicus en journalist Jean-Paul **Marat** in zijn bad.
Marat op zijn beurt wordt mede-verantwoordelijk geacht voor de vervolging van en moord op duizenden vermeende tegenstanders van de Franse revolutie.

Charlotte Corday, op haar verzoek geschilderd door Jean-Jacques Hauer, enkele uren voor haar executie.

Corday was zelf revolutionair gezind en een enthousiast aanhanger van de fractie van de girondijnen. Marat maakte deel uit van een radicale factie van de jakobijnen, die bloedige moordpartijen aanrichtte tijdens de eerste fase van de Franse Revolutie (Septembermoorden (1792). Marats fanatisme en meedogenloosheid beangstigde Corday en zij besloot hem te doden om erger te voorkomen. Ze ging bij hem thuis, werd binnengelaten, en terwijl hij de namen van contrarevolutionairen die ze hem dicteerde opschreef, stak ze een keukenmes in zijn borst. Tijdens de rechtszaak die volgde op de moord verklaarde zij: 'Ik heb één man omgebracht om er 100.000 te redden'. Vier dagen na Marats dood werd zij geëxecuteerd onder de guillotine.

Aanvankelijk werd Marat vereerd als een martelaar, maar enkele jaren later kreeg Corday postume erkenning om haar opoffering om het land van een monster te bevrijden. Deze visie wordt weergegeven in het schilderij Charlotte Corday van Paul-Jacques-Aimé Baudry (1828-1886). Corday wordt daarop afgebeeld als een nationale heldin van Frankrijk, zoals de landkaart achter haar moet symboliseren.

Peter Benoit componeerde in 1876 een opera over de moord van Corday.

In 1952 voerde de Koninklijke Toneelvereniging “Wilskracht & Vreugd” uit Galmaarden (halverwege tussen Kortrijk en Brussel) de “beroemde en vrolijke operette in drie bedrijven *De Bommelbaron* op, compleet met Koor Dames, Koor Heren, Kinderkoor en Orkest.

De **Hibiscus** komt van nature voor in mediterrane, subtropische en tropische gebieden over de hele wereld.

Veel soorten worden gekweekt voor hun opvallende bloemen. De tuinhibiscus (Hibiscus syriacus) is de nationale plant van Zuid-Korea en de Chinese roos (Hibiscus rosa-sinensis) is de nationale plant van Maleisië.

Koraalmalve

vluchtig kunnen inkijken maar wat ik er ontwaard heb is van zo'n aard dat ik u ernstig moet vragen uw insisterende houding te milderen. U heeft voorspraak, vooraanstaande politieke figuren hebben, ongetwijfeld onder druk van het bisdom West-Vlaanderen, gunstige verklaringen afgelegd, desalniettemin...'

'Zelfs bij een vluchtige studie moet uw juristenoog geregistreerd hebben dat de aantijgingen...'

Hij hief bezwerend maar onwennig zijn pols met gouden horloge, als een verkeersagent de eerste dienstdag in een kalm kwartier. 'De aanklachten zijn legio. En moeten stuk voor stuk sereen onderzocht worden.'

Vanachter een oosters, strakgespannen zijden paravent waarop kraanvogels en hibiscusbloemen★ in een eeuwig bevriezend vlak vastgepind zaten (de oosterling kent geen perspectief of wil het niet kennen) hoorde Mevrouw S. het geschraap van een keel dat zij voor een blijk van instemming hield en het verschuiven van een stoel.

'U bent ongeduldig, mevrouw. In uw plaats zou ik dat ook zijn. Maar elementaire fair play gebiedt dat iedereen gelijkberechtigd wordt. Kijkt u zelf.' Hij wees met het gebaar dat straks in het Paleis der Gerechtigheid zou dienen om met zwarte wijde mouwen het hoofd van een landverrader te eisen. 'Wij zijn pas aan de letter D beland.'

Onwillekeurig strekte Mevrouw S. een aarzelende hand in de richting van de hoge stapel dossiers.

'U kunt moeilijk insinueren dat ik de volgorde van het alfabet dooreen zou halen.'

De vrouw stak zonder toestemming te vragen een Lucky Strike op.

'En de behandeling versnellen zou ten koste gaan van de zorgvuldigheid. Wij beschikken gelukkig over competent personeel, maar onze tijd op aarde is beperkt, Mevrouw S.' (De s gesist als een heks, omineus, sardonisch.)

'U heeft dus geen tijd?'

'Mevrouw, ik werk hier dag en nacht zonder dat er overuren betaald worden zoals usance is in de privé-sector waar uw man in bedrijvig was.'

'Hoe laat was u hier vanmorgen, mijnheer de auditeur?'

Achter het oriëntaals paneel weerklonk een waarschuwend en tegelijkertijd geamuseerd hoestje.

'Mevrouw, het past u ten enenmale niet om mij een verhoor af te nemen. Ik vrees dat u de rollen omkeert.'

'Hoe laat zijt gij uit uw nest gerold?' zei Mevrouw S. met bonkend hart. 'En hoe laat zijt gij er *in* gerold?'

'Mevrouw...'

'Natuurlijk hebt gij geen tijd om een dossier te onderzoeken als gij hele nachten wallebakt, de vrouwen van Vlamingen lastig valt en u met uw kornuiten strontzat zuipt op de kosten van gevangenen.'

Het verbouwereerd schichtig gezicht van de krijgsauditeur vertoonde de van smart gefronste menselijke trekken die men getekend ziet op de zolen van voeten waarvan de tenen eksterogen hebben als verschrikte mensenogen, met uiteenspattende straaltjes en streepjes, die Saltraten Rodell★ aanbevelen, helende zouten die de eksterogen verzachten tot diep in de wortels zodat men algauw schoenen van een volle maat kleiner kan dragen, zoals de moeder van Mevrouw S. weldra hoopte te doen.

Saltraten Rodell: zie p. 212.

'Hij verschoot zich dood!' Mama veegde juichend van triomf met haar mouw een asbak van de keukentafel. "t Geeft niet,' schreeuwde zij. 'Ik betaal er u vijf nieuwe.'

'Ge zoudt beter uitscheiden met roken, dan hebben wij hier in huis geen asbak meer nodig,' zei Tante Violet.

'Vertel verder,' zei Meerke.

'Ik was opgewonden lijk een horloge. Ik kon niet meer stoppen. Ik zette mijn grootste muil op. Ik zeg: "Stuk crapuul, ge laat godverdomme uw wijf uwe kleine kopen★ binst★ dat ge u een stuk in uw kloten zuipt!" - "Maar Madame toch," piepte hij, "in godsnaam, denk aan mijn positie." Ik zeg: "Gij, gij had aan uw vrouw moeten peinzen, die in positie was!" - "Maar ik heb haar een vakantie beloofd in Nice. Vraag het haar!"'

...**Uwe kleine kopen** ... = bevallen. Vgl. kinneke kopen, een kindje kopen.

Vgl. Ze koopt zij heel gemakkelijk. Na een uur was het gepasseerd. De kleine weegt 3 kilo!

Vgl. Wanneer moet ze kopen? Dat zal in het vroege voorjaar zijn. (Antwerpse Kempen)

Binst (vw., vz. of bijw.): terwijl, binnen (m.b.t. tijd), ondertussen.

Van 1947 tot 1973 domineerde **"Paris-Hollywood"** de pin-up pers in Frankrijk. Met 80.000 exemplaren, om de veertien dagen gedrukt, bleef dit resultaat gedurende meer dan 25 jaar ongeëvenaard.

Achtereenvolgens bekend onder de namen "Paris-Hollywood" en "Les beautés de Paris et de Hollywood", bereikte het magazine zijn uiteindelijke roem onder de naam "Les folies de Paris et de Hollywood".

Inciviek: (Belg.) politiek onbetrouwbaar persoon. Collaborateur tijdens WOII. Iemand met gebrek aan burgerdeugd.

Het was in de onmiddellijke omgeving van mevrouw S. bekend dat als zij eenmaal op de denderende trein van haar woede zat, het moeilijk afremmen was. Dit houdt verband met het feit dat ze in dergelijke gevallen migraine voelde opkomen (iets wat in het dierenrijk veelvuldig voorkomt, *vide* de studies van de Veeartsenijschool van Pennsylvania over de relatie van ontevredenheid en koppijn bij runderen).

Mevrouw S. zwiepte met haar kolerieke linkerhand langs de stapels dossiers, de dossiers lieten hun omslagen en de omslagen lieten hun papieren los waartussen nummers van *Paris-Hollywood*★, en deze wiekten en landden door heel het kantoor. Mevrouw S. stortte zich op het paravent en trok eraan.
Later verklaarde zij dat ze op dat ogenblik van verblinding in de mening verkeerde, afgaande op de door slapeloosheid en geestrijk nat afgetobde gelaatstrekken van de auditeur die een totale paniek uitdrukten, dat er zich achter het kamerscherm (met de voor de hand liggende connotaties van frivoliteit en libido die zich aan haar opdrongen, onder andere omdat zij een foto gezien had van het interieur dat de vrouw van Holst vroeger gehad had in Brussel en dat ingericht was door een decorateur op de aanwijzingen van de huidige minister Baelens) een van de ongelukkige vrouwen bevond met wie hij de vorige nacht op zwier was geweest, de echtgenote of de zuster of de dochter van een gekend inciviek★, dus een van haar *zusters*. Niet dat zij die zuster van enige oneer wilde redden. Het was eerder vrouwelijke nieuwsgierigheid en vooral die blinde drift, die woede die spóót (zoals er in Nieuw-Zeeland een streek is waar de aardkorst zo dun is dat er een straal stoom uitspuit als men er zijn wandelstok tot op een zekere diepte insteekt, Mevrouw S. had een dunne huid en de Heer Krijgsauditeur Wallaert van Outryve was de wandelstok).

Het kamerscherm neeg, kantelde en smakte tegen de hoestende figuur die opsprong en de zijden kraanvogels tegenhield. Het was een klerk met een buitensporig grote

Tintenkuli-vulpen: zie ook p. 355.

schedel. Hij kreeg het scherm overeind en boog, zei een beleefdheidsformule die onvermeld moet blijven omdat hij op dat ogenblik een Tintenkuli-vulpen★ dwars in zijn mond had.

'Mag ik u mijn vriend Daniël Villiers de Rodebeke voorstellen die thans mijn stagiair is maar in een zeer nabije toekomst mijn associé wordt.'

De vulpen vond haar weg achter de stagiair zijn oor. 'Ik heb niets, maar dan ook niets gehoord,' zei het bijna-waterhoofd.

'Ik ook niet,' zei de auditeur en op dat ogenblik had hij het voorkomen van iemand die normaliter een spreekhorentje nodig had.

'Ik zeg "Wat?"' zei Mama. ' "Wat? Moet ik uw oren uitkuisen?" - "O, alstublieft niet, Madame!" zegt hij. "Ik wou u alleen maar zeggen, dat wat er in dit bureau gezeid geweest is, niet buiten deze muren mag." - Ik zeg: "Wat? Ik ga mij generen! Ik telefoneer vandaag nog naar *De Gazet van Antwerpen*." - "Madame," zegt die charlatan van Villiers de Rodebeke, "zou natuurlijk bij ons een verklaring kunnen indienen dat zij ziek is, met het attest van een serieuze dokter." - "Dat zou een groot verschil kunnen maken," zegt de andere, "al het verschil van de wereld."'

Lootenhulle: Lotenhulle is een dorp ten NW van Deinze. (Bastegem.)

'Villiers de Rodebeke, ik moet dat kennen,' zei Tante Violet, 'is dat niet van de tak die in Lootenhulle★ woont, op 't Wit Kasteel?'

'Nu moet ik zo rap mogelijk naar Dokter Vandenabeele om een attest.'

'Zeg dat ge 't aan uw nieren hebt. Dat ze geblokkeerd zijn. Dat is niet na te gaan,' zei Tante Violet.

'Of dat ik een serieus gebrek aan kalk heb,' zei Mama. Het was tegen Louis gericht. Zij keek naar hem, naar zijn tanden, naar zijn vingernagels die reeds van in haar buik haar kalk hadden opgeslorpt.

Op een namiddag als een andere belde Tante Berenice aan de voordeur van 'Zonnewende' waar nooit iemand aanbelde.

'Ik durfde niet direct langs achteren te komen,' zei zij.

'Ik verschoot mij dood,' zei Meerke, 'ik dacht dat het een telegram was.'

'Mag ik binnenkomen, Moeder?'

'Maar Berenice toch!'

'Ik wilde eerst een kaartje schrijven, maar ik dacht: zie dat ze niet antwoordt.'

'Ge zijt wel gekomen.'

'Louis, ge zijt lijk een andere. Helemaal anders.'

'Hoe dat, Tante?'

'Ik zal het u morgen zeggen. Ik moet er over nadenken. Ge kent mij, het moet bij mij nogal precies zijn. Of zeg ik iets verkeerds?'

In de keuken zette zij haar koffer neer, legde haar paraplu schuin in de hoek tegen de muur, hees heel even haar jurk op en knielde. Met gebogen hoofd zei ze: 'Moeder, ik vraag u om vergiffenis.'

Meerke gaf haar met de duim een kruisje op het voorhoofd. Tante Berenice sprong overeind en trok haar jas uit. 'Goed,' zei zij. 'Zijn er hier schotels te wassen?' en liep naar de achterkeuken.

'Zij is geen haar veranderd,' zei Meerke. 'Ik ben content. Want zij kan onze Omer verzorgen. Die twee waren niet van elkaar weg te slaan toen dat ze kinderen waren.'

Maar Omer weigerde naar de deur van de garage of naar het raam te komen. Tante Berenice riep met een kinderstemmetje: 'Mèrke, Mèrke★,' en perste haar gezicht tegen het glas. Maar waarschijnlijk dacht hij dat die vreemde hem voor Meerke hield. Hij had een van zijn slechte dagen.

'Is het een goede dag of een slechte dag, Nonkel Omer?'

'Een goede dag, Louis. Gisteren was het een slechte dag.'

Mèrke: O-mer-ke.

*(Is er gelijkenis tussen zus en broer Bérénice - Omer / Ana - Bennie (*De Metsiers*) / Andrea - Thomas (*Een Bruid in de Morgen*)? Behalve dat Bérénice steeds religieuzer wordt? A.B.)*

'Uw zuster, Berenice, is gearriveerd.'
'Ik heb haar goed gekend. Goed gekend.'
'Zij heeft u nog geroepen.'
'Dat is jammer, want gisteren was het een slechte dag.'
'Dat was drie dagen geleden.'
'Het is een teken dat zij niet kan roepen. Hector kan wel roepen. Waarom zij niet?'
'Zij komt vanavond weer.'
'Wij gaan zien. Wij gaan zien.'
'Komt ge in huis om te kaarten, Nonkel Omer?'
'Nee, ik geloof dat ik vandaag eens niet buiten kom.'
'Maar ge komt al een week niet buiten.'

'De slechte dagen, dat telt niet mee voor een week. Broeder Benjamin verstond dat ook niet. "Alle dagen zijn gelijk," zei hij en krak met de matrak★ op uwe kop. "Het is geen matrak," zei Broeder Benjamin, "het is een goedendag★." En krak op uwe kop. "Ik zie niet gaarne triestige aangezichten, ge hebt een dak boven uw hoofd en eten in uw mond en als 't nodig is vagen wij uw gat af, 't minste dat ge kunt doen is niet zo'n triestig aangezicht trekken als ik passeer," en krak met de goedendag, "ge moet goedendag zeggen tegen het leven," zei hij, "allee, kom op, allemaal samen, Leven, goedendag! Leven, goedendag! en Nieuwe morgen zonder zorgen!" en Broeder Benjamin zong het hardst van allemaal. Soms waren we content. Wat denkt ge, Louis, waren we content? Ge hebt gelijk, ik mag niet vragen, ik moet mijn plaats kennen. Ik ga nooit content zijn lijk vroeger, soms vertrekt mijn mond en ik hoor iets lijk een rochel of een mossel in mijn keel die er uit wil, maar lachen is het niet zelfs al is het de beste dag en die komt maar als het geen dag meer is maar nacht.

'Konrad zei: "Kijk in mijn ogen, ge gaat wel moeten lachen," en ze zeggen dat ik gelachen heb maar als ge 't zelf niet weet, Louis, hebt ge dan gelachen? En zelfs al zou ik gelachen hebben wil dat zeggen dat ik content ben? "Kijk in mijn ogen," zei Konrad, dat is makkelijk zeggen, als ge weet dat ge verdrinkt in zijn ogen en dat ze u meezuigen in

Matrak: knuppel.

Goedendag: zie p. 27.

Wij gaan zien: de uitdrukking verschijnt voor het eerst.

Met uw broer: Armand.

Caoutchouc: rubber, elastiek.

Chinese minette: de Chinese poes, meid, > condoom.

het donker en voor dat ge 't weet zijt ge verdwenen en daar zit het woordje "wenen" in, Louis, nee, niet Wenen in Duitsland.'

'Het is weer Oostenrijk, Nonkel.'

'Dat is wel. Wel wel, dat is wel. Maar waarom is het wel? Ge gaat mij dat uitleggen.'

'Een andere keer, Nonkel.'

'Dat zegt Konrad ook. Een andere keer, Nonkel. Of: Omer. Ik geloof dat hij tegen mij meer Omer zegt dan: Nonkel.'

'Het wordt donker, Nonkel.'

'Dat komt door de vrouwen. Hebt gij mij al ooit een kwaad woord over de vrouwen horen zeggen, Louis? Ge hebt gelijk, ik mag niet vragen. Zij hebben mij lelijk gearrangeerd, de vrouwen, want anders had ik echte studies gedaan, ik had een hoofd voor gedachten.'

'Het zal allemaal terugkomen, Nonkel.'

'Wij gaan zien, wij gaan zien.'

'Het is donker, ik moet gaan eten.'

'"Ge moet zo nerveus niet zijn," zegt Thérèse, "alleen maar omdat ik met uw broer ben gaan dansen in alle eer en deugd." Ik zeg: "Thérèse, ik heb geen stront in mijn ogen." In die tijd al en ik spreek nu van voor de oorlog, geloof ik, stond mijn mond gereed om te lachen, ik voelde hem uitrekken lijk een caoutchouc★ maar ik kon niet lachen. "En," zegt ze, "moest ik nu een keer met uw broer!" Ik zeg: "Maar Thérèse!" "Gesteld," zegt ze, "*supposons*." Ik zeg: "Maar meisje."' 'Want ge kunt nooit weten," zegt ze, "ge kunt dat niet commanderen, het is Amor die schiet en ge staat toevallig in de weg." Zuster Claudine zei dat ook op de infirmerie, als ze mijn hoofd vast had in haar tang. "Het is Amor, Amor, Amor," zei ze, "die u in ons huis gebracht heeft." En Broeder Benjamin had mij ook vast. "Gaat ge nog spartelen?" riep hij en hij heeft nochtans sterke armen van met de platte kegel te spelen, en Zuster Claudine die mij vasthield zegt: "Lig stil, peinst een beetje aan de Chinese minette★ en het gaat overgaan," maar 't ging niet over, als ik

Met die madame met haar witte hoed: Michèle.

aan de Chinese minette peinsde begon ik te spartelen en te daveren, hoe meer dat ik er aan dacht, hoe...'

'Wat is dat, de Chinese minette, Nonkel?'

'Ik dacht dat het donker was en dat ge gaan eten waart.'

'Nee. Wat is de Chinese minette?'

'Wie een onschuldige bederft moet met een molensteen rond zijn nek verdronken worden. Al heeft hij zeven levens, zeven keer een molensteen.'

'Gij weet het zelf niet wat het is, de Chinese minette.'

'Of dat ik het weet. Dat ik het weet. Dat ik het geweten heb.'

'Ik ga u tien sigaretten brengen.'

'Met lucifers?'

'Nee, ik ga u elke keer vuur komen geven.'

'In Violet's kamer in de koekendoos met Koningin Astrid erop, daar moet ge zijn. Ge pakt de foto die erin ligt tussen al die andere foto's waar Thérèse op staat die zwaait naar mij met die madame met haar witte hoed nevens haar. Ze zwaait naar mij, ge kunt het goed zien, op 't moment dat ik op de trein stap op weg naar mijn examens.'

'Nonkel Omer, ge vraagt dat nu al voor de honderdste keer. Ge weet dat ge die foto niet moogt hebben. Dat het slecht voor u is.'

'Beloof me dan dat ge er op gaat peinzen om ze eens te pakken. Op een dag lijk vandaag.'

'Beloofd.'

'Zweer het op het hoofd van uw triestige moeder.'

'Ik zweer het.'

'Waarom zweert ge?'

'Omdat ge mij moet vertellen over de Chinese minette.'

'Thérèse heeft nooit de Chinese minette gedaan. Nooit, nooit, *jamais*.'

'Nee, het was Zuster... Zuster... een non...'

'Zuster Claudine was geen non. Gij moet nog alles leren, gij.'

'Een verpleegster dan. Nonkel, ik ga u tien sigaretten brengen.'

Capote anglaise: condoom.

'*Bon. Explication.* Chinese minette, dat is algemeen geweten, is als ge bij een vrouw een ballonnetje insteekt.'

'Is dat alles? Een *capote anglaise*★ insteken?'

'Louis, wat heb ik gezegd? Verstaat ge geen Vlaams? Moet ik het in het schoon proper Vlaams zeggen dat gij spreekt met al uw pretentie? Een ballonnetje van gelijk welke kleur. Dat is alles. Nee, pardon, het is niet alles, als ge het er in gestoken hebt moet ge blazen. Ik heb voor Zuster Claudine wel voor honderd frank ballonnetjes gekocht in de Grand Bazar op de kinderafdeling. "Het is voor een feestje," zei ik. En maar blazen. Voilà.'

'En hoe lang duurt dat?'

'Na een tijdje blaast ge niet meer zo hard. Na een week of twee. Als de nieuwigheid er af is. Uw hart is er niet meer bij. Maar ge moet. Omdat zij het u vriendelijk vraagt. Ge zijt niet van steen. En maar blazen. Mijn ogen puilden uit, ik voelde de aders springen en ik kreeg een kop lijk een ballon, maar dan een voetbalballon, en mijn broer die op bezoek kwam die week omdat ze dachten dat ik op sterven lag, in de spreekkamer, ja, dezelfde broer, ik zal zijn naam niet luidop zeggen, zegt: "Wat is dat met u? Ge krijgt zo'n dikke kop, gij zoudt een tijdje naar Zwitserland moeten, ge krijgt hier geen zuurstof genoeg." Want hij zag mij gaarne, mijn broer.

Thérèse zei: "Zelfs al zou ik een keer met uw broer..."

De psychiater, Broeder Ildefons, zei dat het kwam door Thérèse en mijn broer dat ik dat ik dat ik... maar dat is niet waar, hij moet nog veel leren, gij ook, het was bij de tramhalte in Hooregem, in het café 'Halverwege'. Daar is het gebeurd en niever anders. Ze zegt: "Zelfs al zou ik... Gesteld," zegt ze, "*supposons*", en ik was op mijn ongemak, dat is waar, ik ben zelfs naar buiten gegaan, naar de tramhalte. Niet koleirig maar triestig. Zij komt een kwartier later. Ik zeg: "Hebt ge betaald in het café 'Halverwege'? "Ja," zegt ze, "ik heb betaald." Wij wachten op de tram en dan komt dan komt dan staat Blanche van het café 'Halverwege' bij de tramhalte en ze roept naar Thérèse: "Vuil schandaal,

smerig vrouwmens, wie peinst ge dat gij zijt." En ik peins dat Thérèse toch niet betaald heeft, en Blanche schreeuwt: "Doe dat in uw eigen huis, laat dat in uw eigen wc traineren!" en Blanche smijt een pakske naar Thérèse maar het komt op mijn wit hemd, hier, hier, en ik vang het op, dat pakske en het was een lap met bloed eraan, en al 't bloed op mijn handen en op mijn wit hemd. Ik hoor het Thérèse nog zeggen: "'t is *naturel*" en in mijn mijn mijn zenuwen geef ik een schreeuw en omdat ik mijn eigen hoorde schreeuwen en ik dacht: wat staat die vent hier te schreeuwen? stak ik die lap in mijn mond, Thérèse trekt hem er uit en die bij de tramhalte op de tram stonden te wachten zeggen dat ik wel tien, twintig keer gezeid heb dat het *naturel, naturel lel lel* was, lijk of dat het met mijn volle gedacht was maar mijn gedachten waren leeg en dan heb ik mijn kop neergelegd tussen de paardenbloemen, in alle eer en deugd.'

'Eé-ten!' riep Tante Violet.

Nonkel Omer hielp de tobbe uit de garage sjouwen. 'Ho, ho,' riep hij.

'Pas op dat gij u niet verrekt,' zei Tante Berenice.

'Ik pas altijd op, Madame,' zei hij. 'Let er maar eens op.'

In het bleek zonnetje waste Mama haar en Louis' kleren. Zij sloeg de natte kleren soms uit met het geluid van een knallende paardenzweep dat drie vier keer weergalmde vanuit de bossen rond het preventorium. Toen stond een onbeweeglijke man in een regenjas die hem veel te wijd was, met een hoed op die tot vlak boven zijn wenkbrauwen getrokken was, naar de zwetende, bedrijvige vrouw te kijken. Hij had een rechthoekige rieten mand bij zich waaraan twee geruite sloffen hingen.

Mama haalde haar rode armen uit het sop, wreef ze droog aan haar voorschoot. Papa kwam schoorvoetend nader. Hij had een nooit eerder geziene kloof tussen zijn ijle wenkbrauwen. Mama bleef haar handen droog wrijven.

'Ja, Constance,' zei hij en deed een beweging alsof hij haar wilde omhelzen. Zij kwam nader. 'Toch,' zei zij.

'Ja, Constance.'

'Ik ben, ik was aan het wassen.'

'Dag, Papa.'

'Ah, daar zijt gij.' Zij drukten elkaar de hand, Louis nam de rieten mand uit zijn vaders hand. Louis zocht naar de sporen die de gevangenschap had achtergelaten, hij vond een wat onwillige, versufte man met een laaghangend kruis, slaapzieke gebaren die berekend waren op andere afmetingen, een andere omgeving, een andere lucht. En wat had hij kleine tanden.

'Zij zeiden dat ik weg mocht,' zei Papa.

'Dat zeggen zij. Maar ja. Wij gaan zien. Wij gaan zien,' zei Omer die zich toen afwendde en naar de duiven riep. Zij daalden, rakelings langs Papa, die er naar sloeg met een angstige zwaai. Toen rende Tante Berenice uit de keuken. Juichend riep ze: 'Staf! Staf!' en kuste hem op beide wangen, haakte haar arm in de zijne. Mama nam zijn andere arm. Als een zieke, meer gehesen dan getrokken, liet Papa zich in de keuken leiden. Meerke zei dat hij er goed uitzag, had hij daar in de open lucht moeten werken misschien?

'Ik ga de baron een kaartje schrijven om hem te bedanken,' zei Mama. 'Met een fles Bourgogne erbij.'

Papa zat in Meerke's zetel, weigerde zijn regenjas uit te trekken, hij had in zijn gerafelde zakken schatten bij zich die hij op het gepaste ogenblik, een verlate sinterklaas, te voorschijn zou toveren.

'Zulke slechte frieten dat ik daar kreeg,' zei hij. 'Ge weet wel, van die slappe, dikke frieten. Ze waren ook altijd lauw.'

'Allee, Constance, bak gauw frieten voor uw vent,' riep Meerke. 'Met hoofdvlees!'

'Straks,' zei zij die de oorzaak en de schuld en het gevolg en de boete was. 'Straks, wij moeten eerst wat gewoon worden aan hem. Vindt ge niet, Staf?'

'Maar die mens vergaat van de honger!'

Frangipane: amandeltaart.

Er werden eieren met spek gebraden. Iedereen keek toe. Naarmate hij at, dijde hij uit, werd hij krachtiger, zelfverzekerder. Niet alleen door de voeding maar ook door hun aanwezigheid. De Seynaeves en Bossuyts voedden hem, heel gauw zou hij weer in zijn nieuwe gedaante heersen over Louis' harem, een totale aanwezigheid in huis. Want hij heeft huisarrest. En hij is veel kaler geworden.

'Is er iets zoets?'

'Een boterham met confiture, Staf? Of...?' Meerke klom op een stoel en haalde van de bovenste plank van de keukenkast een groot stuk frangipane★ dat ze verstopt had voor Tante Violet.

'Eet er niet te veel van, Staf, wij gaan om zeven uur aan tafel,' zei Mama.

'Ge proeft dat het gemaakt is met zuivere boter,' zei hij en schrokte.

'D'r zit wel *essence d'amandes* in natuurlijk,' zei Tante Berenice.

'Frangipane,' zei Papa. "t Is lang geleden.'

'Eet niet zoveel Staf. En niet zo rap.'

'Ge moet denken aan de slachtoffers, Staf, al die joden die in Antwerpen toegekomen zijn,' zei Tante Berenice. Zijn mond vol frangipane viel open.

'Ge gaat niet beginnen, Berenice!' kefte Meerke.

'Ik bedoelde, moeder, dat het voor zijn bestwil is als hij niet te veel in een keer eet. Zoals de joden in Antwerpen die uit de kampen kwamen. Zij werden gewaarschuwd, allemaal, maar hun familie heeft ze volgepropt en er zijn er een heleboel gestorven, van te veel in een keer.'

'Ik zou liever niet aan de joden peinzen,' zei Papa. 'Maar ik moet wel. Wij zijn stom geweest in de oorlog, wij zijn ziende blind geweest.'

'Spreek van iets anders,' zei Meerke op weg naar de keukenkast met het laatste driehoekje taart.

Papa groeide zienderogen. De haveloze man in de regenjas verdween, de man in de rotanzetel werd vertrouwd. Zelfs toen hij pijn kreeg aan zijn maag die vroeger van

Heilige Franciscus: zie p. 676.

beton was geweest, zelfs toen hij zei dat hij zo afgezien had in het kamp dat hij er tot Onze Lieve Heer gebeden had elke nacht, enfin bijna elke nacht, en dat hij nu uit eigen ondervinding wist dat er solidariteit was onder de mensen, dat sommige gevangenen heiligen waren, hij noemde hun namen en bijzondere werken, merkte dat na de derde of vierde naam in de heiligenkalender de aandacht van de vrouwen verslapte, en zei: 'Misschien dat dat laatste stukje frangipane mijn maag zou kalmeren.'

Hij kreeg het, smakte. 'Het is lang geleden. Ge proeft dat het niet uit de winkel komt.'

'Het is de taart van de heilige Franciscus★,' zei Tante Berenice.

'Het komt van brood, *pane* en *frangi*, Franciscus,' zei Louis meteen.

(Want ik, ik, Tante, ben de Koning van dit soort stompzinnige flarden onbenullige futiliteiten, boerenalmanakwijsheden en wetenswaardigheden van het laatste knoopsgat die mijn afgestorven Peter mij niettegenstaande alles als erfenis heeft meegegeven als een negeropperhoofd.)

'Hij at het wreed gaarne,' zei Tante Berenice alsof Franciscus in de voorkamer aan het zieltogen was. 'Tot op zijn doodsbed vroeg hij ernaar, en omdat hij te zwak was en niks meer naar binnen kreeg hebben de andere paters en zijn vrienden, of zij trek hadden of niet, mondvollen frangipane gegeten, dat hij het kon zien.'

'Tiens,' zei Papa. 'Nog iets dat ik niet wist.'

Djeedie kwam langs met kartonnen dozen vol soldatenconserven in ruil voor groenten uit de tuin. De lucht van de frieten leek hem te hinderen.

'My daddy.'

'Hi.'

'Het is een jood,' zei Papa. 'Waar of niet? Ik herken ze direct. Mijnheer, ik moet u persoonlijk en in alle oprechtheid mijn excuses aanbieden. Louis, vertaal dat.'

Djeedie's blauwe, langwerpige kaakbeenderen gingen op en neer. 'Persoonlijk en in naam van de Vlamingen. Ik heb u en al uw rasgenoten onrecht aangedaan. Vertaal.'

Congener: geslacht-, ras-, soortgenoot. Verwant. Fr. congénère.

Rasgenoten. Wat was het woord? 'All your race fellows.'

Djeedie zag dat Louis vertwijfeld zocht, dat Louis morgen een Nederlands-Engels woordenboek zou kopen en zei '*congeners*★'. Nooit van gehoord. Louis herhaalde het een paar keer, het bleef vreemd.

'*Verstanden*?' zei Papa. 'Eh, pardon, eh, compris?'

'Yeah, yeah,' zei Djeedie.

Die nacht trouwde Louis met Michèle. Aan de met spierwit linnen overdekte tafel in de schaduw van een appelaar zaten zij tussen opgewonden bruiloftsgasten. Vóór Papa stond een gouden schaal met een goudgebraden eend. Hij loerde er wellustig naar. Djeedie's donkere gestalte zat op een schimmel, hij reed traag voorbij, en toen hij links van het scherm uit het beeld was zei Michèle en stotterde van emotie zoals Nonkel Omer: '*Le con le con le congénère*.' Louis was geschokt, hij vond zijn bruid met haar witte hoed platvloers, hij wendde zich van haar af en op de schitterende schaal lag nu het afgekloven karkas van een eend, Papa keek ernaar, wellustig, met uitpuilende ogen en liploze open mond, 'Erbarmen,' zei Tante Berenice, en zo zat Papa daar een tijdje dood, met een servet onder zijn van eendenvet glimmende kinnen, toch ontstond er uit zijn dood gezicht een kinderachtig gejammer, het vulde Louis' kamer, Michèle rende met wapperende bruidssluier, waar was de witte hoed? naar de volksdansende bruiloftsgasten, Papa jammerde, Mama bedaarde hem, Papa kreunde, Mama zei zeer duidelijk: 'Ik heb het u nog gezegd, Staf,' waarop hij bijna gemelijk als vroeger zei: 'Het komt van die frieten, zeg ik!' Het was toen stil in Mama's kamer. Alleen haar zwaar gehijg, en toen snakte zij een hele tijd naar adem.

'Er was van alles,' zei Papa bij de vulhaard in de voorkamer.

'Er was een zeer dun krom deemoedig vrouwtje in een kaki jas die ze van een Canadees gekregen had. Zij moest elke

https://www.wereldoorlog1418.nl/langemarck/

Het **Langemarck-Studium** was een studieprogramma voor begaafde leerlingen ter verkrijging van het recht om te studeren aan het Duitse hoger onderwijs. Dat gold van 1934 tot 1944 voor bijzonder begaafde leerlingen uit de lagere- en middenklasse. Het recht op hoger onderwijs betekende het recht om te studeren op door de NSDAP aangewezen scholen, na een speciale test omtrent politieke betrouwbaarheid.
De opleiding was anti-elitair en dus bedoeld voor leerlingen van ouders met een krappe portemonnee.

De naam was ontleend aan de Langemarck-Mythe, die door talrijke keizersgetrouwe, duits-nationale studentenverenigingen al direct na WOI tijdens de Weimar-republiek gekoesterd en tijdens de Nazi-tijd verder gestimuleerd werd. In de nabijheid van het dorp Langemarck (vanaf 1945 Langemark) in West-Vlaanderen in België, vlakbij het dorp Bikschote (vandaag een stadsdeel van Langemark-Poelkapelle) zou in 1014 een voornamelijk uit jeugdige Duitse vrijwilligers bestaand regiment, door de Britten een "schooljongens-regiment" genoemd, in een bloedige slag weliswaar slechts 6 machinegeweren buit hebben gemaakt, maar ook 2000 gevangenen.

Vlakbij Langemarck in de richting van Diksmuide ligt een van de drie Duitse soldatenkerkhoven in West-Vlaanderen.

Levet scone: zie ook p. 126. Hadewijch, die de vormen en motieven van de hoofse minnelyriek hanteert, plaatst als groet aan het slot van haar brieven: “Vaert wel ende **levet scone!**”

Wanten en Dalle: zie p. 58.

Valparaíso is de grootste havenstad van Chili. De naam is een combinatie van vallei en paradijs, met de klemtoon en dus het *accent aigu* op de i. De stad ligt ongeveer 70 km ten westen van de hoofdstad Santiago en is tevens regeringszetel. Hij ligt tegen

dag de vuilnisemmers buiten zetten. De mannelijke gevangenen die geen andere vrouw in hun gezichtsveld konden krijgen riepen haar liefdeskreten toe onderbroken door de cipiers en de herdershonden. Zij had in juni Drieenveertig de zes Witte Brigade-leden verklikt die haar huis, haar man en haar zestienjarige zoon in brand hadden gestoken. Zij had niet één tand in haar mond. Men had een inzameling voor een kunstgebit gehouden maar er was nog lang niet voldoende geld.

Er was een oogarts die in het Langemarck Studium★ gestudeerd had voor criminoloog en zijn dagen in de 'Flandria' op het bureau van de directeur had doorgebracht waar hij een efficiëntere organisatie van het gevangenkamp had ontworpen en uitgetekend met grafieken. Hij was ter dood veroordeeld, maar wij hebben geen vrolijker gevangene gekend. Hij haalde vaak een notitieboekje boven waarin, genummerd en met afkortingen die door niemand anders begrepen konden worden, honderden moppen stonden. Hij was aan driekwart van zijn verzameling, toen hij voor de Belgische geweren stond. Wij brulden in koor: "Levet Scone!★" omdat hij dat elke ochtend lacherig zei bij het wassen aan de pomp.

Er was Wanten van het radioprogramma 'Wanten en Dalle'★, en wie dacht aan de looiige onnozele hals met de brommerige stem die steeds door de wervelende krolse heks van een Dalle werd onderbroken, was verrast een beschaafde ingenieur met witte slapen te ontmoeten die niet één van de honderd kwinkslagen van zijn optreden kon onthouden. "Want ik las dat af van een papier." Meestal zat hij in een atlas te snuffelen en te berekenen hoeveel kilometers Walle scheidden van Nieuw-Guinea of Valparaiso★.

Er was Milou van Dentergem, de NSKK'er★ die zelfs in zijn slaap zijn knokkels uittrok.

Er was Ambrosius die ze zijn bril hadden kapot getrapt en die tot op de dag van zijn dood met de kogel geen nieuwe wilde opzetten. "Ik heb u allemaal meer dan genoeg gezien."

meerdere steile hellingen die uitkomen in de Grote Oceaan en een natuurlijk amfitheater vormen.

NSKK: Het Nationalsozialistische Kraftfahrkorps, zie p. 441.

Dolf Zeebroeck: zie ook: p. 338 en 338 context.

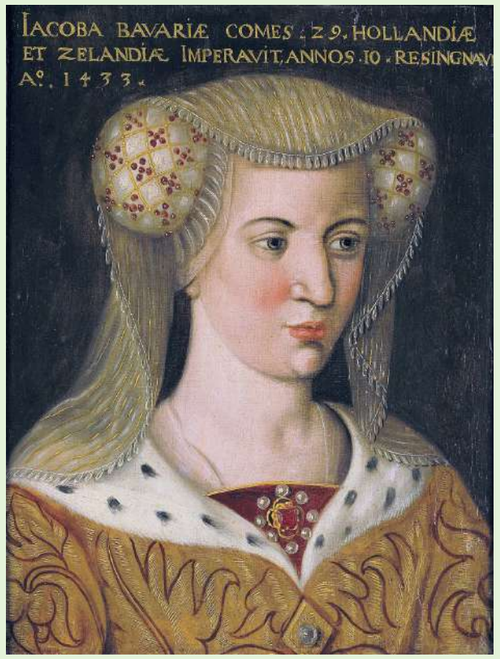
Kempenland, aan de Dietse Kroon: zie p. 414.

Poeske Scherens: zie p. 51, 624.

(In Het Schommelpaard *(1988) figureert ene Pie rre Ke m e l, die verwijst naar de Nederlandse componist Peter Schat. 'Kameel' vanwege zijn rossig haar. A.B.)*

Lumbago (Lt. lumbus, 'lende' en Oudgrieks ἄλγος, pijn), spit of in Vlaanderen soms ook 'verschot' genoemd, is een vorm van lage rugpijn die soms kan uitstralen naar de billen, de dijen en de benen.

Jacoba van Beieren: (1401 - 1436): gravin van Holland, Zeeland en Henegouwen tussen 1417 en 1433 is een tragische, maar zeer bekende heldin uit de Nederlandse geschiedenis. Ze droeg de titels gravin van Holland en Zeeland, na het overlijden van haar vader, maar dat heeft haar niets anders dan ellende gebracht. Ze voerde als vrouw een ongelijke strijd over haar erfenis en titel met mensen die nota bene uit haar eigen familie kwamen. Ze trouwde vier keer, maar al haar huwelijken waren gedoemd om te mislukken. Uiteindelijk werd ze ook nog gedwongen haar graafschappen af te staan. (Wikipedia)

https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/biografie/133987-jacoba-van-beieren-gravin-van-holland-zeeland-1401-1436.html

Er was Van Rossum die de monnikspij van Dolf Zeebroeck had gekregen toen die naar huis mocht en haar nooit uittrok. "Gij hebt geen gedacht hoe aangenaam dat is, zonder onderbroek. Nu pas versta ik de paters."

Er was Roel de Ram die zo heette omdat hij met zijn hoofd tegen deuren en muren bonkte als er een vliegtuig overkwam,

Jos Muziek die eindeloos "Kempenland, aan de Dietse Kroon★" zong en geen woord verder geraakte tenzij af en toe *lalala*,

Sootje die tegen zijn pony sprak alsof hij nog op de ijscokar zat.

Er was Poeske, genoemd naar de veelvoudige wereldkampioen spurten Poeske Scherens★, omdat hij een rit in de Ronde van Vlaanderen had gewonnen en die beweerde dat hij vaak delen van Ruski's had gegeten, "Welke delen?" "Ge moogt drie keren raden! Met ajuintjes en citroen, het smaakt naar zwezerik."

Er was Piet de Kemel★ die op de grond sliep vanwege zijn lumbago★ en waar men 's nachts na het pissen zogezegd per abuis tegen schopte,

er was Maurice de Konte die gedichten schreef, altijd over Jacoba van Beieren★ die volgens hem een hete teef was in die tijd,

en zij allen bevolkten Meerke's huis en vierden er Zonnewende, de bekenden van Papa waar hij aanzienlijk meer over kon vertellen dan over zijn vrouw of zijn zoon en die hem bijna deden lachen, elke avond bij de vulhaard die nu met kolen en de laatste eierkolen wordt gevuld, "Ach, wij konden elkaar soms de kop inslaan met onze emmers en een uur later hadden wij in elkaars armen kunnen vliegen.'"

'En Dalle, Papa?'

'Wie Dalle?'

'De apotheker Paelinck.'

'Die mens heeft afgezien. Want wat niemand wist, was dat hij speciale pillen slikte uit zijn winkel, en achteraf gezien verklaart dat veel, hij stond altijd in vuur en vlam, weet ge nog, Constance?